

Provođenje slobodnog vremena djece i mladih asocijalnog ponašanja

Zebić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:926435>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za pedagogiju

**PROVOĐENJE SLOBODNOG VREMENA DJECE I MLADIH ASOCIJALNOG
PONAŠANJA**

Diplomski rad

Studentica: Zebić Ana

Mentorica: prof. dr. sc. Jasminka Zloković

Studij: Sveučilišni diplomski jednopredmetni studij pedagogije

Rijeka, 2017.

Sadržaj

<i>Sažetak</i>	4
<i>Abstract</i>	5
1. Uvod	6
2. Slobodno vrijeme	8
2.1. Pojmovno određenje slobodnog vremena	8
2.2. Funkcije slobodnog vremena	11
2.3. Slobodno vrijeme kao odgojna sredina	12
2.4. Sadržaji/aktivnosti djece i mladih u slobodno vrijeme.....	15
2.4.1. Izvanškolske i izvannastavne aktivnosti.....	19
3. Asocijalna ponašanja	22
3.1. Pojmovno određenje asocijalnog ponašanja.....	22
3.2. Rizični čimbenici za pojavu i razvoj asocijalnog ponašanja.....	27
3.3. Najčešći oblici asocijalnog ponašanja.....	31
4. Slobodno vrijeme i asocijalna ponašanja	34
5. Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka	36
6. Metodologija	39
6.1. Problem istraživanja	39
6.2. Predmet istraživanja	39
6.3. Cilj i zadaci istraživanja	40
6.4. Metode i postupci prikupljanja i obrade podataka	40
6.5. Uzorak istraživanja.....	42
7. Rezultati istraživanja	44
7.1. Provođenje slobodnog vremena korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka prije dolaska u Dom i tijekom boravka u Domu	46

7.2. Ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te aktivnosti u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka.....	52
7.3. Motiviranost korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka za uključivanje u ponuđene aktivnosti.....	57
7.4. Značajni drugi u oblikovanju slobodnog vremena korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka.....	60
7.5. Prijedlozi za kvalitetniju provedbu slobodnog vremena	65
8. Rasprava	68
9. Zaključak	76
Literatura.....	80
Prilozi.....	86

Sažetak

Slobodno vrijeme se u suvremenoj literaturi procjenjuje kao prostor u kojemu se javljaju brojna asocijalna ponašanja. Razlog tomu su negativni utjecaji, budući da mnogo mladih ne zna organizirati svoje slobodno vrijeme, zbog čega ga provode besciljno, stihijski i nesadržajno. Stoga, ukoliko se ono ne ispuni pozitivnim sadržajima i ponudama koje će im pružiti mogućnost samootkrivanja i samopotvrđivanja, ono predstavlja tzv. asocijalnu bombu.

Teorijski okvir u koji se interpretacija rezultata smješta jest određenje slobodnog vremena, njegove funkcije, sadržaji te aktivnosti adolescenata u slobodno vrijeme, slobodno vrijeme kao odgojna sredina, kao i određenje asocijalnog ponašanja uz rizične čimbenike te najčešća asocijalna ponašanja. Rezultati ovog istraživanja dobiveni su provedbom trinaest polustrukturiranih intervjua s korisnicima Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, koji koriste uslugu privremenog smještaja radi provođenja kraćih rehabilitacijskih (tretmanskih) programa. Na temelju dobivenih rezultata vidljivo je kako mladi najčešće svoje vrijeme provode nestrukturirano, zaokupljeni aktivnostima s funkcijom zabave i odmora, dok je vidljiva i uključenost u sportsko-rekreativne aktivnosti. Razlog takvoj provedbi slobodnog vremena je mala upoznatost s ponudom izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te nemotiviranost za uključivanje u ponuđene aktivnosti. Uz to, razlog nestrukturiranog provođenja slobodnog vremena su djelomično i vršnjaci čiji je utjecaj u vrijeme adolescencije izrazito snažan, zbog čega utjecaj roditelja/skrbnika nije vidljiv u tolikoj mjeri.

Ključne riječi: asocijalno ponašanje, slobodno vrijeme, adolescencija, roditelj/skrbnik, izvanškolske i izvannastavne aktivnosti

Abstract

Leisure time is considered in contemporary literature as a space where numerous asocial behavior occurs. The reason for this is a number of negative impacts, since young people are unable to organize their free time, which is why they are executing them in a desperate, disinterested manner. Therefore, if it does not fulfill the positive contents and offerings that will provide young people with the possibility of self-identification and self-certification, it represents the antisocial bomb.

The theoretical framework in which the interpretation of the results is to be found is the determination of free time, leisure time, content and activities of adolescents in leisure time, leisure time as an educational environment, as well as the determination of asocial behavior with risk factors and the most common asocial behaviors. The results of this research were obtained through the implementation of thirteen semi-structured interviews with users of the Home for Children and Youth Rijeka, who use the temporary accommodation service for the purpose of carrying out shorter rehabilitation programs. Based on the results obtained, it is evident that young people often spend their time unstructured, busy with activities of fun and relaxation, while involvement in sport and recreational activities is also visible. The reason for such leisure time implementation is little awareness with the offer of extracurricular activities and the lack of incentive to engage in offered activities. In addition, the reason for unstructured leisure time is partly peers whose influence during adolescence is extremely strong, which is why the influence of parents / guardians is not visible to such an extent.

Key words: asocial behavior, leisure time, adolescence, parent / guardian, extracurricular activities

1. Uvod

Slobodno vrijeme predstavlja modernu i vrlo složenu pojavu u suvremenom društvu. To je fenomen svakodnevnog života koji se često stavlja u odnos s mladima, i jedan je od najvažnijih segmenata svakodnevnog života te indikator stila života. (Ilišin, 2007) Kvalitetno provođenje slobodnog vremena se istražuje svakodnevno. Sadržaji kojima su pojedinci okupirani tijekom slobodnog vremena važni su iz razloga što pridonose formiranju njihovih identiteta i kvalitete života u budućnosti. Djeca i mladi imaju znatno više slobodnog vremena od odraslih, te zbog svog specifičnog biopsihosocijalnog statusa u okolini i društvu, njihovo slobodno vrijeme mora biti organizirano i specifično, a ne prepušteno slučaju. (Previšić, 1987, u Badrić, Prskalo, 2010) S obzirom na implikacije i sadržaje koji utječe na pojedinca slobodno vrijeme je, također, postalo značajan faktor odgoja i obrazovanja.

Kada je riječ o slobodnom vremenu u kontekstu mladih posebna se pozornost daje tzv. kultiviranom slobodnom vremenu, odnosno vremenu koje bi moglo najviše pridonijeti razvoju ličnosti, što je bitan element procesa sazrijevanja i stjecanja identiteta. Iz ovoga se uočava važnost sadržaja kojima se djeca i mladi bave u svom slobodnom vremenu, budući da su oni dio ukupnog procesa socijalizacije. (Ilišin, 2007) Tijekom slobodnog vremena djeca i mladi imaju mogućnost izbora sadržaja u skladu s vlastitim interesima i ciljevima, prilikom čega je nužno istaknuti kako su obrasci provođenja slobodnog vremena uvjetovani nizom socijalnih okolnosti, koji utječu na međusobno razlikovanje pojedinih skupina mladih, te na brzu promjenu tih obrazaca. Osobito velik utjecaj na slobodno vrijeme mladih ima globalizacija, što podrazumijeva širenje novih tehnologija i rast konzumerizma u postmodernom društvu. (Miles, 1998, Roberts, Fagan, 1999, Jäckel, Wollscheid, 2007, u Ilišin, 2007)

Brojni znanstvenici tvrde kako je slobodno vrijeme, ukoliko nije organizirano, prostor izložen opasnostima za razvoj rizičnih oblika ponašanja, a smanjivanju toga pridonose strukturirane aktivnosti. (McCready, 1997, Mahoney, Stattin, 2000, Sweeting, West, 2003, Piko, Vazsonyi, 2004, Nguyen-Micher i drugi, 2006, Melman, Little, Akin-Little, 2007, u Ilišin, 2007)

Budući da se neorganizirano slobodno vrijeme pokazalo kao prostor za pojavu i razvoj asocijalnih ponašanja, javlja se potreba ispitivanja načina provođenja slobodnog vremena korisnika domova za odgoj djece i mladeži, kod kojih su već vidljiva asocijalna ponašanja, u ovom slučaju Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka. S ciljem smanjivanja mogućnosti daljnjeg

razvoja asocijalnih ponašanja nužno je istražiti interese, motivaciju i mogućnosti uključivanja korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, u slobodne aktivnosti organizirane od strane Doma za odgoj djece i mladeži, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradu Rijeci te značajne druge u oblikovanju njihova slobodnog vremena. Kako bi se odgovorilo na glavno istraživačko pitanje prikazane su teorijske i empirijske činjenice vezane uz ovu tematiku. Teorijski dio potkrepljen je empirijskim podacima te je podijeljen na četiri poglavlja. Prvo poglavlje se odnosi na slobodno vrijeme, gdje je prikazano njegovo pojmovno određenje, slobodno vrijeme kao odgojna sredina te funkcije slobodnog vremena, kao i sadržaji kojima su mladi najčešće zaokupljeni tijekom provođenja slobodnog vremena. Drugo poglavlje se odnosi na asocijalna ponašanja, odnosno na pojmovno određenje asocijalnog ponašanja, prikaz rizičnih čimbenika za javljanje asocijalnih ponašanja, te najčešća asocijalna ponašanja. Treće poglavlje se odnosi na povezanost slobodnog vremena s asocijalnim ponašanja, dok su u četvrtom poglavlju prikazane osnovne informacije o Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka. Drugi dio rada, je empirijski te daje prikaz provedenog istraživanja s korisnicima Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka.

2. Slobodno vrijeme

Slobodno vrijeme predstavlja jednu od najznačajnijih sastavnica svakodnevnog života, kako pojedinca, tako i grupe u suvremenom društvu, te je ujedno i bitan indikator načina i kvalitete svakodnevnog života. (Ilišin, 1999a) To je društveni fenomen koji zahtjeva temeljit pristup u svim sferama života. Zbog svoje značajnosti, slobodno vrijeme je predmet interesa brojnih znanstvenih disciplina, kojima je u središtu čovjek. Promatrajući slobodno vrijeme u prošlosti, može se zaključiti kako je to bio predmet borbe društvenih klasa, kao jedno od temeljnih ljudskih prava, dok u današnje vrijeme, pa i budućnosti, prema predviđanjima futurologa, postaje dio vremena koji se svakodnevno širi. (Gajger, Mlinarević, 2010) U daljnjem dijelu rada, bit će prikazano pojmovno određenje slobodnog vremena te njegove funkcije. Osim toga prikazat će se slobodno vrijeme kao odgojna sredina te aktivnosti, odnosno sadržaji slobodnog vremena djece i mladih.

2.1. *Pojmovno određenje slobodnog vremena*

Interes za proučavanje slobodnog vremena te njegovo djelovanje na ljude je rastao, kako je rasla i vrijednost slobodnog vremena u društvu. Razni su pristupi u proučavanju fenomena slobodnog vremena, stoga je vidljivo objašnjenje pojma u mnogobrojnim stručnim knjigama, znanstvenim člancima i u enciklopedijama. Razlog brojnih određenja pojma slobodnog vremena je velik broj stručnjaka različitih profila koji se njime bave, poput filozofa, sociologa, psihologa, pedagoga i brojnih drugih. Bez obzira kako svaki stručnjak doživljava slobodno vrijeme, Gajger i Mlinarević (2010) ističu kako je nužno osvijestiti važnost kreativnog, aktivnog, smislenog i strukturiranog provođenja slobodnog vremena.

Prilikom definiranja fenomena slobodnog vremena brojni autori ga promatraju u odnosu na rad. Naime, pojam slobodnog vremena se može pratiti još od antičke Grčke. Aristotel u svom djelu *Politika*, ističe kako je krajnji cilj rata bio postizanje mira, dok je cilj rada bilo postizanje slobodnog vremena. U filozofiji se, osim Aristotela, koji je pisao o slobodnom vremenu, ista tema pronalazi i u radovima Platona, Sokrata i Epikura, koji smatraju kako sreća postoji samo tijekom slobodnog vremena, odnosno nakon završetka nekog rada. (Gajger, Mlinarević, 2010, Rosić, 2005) Stoga, može se reći kako se u prošlosti slobodno vrijeme promatralo kao *viša društvena datost* koja je uvjetovana vremenskim radom i ujedno utječe na rad tvoreći s njim cjelinu. (Janković, 1973:34) Ilišin i Radin (2002) pojam slobodnog vremena, također, promatraju u odnosu na rad. U svom radu one navode dva

gledišta na slobodno vrijeme, slobodno vrijeme kao ostatak vremena nakon obaveznog rada, nametnutog od strane društva, te kao *dokolicu*, odnosno vrijeme u kojem pojedinac odabire aktivnosti svojom voljom i njima se bavi. Slobodno vrijeme shvaćeno kao ostatak nakon obaveznog rada, obuhvaća razne društvene i obiteljske aktivnosti, dodatni rad te neobavezne aktivnosti. Nadalje, slobodno vrijeme u odnosu na rad promatrali su i sociolozi koji smatraju kako jedno drugo nadopunjuje, te da je to jedini način cjelokupnog razvoja ličnosti pojedinca. S navedenim se slaže i Previšić (2000) koji navodi kako su rad i slobodno vrijeme dvije nerazdvojne aktivnosti te da ih ne treba suprotstavljati, nego komplementarno promatrati.

U literaturi o slobodnom vremenu se vrlo često nailazi na termin *dokolice*. U grčkoj se kulturi pod pojmom slobodno vrijeme podrazumijevao odmor, besciljnost, te ponekad i vrijeme posvećeno učenju i znanstvenim razgovorima. To su vrijeme stari Grci nazivali *dokolica*, dok se, sukladno tomu, rad opisivao kao *nedokolica* (Gurević, 1994, u Gajger, Mlinarević, 2010) Budući da se u hrvatskom jeziku *dokolica* poistovjećuje s besposličarenjem, Polić (2004) dokolicu i besposličarenje pokušava definirati kao neku vrstu slobodnog vremena. Prema istoj autorici besposlica je vrijeme u kojem je čovjek oslobođen od posla ili neke prisilne aktivnosti, poput rada, dok je *dokolica* vrijeme u kojem je čovjek slobodan za ostvarenje, igru, stvaralaštvo i slično. U današnje vrijeme se, pod sintagmom slobodnog vremena više ne podrazumijeva antička *dokolica*, nego je to vrijeme vrlo aktivnog ljudskog djelovanja, u kojemu pojedinac ima prilike odabrati način na koji će to vrijeme provesti. (Rosić, 2005)

Pojam slobodnog vremena se vrlo često pronalazi u sociološkoj literaturi. Svrha socioloških istraživanja je analizirati razvoj suvremenog društva te na temelju toga pronaći najbolje načine provođenja slobodnog vremena. U svojim istraživanjima sociolozi imaju širok raspon interesa, pa su tako vidljiva istraživanja koja slobodno vrijeme stavljaju u odnos s tehnološkim napretkom, masovnim medijima, promjenama u obitelji i svakodnevicu i slično. (Rosić, 2005, Janković, 1973) Nadalje, Pehar-Zvačko (2003) ističe kako neki od sociologa slobodno vrijeme predstavljaju kao sociologiju dosade, te je jedan od bitnih zadataka sociologije da se pronađe način na koji će se ublažiti ta dosada. Najistaknutiji predstavnik slobodnog vremena u sociologiji je francuski sociolog Joffre Dumazedier, koji se u svojim radovima bavi sociološkim, ekonomskim, kulturnim i pedagoškim pitanjima slobodnog vremena. U svojim djelima Dumazedier (1967, u Janković, 1973, Rosić, 2005, Pehar-Zvačko, 2003, Ilišin, 1999b, Jakovčić, 2011) navodi kako je slobodno vrijeme, vrijeme koje pojedinac ne posvećuje radnim i obiteljskim obvezama niti zadovoljavanju fizioloških potreba, nego je to vrijeme u kojem se ima mogućnost opredijeliti čime će se baviti, te se tako odmoriti ili

zabaviti, povećati razinu svoje informiranosti te razviti svoje sposobnosti. Temeljno načelo prilikom određivanja slobodnog vremena, je sloboda izbora. Dumazedier (1967, u Gajger, Mlinarević, 2010) navodi i tzv. poluslobodno vrijeme, u kojem pojedinac obavlja aktivnosti koje su potrebne, ali se ne ubrajaju u obvezan rad.

Rosić (2005) navodi kako problematika slobodnog vremena postaje sve aktualnija i značajnija u suvremeno doba, osobito za ona društva koja su već zakoračila u postindustrijsku eru. Kada govori o pojmovnom određenju, Rosić (2005) ističe kako postoje različita mišljenja o slobodnom vremenu. Za neke je to vrijeme tijekom kojeg pojedinac nije zaokupljen nikakvim obavezama, dok je prema drugima to prilika za ostvarivanje slobode pojedinca i njegova osobnog razvoja. Nadalje, Rosić (2005) ističe kako je slobodno vrijeme dio života svakog čovjeka, da ono postoji svakoga dana i u svakoj sredini, međutim različito je s obzirom na spol, dob, interese, zanimanje, mjesto boravka, razvijenost sredine, kao i s obzirom na mogućnosti obavljanja željenih aktivnosti. Uz to, dodaje kako je to vrijeme koje pojedinac može iskoristiti za odmor, zabavu, stjecanje novoga iskustva ili pak za kulturno bogaćenje.

Previšić (2000:407) slobodno vrijeme definira kao *mogućnost interakcije u procesima individualizacije, socijalizacije i interkulturacije, odnosno kao prostor samoaktualizacije i ostvarenja osobitosti*. Kada govori o slobodnom vremenu, Previšić (2000) također, naglašava kako se slobodno vrijeme može definirati i kao ukupnost vremena, stanja i aktivnosti koje nisu uvjetovane socijalnom, biološkom i profesionalnom nužnošću. Nadalje, isti autor ističe da je u suvremenim uvjetima vrlo teško posvetiti slobodno vrijeme sadržajima koji potiču razvoj potencijala, budući da se nudi mnogo sadržaja koji *otimaju* prostor slobode.

Jeđud i Novak (2006) slobodno vrijeme shvaćaju kao važno sredstvo koje pridonosi osnaživanju mladih, ostvarenju interesa svakog pojedinca, a samim time i skupine.

Rosić (2005) ističe kako je u današnje vrijeme vidljivo kontinuirano povećanje slobodnog vremena, kao posljedice naglog tehničkog, privrednog, znanstvenog i društvenog razvoja, što ga je pojedinac ostvario u stalnoj težnji za slobodom i novi dosezima. Stoga, poželjno je da to ostvareno slobodno vrijeme bude na korist, odnosno vrijeme u kojem će pojedinac zadovoljiti vlastite interese izvan obiteljskih, profesionalnih i društvenih obaveza. U podlozi toga je sloboda u odlučivanju i izboru sadržaja i oblika provođenja slobodnog vremena. (Previšić, 2001, u Rosić, 2005)

Temeljem svega navedenog vidljivo je kako je slobodno vrijeme fenomen, koji je u interesu zanimanja stručnjaka različitih profila još od davnina, što je i razlog njegovih brojnih određenja. Prilikom definiranja samog pojma vidljivo je kako se u većini slučajeva slobodno

vrijeme stavlja u odnos s radom te iz toga proizlaze i njegova definicija. U prošlosti slobodno vrijeme se promatralo kao viša društvena datost, dok se pogled na slobodno vrijeme, danas, uvelike promijenio. Danas se na njega gleda kao na vrijeme aktivnog djelovanja u kojemu pojedinac ima mogućnost odabrati kojim aktivnostima će se baviti, s obzirom na vlastite interese. Upravo zbog svoje važnosti, fenomen slobodnog vremena mjesto pronalazi i u području pedagogije, o čemu će biti riječ u daljnjem dijelu ovog rada.

2.2. *Funkcije slobodnog vremena*

Slobodno vrijeme, kao opća društvena pojava ima svoje zdravstvene, kulturne, pedagoške i socijalne funkcije. One se ostvaruju putem odgovarajućih djelatnosti, odnosno putem aktivnosti slobodnog vremena. Aktivnosti u slobodno vrijeme je mnogo te se one razlikuju prema sadržaju, oblicima, načinima manifestiranja, ali i po namjeni u odnosu na funkcije slobodnog vremena. (Rosić, 2005) Stoga, u daljnjem dijelu rada biti će objašnjene funkcije slobodnog vremena.

U svojim djelima Dumazedier (1967, u Janković, 1973) navodi tri funkcije slobodnog vremena, a to su odmor, razonoda i razvoj ličnosti. Navedene funkcije su međusobno povezane, isprepliću se, prožimaju, te najčešće jedna od njih dominira.

Prvu funkciju, odmor, Dumazedier (1967, u Janković, 1973) opisuje kao osnovnu potrebu svakog čovjeka te kao temeljnu funkciju slobodnog vremena. Kada se govori o slobodnom vremenu važno je istaknuti kako je određenije i sadržajnije govoriti o aktivnost slobodnog vremena, a ne o izričito pasivnom obliku odmora. Razlog tomu je jer je aktivnost bitna karakteristika osobne angažiranosti u slobodnom vremenu. Stoga se, kada je riječ o aktivnostima slobodnog vremena, koje su namijenjene odmaranju, može govoriti o običnom prekidanju rada, pa sve do aktivnijih oblika, poput šetanja, društvenih i pokretnih igara, lagane gimnastike, kupanja, sunčanja, manjih izleta, vožnje automobilom, čamcem, biciklom i slično. Navedene aktivnosti su raširene kod velikog broja ljudi raznih zanimanja, dobi i spola. Te se aktivnosti mogu provoditi individualno ili kolektivno u prirodi, kod kuće, na javnim mjestima u različito vrijeme u svrhu odmora. (Dumazedier, 1967, u Janković, 1973, Rosić, 2005)

Druga funkcija je razonoda i zabava, koje su pojedincu potrebni kako bi prekrili sivilo i monotoniju današnjice. Ova funkcija ima širu namjenu, budući da ona uključuje raznovrsnije društvene i kulturne sadržaje. Zabava, koju uključuje ova funkcija postaje sve veća potreba

modernog čovjeka. Razlog tomu je brz tempo života suvremenog društva, razni utjecaji urbanizirane sredine te pritisak monotonije koja je rezultat napretka tehnike i automatizacije proizvodnih procesa. Stoga, ova funkcija, kao i prva, služi osvježanju i stvaranju vedrog raspoloženja. Pojedine aktivnosti unutar ove funkcije se poklapaju s aktivnostima prve funkcije, međutim Dumazedier (1967, u Janković, 1973) k tomu dodaje i posjećivanje kina, zabave i priredbe, plesove, praćenje televizijskih programa, čitanje zabavne literature i slično. Ove aktivnosti razonode i zabave su karakteristične za mladu generaciju, osobito za adolescente, međutim potrebne su i odraslom, aktivnom stanovništvu. Navedene aktivnosti obogaćuju život pojedinca, potiču ga u njegovom djelovanju te su važno sredstvo komunikacije i odnosa između ljudi. (Dumazedier, 1967, u Janković, 1973, Rosić, 2005)

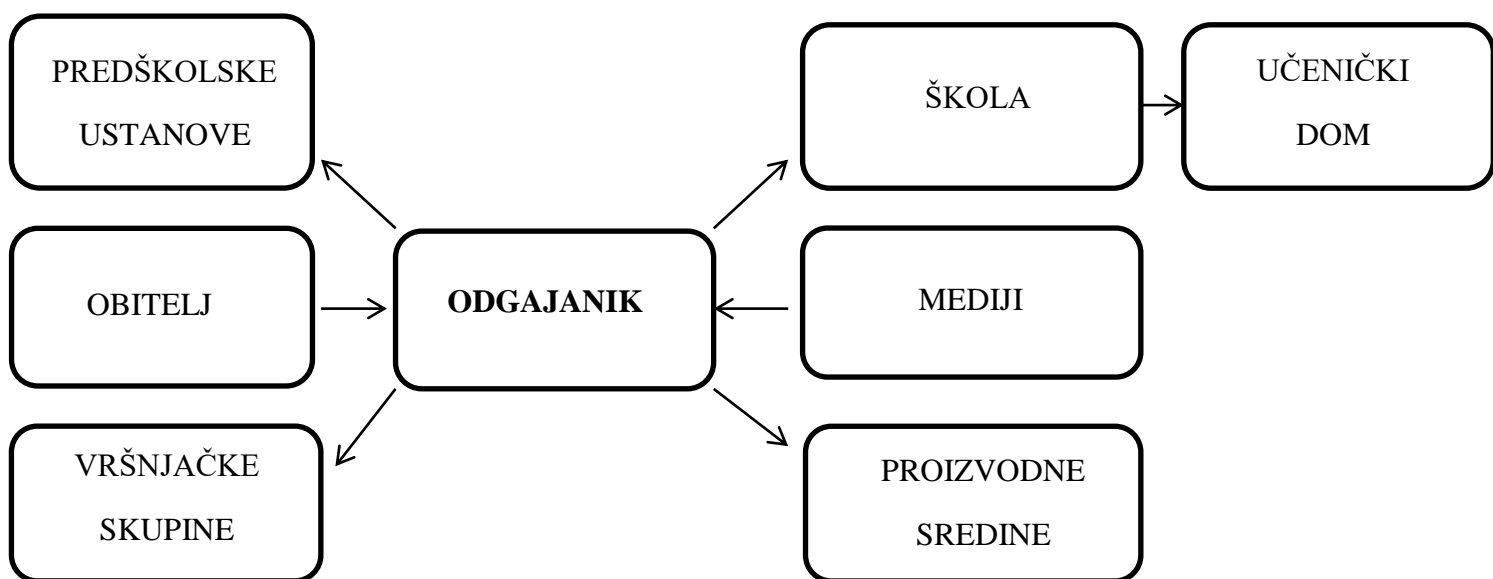
Zadnja funkcija se dotiče razvoja ličnosti koji podrazumijeva mogućnost za samorealizaciju ličnosti. To je najstroženija i najteže ostvariva funkcija. (Pehar-Zvačko, 2003) Razvoj ličnosti u suvremenom društvu dobiva sve veći naglasak. Naime, u vrijeme brojnih utjecaja tehničke civilizacije te zbivanja modernog društva potrebno je kontinuirano izgrađivanje ličnosti s ciljem prilagodbe na djelatnosti koje pred pojedinca postavlja društvo. Zadatak razvijanja ličnosti kroz slobodne aktivnosti ima veliko značenje za bolje obavljanje radnih zadataka, budući da je za to potrebna kvaliteta u izgradnji ličnosti. U aktivnosti razvoja ličnosti ubrajaju se djelatnosti raznih područja, poput zdravstvenog, fizičkog, općeg i stručno-obrazovnog, moralnog, estetskog, kulturnog, tehničkog, znanstvenog i znanstveno-popularnog, informativnog, političkog i drugih područja.

Navedene funkcije odvijaju se u raznim sredinama tijekom čovjekova života, poput obitelji, škole, zajednice u kojoj pojedinac živi i slično. Iz toga razloga, u daljnjem dijelu rada bit će prikazane odgojne sredine u kontekstu slobodnog vremena.

2.3. *Slobodno vrijeme kao odgojna sredina*

Slobodno vrijeme, Mušanović i Rosić (1997), povezuju s odgojnom sredinom. Naime, odgojna sredina obuhvaća *fizičko, socijalno, kulturno, psihičko i vjersko okruženje u vremenu i prostoru u kojem se pojedinac razvija*. (Mušanović, Rosić, 1997:125) U današnjem društvu, razlikujemo dvije vrste odgojnih sredina, a to su intencionalne te funkcionalne. Djelatnost intencionalnih odgojnih sredina je odgoj, te su neke od njih obitelj, škola ili pak učenički dom, dok su funkcionalne odgojne sredine, ustanove ili socijalne sredine u kojima se uz pojedine aktivnosti ostvaruje i odgojni proces. Rosić i Mušanović (1997) daju prikaz (*Slika 1.*)

različitih sredina, koje svojim djelovanjem svakodnevno utječu na pojedinca, a samim time i tijekom njegova slobodnog vremena.

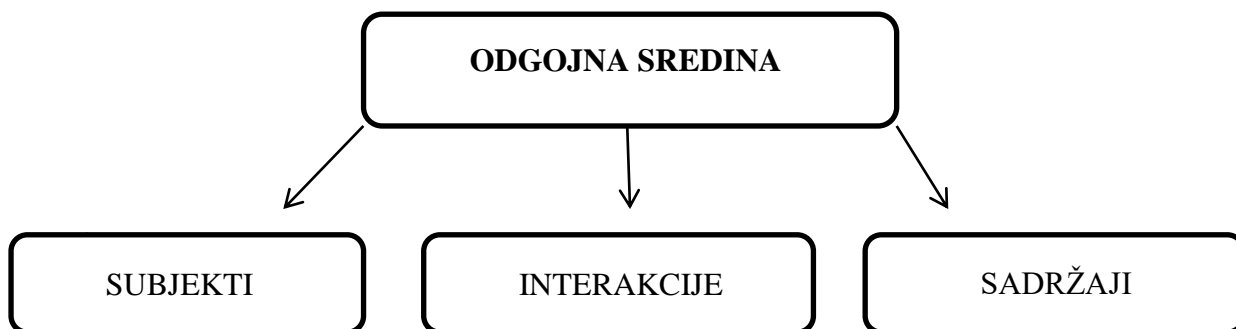

Slika 1. Odgojne sredine (Rosić, 2005)

Iz *Slike 1.* vidljivo je kako na pojedinca utječu brojne odgojne sredine tijekom života. U svakoj od njih pojedinac stječe različita iskustva, bavi se različitim aktivnostima te je izložen raznim utjecajima i očekivanjima s osobama s kojima je u doticaju. Jačina utjecaja svake od navedenih odgojnih sredina ovisi o kronološkoj dobi pojedinca, pa tako predškolske ustanove na pojedinca utječu u ranoj dobi, dok je kasnije vidljiv utjecaj škole, kao odgojno-obrazovne ustanove, u kontekstu obrazovanja. Utjecaj obitelji, vršnjačkih skupina, proizvodne sredine te medija vidljiv je tokom cijelog života. Dakle, može se zaključiti kako je socijalna sredina u kojoj se pojedinac nalazi najvažniji čimbenik odgoja, te u slobodno vrijeme utječe na pojedinca različitim sadržajima, poput znanja, uvjerenja, stavova, shvaćanja i slično. Nadalje, odgajanje se događa unutar neke sredine i bez intervencija, pa je tako vidljivo, primjerice, oponašanje tuđih postupaka, odijevanja, prihvaćanja tuđih uvjerenja i slično. To može biti nenamjerno, spontano i nesvjesno. Rosić (2005:129) ističe kako je unatoč jednakih odgojnih postupaka, kod pojedinaca moguće vidjeti različitost u ponašanju, te se stoga govori o njihovoj *nejednakoj odgojivosti*. Iz tog razloga, odgoj treba biti individualiziran. (Rosić, 2005)

U različitim odgojnim sredinama pojedinac može steći različita iskustva, baviti se različitim aktivnostima te biti izložen različitim utjecajima i očekivanjima osoba s kojima je u

kontaktu. Svaka odgojna sredina ima specifične odgojno-obrazovne potencijale, koji su vidljivo na *Slici 2*.

Slika 2. Odgojno-obrazovni potencijali (Rosić, 2005)

Iz *Slike 2.* vidljivo je kako u svakoj odgojnoj sredini postoje tri čimbenika, koja namjerno, posredno ili pak neposredno, djeluju na ostvarivanje odgoja te primjenu raznih odgojnih metoda u slobodnom vremenu. Važnost odgojnih sredina ogleda se u činjenici da je odgojna sredina te kakvoća odgoja u pojedinim aktivnostima, odlučujuća za razvoj djece, mladih i odraslih. Rosić (2001) navodi kako nemaju sve odgojne sredine u slobodnom vremenu jednak utjecaj na pojedinca, nego su utjecaju različiti i složeni, prilikom čega je uvijek jedan *glavni*, a drugi *sporedni* odgajatelj. *Glavni odgajatelji* su oni koji na pojedinca utječu svjesno i namjerno, te sustavno i dosljedno s jasno određenim ciljem i zadaćama. Takvi *odgajatelji* su primjerice roditelji, učitelji i odgojne ustanove (dječji vrtići, učenički domovi, škole), a u nekoj mjeri i ustanove za djecu i mladež s organiziranim odgojnim zadacima u organizaciji slobodnog vremena. *Sporedni odgajatelji* su svi ostali čimbenici koji imaju utjecaj na razvoj pojedinca. Njihov utjecaj nije u tolikoj mjeri namjerno i svjestan, sustavan i dosljedan. Rosić (2005) ističe kako je pojedinca nemoguće potpuno očuvati od *sporednih odgajatelja*, te od njihovih raznih dobrih ili loših uzora ili primjera. Nadalje, pojedinca nije moguće, niti bi bilo poželjno izdvojiti iz *normalne životne sredine* u kojoj živi i koja uvjetuje njegov razvoj. Odgoj bi se trebao odvijati u okruženju stvarnog života, pa samim time i slobodno vrijeme ima veliku odgovornost. (Rosić, 2005:131) Zbog toga, bilo bi dobro da roditelji upoznaju stanje i prilike sredine u kojoj njihovo dijete boravi, kao i pozitivne i negativne utjecaje koje se javljaju unutar te sredine kako bi se mogli pravilno postaviti i ukazati djetetu kako se ponašati. Nadalje, Rosić (2005:131) navodi kako je potrebno sredinu oblikovati što povoljnije, međutim ipak nije ju moguće u *potpunosti pedagogizirati*. Unatoč tomu što se ne može sve u potpunosti ustrojiti prema odgojnim potrebama i interesima, potrebno je što je

naviše moguće organizirati, pratiti, sudjelovati i istraživati aktivnost djece u slobodnom vremenu. *Dobro organizirane aktivnosti će svojim sadržajem, metodama rada i komunikacijskim suradničkim vođenjem nesumnjivo zadovoljiti potrebe, interese i mogućnosti djece, mladeži i odraslih.* (Rosić, 2005:132)

Na temelju svega navedenog, vidljivo je kako na pojedinca tijekom cijelog života utječu razne odgojne sredine i da uvelike kreiraju njegov način provođenja slobodnog vremena. Utjecaj pojedinih sredina na djecu i mlade može biti pozitivan ili negativan, međutim upoznavanjem sredine u kojoj pojedinac živi sprječava se razvoj negativnog utjecaja, te je na taj način djecu i mlade moguće usmjeriti na kvalitetnije načine provođenja njihova slobodnog vremena. Dakako, djecu i mlade je nemoguće očuvati od tzv. utjecaja *sporednih odgajatelja*, međutim upoznavanjem sredine moguće je na njih djelovati. Na taj način, će se razviti okolina u kojoj će pojedinac odabirati one aktivnosti slobodnog vremena koje će pridonijeti njegovom osobnom razvoju.

2.4. *Sadržaji/aktivnosti djece i mladih u slobodno vrijeme*

Kada je riječ o slobodnom vremenu, neizostavno je spomenuti i sadržaj slobodnog vremena djece i mladih. Rosić (2005) ističe kako postoje raznovrsne aktivnosti kojima se pojedinac može baviti u slobodno vrijeme. Prilikom toga on razvija prisan odnos s tom djelatnosti. Sukladno tomu, može se reći kako su to interesne aktivnosti, jer pojedinci odabiru one aktivnosti koje su od njihovog interesa. Budući da su interesi za odabir aktivnosti kojima će se baviti različite kod svakog pojedinca, može se reći kao je interesna aktivnost individualizirana. Takve aktivnosti se odvijaju spontano, s određenom namjerom i slobodno, te kroz nju pojedinac izražava svoj osobni stil. Takve aktivnosti su samopotkrepljujuće, budući da je njihovo obavljanje nagrada samo po sebi. Aktivnosti kojima se pojedinac bavi u slobodno vrijeme su komplekse i po broju i vrsti, jer da ne postoji lista kojom su obuhvaćene sve. Svaka sredina u kojoj se pojedinac nalazi nudi s obzirom na mogućnosti i interese djece i mladih raznovrsne aktivnosti, kojima je cilj podizanje kvalitete života. (Rosić, 2005)

Sukladno funkcijama slobodnog vremena, Rosić (2005) aktivnosti kojima se bave djeca i mladi se dijeli u tri skupine, za odmor, rekreaciju i razvoj ličnosti. Prvu skupinu čine aktivnosti koje su namijenjene za odmor, bez fizičke i psihičke aktivnosti. To je vrijeme u kojemu pojedinac dobiva snagu za daljnji život i rad. Svrha aktivnosti unutar ove skupine je odmor, te se one mogu provoditi na razne načine i na raznim mjestima. U ovu skupinu

ubrajaju se aktivnosti poput šetnje, laganih igara, izleta kupanja i slično. Drugu skupinu čine aktivnosti za rekreaciju, a koje imaju zadatak aktivnog odmora, zdrave razonode i zabave. Sukladno tomu, u ovu skupinu se ubrajaju aktivnosti poput društvenih i pokretnih igara, šetnji, izleta, kupanja i slično. Treću skupinu čine one aktivnosti namijenjene razvoju ličnosti. One se odvijaju kroz razna područja ljudske djelatnosti, poput obrazovne, kulturne, umjetničke, društvene i slično. (Rosić, 2005) U daljnjem dijelu rada bit će prikazana razna istraživanja koja pokazuju načine provođenja slobodnog vremena djece i mladih, odnosno najčešće sadržaje/aktivnosti kojima se djece i mladi bave tijekom slobodnog vremena.

Rosić (2005) navodi odrednice slobodnog vremena kod mladih, a to su najdraža lokacija za provođenje slobodnog vremena, najdraža osoba i društvo za provođenje slobodnog vremena te dužina vremena posvećenog druženju s drugima. Navedene odrednice u većoj ili manjoj mjeri utječu na pojedinca te na njegov razvoj. Brojna su istraživanja koja opisuju navedene odrednice, odnosno prikazuju najdražu lokaciju, osobu, kao i vrijeme provedeno u pojedinim aktivnostima tijekom slobodnog vremena.

Leburić i Relja (1999) u svom istraživanju prikazuju temeljne odrednice slobodnog vremena mladih. Kao najdraže mjesto na kojemu mladi provode svoje slobodno vrijeme navode disko-klubove i kafiće, dok je najdraža osoba s kojima provode svoje slobodno vrijeme prijatelj ili pak mladić odnosno djevojka. S obzirom na dužinu vremena koje mladi provode u druženju s drugima, najviše njih navodi kako su ta druženja svakodnevna. S obzirom na mjesta koja mladi posjećuju, vidljivo je kako nakon disko-klubova slijede kafići, kina, sportska igrališta ili sportske dvorane, video-klubovi te kazališta. Ono što Leburić i Relja (1999) ističu je priroda s parkovima, livadama i čistim zrakom koja je potpuno zanemarena u slobodnom vremenu ispitanika. Međutim, prema rezultatima je vidljivo kako među sadržajima koje mlade zanima prevladavaju masovni mediji, odnosno radio, televizija i internet, koji više ne služe za prijenos informacija, nego postaju mediji kojima je moguća međusobna komunikacija mladih.

Gotovo iste rezultate u istraživanju dobili su i autori Ilišin i Radin (2002) koji su ispitivali interese mladih za provođenje slobodnog vremena. Rezultati navedenog istraživanja prikazuju kako je suvremena mladež zainteresirana, primarno, za fenomene koji pripadaju sferi privatnosti, poput prijateljstva i poznanstava, zabave i razonode, seksa i ljubavi te putovanja, dok je interes za sferu javnosti i tzv. ideološke teme (politika, vojska i nacija) smanjen. Suvremena mladež, prema dobivenim rezultatima, svoje vrijeme najčešće provode na

tulumima, u disko-klubovima i kafićima, koncertima, ali i ljenčareći i družeći se s vršnjacima. To predstavlja najrašireniji urbani kulturni obrazac provođenja slobodnog vremena. Znatno manje vremena mladi provode u kinima, izletima i šetnjama, posjetima umjetničkim izlozbama, sportskim priredbama, javim tribinama i kazališnim predstavama. Uz navedeno, autori se dotiču i upotrebe alkohola i droga, budući da su rezultati pokazali kako mladi sve češće eksperimentiraju s alkoholom i lakim drogama. Ono što ističu kao zabrinjavajuće je činjenica da su mladi skloni kušanju ili konzumiranju alkohola te da oni koji konzumiraju alkohol, najčešće i konzumiraju drogu. Što se tiče pušenja, ono je u svim segmentima rašireno među mladima. (Ilišin, Radin, 2002)

Vrkić-Dimić (2005) je svoje istraživanje proveo na uzorku studenata ispitujući stvarne i željene aktivnosti u slobodno vrijeme. Prema dobivenim rezultatima najviše ispitanika se u slobodno vrijeme druži s prijateljima, partnerom, susjedima i rođacima, prati TV i radio programe te sluša glazbu. Osim navedenih, najčešćih, aktivnosti slijede šetnje parkom i boravak u prirodi te čitanje knjiga, časopisa, dnevnog tiska, stripova i slično te rekreativno bavljenje sportom. Aktivnosti koje ispitanici najrijeđe navode su igranje društvenih i individualnih igrica, kulturni sadržaji slobodnog vremena, poput posjeta kinima, kazalištima, galerijama, knjižnicama, te korištenje droge i alkohola. Uz to, iz rezultata je vidljiva razlika u načinu provođenja slobodnog vremena između ispitanika i ispitanica. Naime, ispitanici se u odnosu na ispitanice češće bave aktivnostima vezanim uz sport i rekreaciju, računalno i internet, te igre, ali i uz alkohol i drogu, dok s druge strane ispitanice češće vrijeme provode u druženju, šetnji i boravku u prirodi, čitanju, te se bave drugim aktivnostima poput telefoniranja, dopisivanja, astrologije, molitvi, razmišljanja i slično.

Bouillet (2008) je u svom istraživanju ispitivala željene sadržaje slobodnog vremena. Prema dobivenim rezultatima vidljivo je kako studenti svoje slobodno vrijeme najčešće žele provoditi u druženju s prijateljima, djevojkom ili dečkom, u odmoru, opuštanju i relaksaciji, izletima u prirodi, sportskim sadržajima, druženju s obitelji, putovanjima, izlascima i provodima te u čitanju.

U istraživanju o fenomenu slobodnog vremena, Ilišin (1999b), navodi kako tijekom slobodnog vremena kod mladih prevladavaju aktivnosti čija je prvenstvena funkcija zabava, razonoda i rekreacija, dok se intelektualno i kreativno zahtjevnijim aktivnostima bavi razmjerno manji broj ispitanika. Prema dobivenim rezultatima, pokazalo se da su dominantne dnevne aktivnosti gledanje TV-programa i slušanje glazbe. Uz TV, većina ispitanika ističe

druženje s prijateljima i nešto rjeđe s rođacima. To svjedoči, ističe Ilišin (1999b), o relativno čvrstim socijalnim vezama te o ukorijenjenosti tradicionalnih oblika provođenja tzv. *dokolice*. Prilično učestale su i aktivnosti poput čitanja knjiga, izlazaka u gostionice ili kavane, nešto rjeđe u restorane, te odlasci u kino i crkvu. Nešto manje učestale aktivnosti su bavljenje sportom, lovom i ribolovom te izleti, dok se mladi najrjeđe bave nekim hobijem te sviranjem, slikanjem i pisanjem.

Mlinarević (2006) provodi istraživanje na uzorku srednjoškolaca ispitujući njihove aktivnosti u slobodnom vremenu. Rezultati pokazuju kako ispitanici svoje slobodno vrijeme najčešće provode s prijateljima, svojim vršnjacima. To ne čudi, ističe Mlinarević (2006), budući da u vrijeme adolescencije mladi preispituju sebe i druge te je vršnjačka interakcija posebno snažna. Nadalje, svi ispitanici iskazuju i često sudjelovanje roditelja u njihovom slobodnom vremenu, ali i ostalih članova svoje obitelji poput braće i sestara.

Ista autorica, Mlinarević (2004), provodi još jedno istraživanje, kojim je nastojala utvrditi različite stilove provođenja slobodnog vremena srednjoškolaca. Rezultati koje je dobila upućuju na aktivno i pasivno provođenje slobodnog vremena. U aktivnim sadržajima zastupljena je intelektualna i kulturna angažiranost, sportska i rekreativna, te okupiranost glazbom, dok je pasivno provođenje vremena vidljivo u hedonističkim sadržajima, poput zabava i tulumarenja u kafićima, bistroima i disko-klubovima, gledanju televizije i videa, slušanju različitih vrsta glazbe te suvremenom komuniciranju.

Mlinarević, Miliša i Proroković (2007) svojim istraživanjem su nastojali utvrditi kojim aktivnostima mladi (srednjoškolci i studenti) ispunjavaju svoje slobodno vrijeme. Prema dobivenim rezultatima, vidljivo je kako mladi svoje slobodno vrijeme najčešće provode u kafićima, gledanju televizije te slušanju radija. Nakon toga slijede aktivnosti poput čitanja novina, obavljanja kućnih poslova, spavanja ili izležavanja, posjećivanja disko-klubova i slično.

Jeđud i Novak (2006) u svom su se istraživanju bavili proučavanjem načina provođenja slobodnog vremena djece i mladih s poremećajima u ponašanju u domovima za odgoj djece i mladeži Zagreb i Karlovac. Prema dobivenim rezultatima vidljivo je kako su najčešće aktivnosti kojima se mladi bave u slobodno vrijeme gledanje filmova, slušanje glazbe, čitanje, crtanje te stjecanje nekih novih vještina. U kategoriji aktivnosti s društvom ispitanici su naveli kako se najčešće druže s prijateljima (pričaju, izlaze, šeću se i slično), bave se sportom i rekreacijom, provode vrijeme s curom /dečkom, ali i u aktivnostima koje se ubrajaju u

asocijalna ponašanja, poput opijanja, tuče, razbijanja, pušenja i slično. Nadalje, u odgovorima ispitanika primijećeno je kako je većina njih potpuno pasivna, pa stoga vrijeme provodi u spavanju i odmaranju. S obzirom na organizirane aktivnosti nekolicina ispitanika je izjavila kako se bavi nekim sportom, dok je isto tako nekolicina njih izjavilo i kako su se prije bavila nekim sportom, ali su odustali. I na kraju, dobiveni su rezultati i o specifičnim načinima provođenja slobodnog vremena, pa su tako neki od njih naveli kako svoje slobodno vrijeme provode s obitelji te u adrenalinskim aktivnostima/sportovima.

Na temelju opisanih istraživanja vidljivo je kako su mladi u slobodno vrijeme najčešće zaokupljeni aktivnostima s funkcijom zabave, dok se intelektualnim aktivnostima rjeđe bave. Stoga, na temelju ovi istraživanja je vidljivo kako mladi svoje slobodno vrijeme najčešće provode u druženju s prijateljima ili curom, odnosno dečkom te u izlascima u disko-klubove i kafiće. Uz to, vidljiva je i upotreba masovnih medija, poput televizije, radija i interneta, koji postaje sve popularniji među ovom populacijom. Osim navedenih aktivnosti primjećuje se kako mladi u svoje slobodno vrijeme vole ljenčariti i odmarati, te igrati razne igrice na računalnu. U nekim od istraživanjima navedeno je i bavljenje sportskim aktivnostima, međutim ne u tolikoj mjeri. Nadalje, budući da su istraživanja provedena na populaciji adolescenata, istraživači navode i snažnu vršnjačku interakciju, koja utječe na sve aspekte njihova života, a samim time i na način na koji će mladi provoditi svoje slobodno vrijeme.

2.4.1. Izvanškolske i izvannastavne aktivnosti

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti su se pojavile u raznim oblicima tijekom prošlosti, ali su postale aktualne tek sredinom prošlog stoljeća. Naime od 50.-ih do 80.-ih godina prošlog stoljeća u hrvatskim školama se izvannastavni oblici organiziraju pod nazivom slobodne aktivnosti, dok se od 80-ih godina do danas prepoznaju pod nazivom izvannastavne aktivnosti. One su integrativni dio odgojno-obrazovne strukture škole i djeci i mladima osiguravaju stručno-pedagoški pristup, te im pružaju mogućnost kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. (Ivančić, Sabo, 2012) Važnost tih aktivnosti ogleda se u tehnološkom i tehničkom napretku, kada dolazi do velikih socijalnih promjena, budući da su u većini slučajeva oba roditelja radila izvan doma, čime se javila potreba za zbrinjavanjem djece u njihovo slobodno vrijeme nakon škole. Stoga, tu ulogu su na sebe preuzele škole, razne udruge i društva. (Koritnik, 1969, u Šiljković, Rajić, Bertić, 2007, Ivančić, Sabo, 2012)

Heidemann (2003, u Martinčević, 2010) navodi kako su izvannastavne aktivnosti u školi prostor u kojemu se najlakše može doprijeti do učenika, njihovih potreba, želja i aspiracija. Kada govori o izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima Cindrić (1992) navodi kako su one organizacijski oblici okupljanja učenika u slobodno vrijeme u školama, te imaju pretežno kulturno-umjetničko, sportsko, tehničko, rekreacijsko i obrazovno obilježje. Suprotno tomu, izvanškolske aktivnosti su organizacijski i programski oblici okupljanja učenika u društvima, klubovima i drugim institucijama izvan škole. Puževski (2002) opisuje razliku izvannastavnih aktivnosti od nastave navodeći kako su to aktivnosti koje se ne odvijaju u razredima, nego u posebnim grupama koju čine učenici različite dobi, razreda i škola. Učenici unutar skupine dijele zajedničke interese prema nekoj aktivnosti, te se u njih uključuju s obzirom na dobrovoljnost i vlastitu želju. Te aktivnosti se održavaju u slobodno vrijeme učenika i izvan nastave. Kako te aktivnosti odabiru učenici s obzirom na vlastite interese, njih karakterizira visok stupanj motiviranosti. To pridonosi i lakšem usvajanju novih znanja, te većem opsegu u usvajanju znanja. Tijekom održavanja tih aktivnosti učenici istražuju, otkrivaju i usvajaju vještine rada u timu, jer se od njih vrlo često traži da dijele zadatke i obveze, razvijaju odgovornost i osjećaj samopotvrđivanja. To pridonosi i razvijanju radnih navika kod djece i mladih te je i jedan od oblika socijalizacije. (Ivančić, Sabo, 2012, Šiljković, Rajić, Bertić, 2007, Martinčević, 2010) Programi izvannastavnih aktivnosti se provode tijekom cijele školske godine s istom skupinom učenika, koji se u određenu aktivnosti uključuju na početku školske godine. Šiljković, Rajić i Bertić (2007) navode kako se učenici uključuju u aktivnosti iz raznih područja poput sportskih, kulturno-umjetničkih, znanstvenih, tehničkih, gospodarstvenih, zdravstveno-higijenskih, informativno-poučnih, radnih, humanitarnih ili odgojnih. Svrha tih aktivnosti je da potiču stvaralaštvo, stjecanje znanja i umijeća s obzirom na njihove individualne interese i sposobnosti. (Ivančić, Sabo, 2012, Šiljković, Rajić, Bertić, 2007)

Šiljković, Rajić, Bertić (2007:134) ističu kako se već sredinom prošlog stoljeća uočila korist izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, budući da su one pružale *sigurno okruženje te su bile djelotvorno sredstvo u socijalizaciji ličnosti*. Ivančić i Sabo (2012) navode kako su izvannastavne i izvanškolske aktivnosti važne i kako bi djeca i mladi pravilno iskorištavali svoje slobodno vrijeme i zadovoljili vlastite interese i potrebe, te poboljšali kvalitetu vlastitog života. Osim toga, Šiljković, Rajić, Bertić (2007) naglašavaju važnost uključivanja u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Jedna od njih je i izbjegavanje nepoželjnog ponašanja. (Daniels Brown, 2000, u Šiljković, Rajić, Bertić 2007) Osim toga, sudjelovanje u

takvim aktivnostima pomaže učenicima da otkriju vlastite talente, razvijaju karakter i vlastite kompetencije. (Duncan, 1996, u Šiljković, Rajić, Bertić 2007) Šiljković, Rajić i Bertić (2007) ističu kako je Ministarstvo pravosuđa i ministarstvo obrazovanja SAD-a podnijelo izvještaj u kojemu se pokazuje kako kvalitetno organizirano vrijeme nakon škole pomaže u: smanjivanju maloljetničkoga kriminala, školskoga vandalizma i negativnog utjecaja vršnjaka koji vodi do zlouporaba alkohola i droga, poboljšavanju učeničkog obrazovnog uspjeha, poboljšavanju redovitosti učenika na nastavi i smanjivanju broja djece koja prerano odustaju od škole, izvršavanju domaće zadaće (većini učenika), poboljšavanju učeničkoga ponašanja u školi, te u znatnom povećanju broja učenika koji imaju planove za budućnost, čiji su ciljevi završiti srednju školu i ići na fakultet. Izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima djeca i mladi mogu *aktivirati svoje stvaralačke snage za čije zadovoljavanje i izražavanje nisu imali prilike tijekom života*. (Ivančić, Sabo, 2012:7)

Ivančić i Sabo (2012) ističu kako se važnost izvannastavnih aktivnosti vrlo često zanemaruje, jer se djeci i mladima ne pruža dovoljno različitih aktivnosti i uz to se one ne ostvaruju u skladu s njihovim potrebama. Uz to, naglašavaju i kako se od djece i mladih puno očekuje, a veliku ulogu u tome ima škola, koja mora omogućiti razvoj osobitosti učenika. Međutim, odgojna uloga škole je vrlo često zapostavljena. Stoga, preopterećenost školskim obvezama i zahtjevima okoline s jedne strane te veća ponuda mogućnosti bijega od realnosti s druge strane, rezultira neprimjerenim načinima zadovoljavanja slobodnog vremena, dok bi umjesto toga djeca i mladi trebali raditi na osobnom rastu i razvoju i kreiranju vlastitog, pozitivnog životnog stila. Navedeno potvrđuju i rezultati istraživanja autorice Martinčević (2010) kojim je utvrđeno da je od ukupnog broja djevojčica u istraživanju u izvannastavne aktivnosti uključeno 52%, a od ukupnog broja dječaka 35%, što ukazuje na potrebu organiziranja većeg broja izvannastavnih aktivnosti prilagođenih potrebama i interesima djece i mladih, osobito kada je riječ o dječacima.

3. Asocijalna ponašanja

Socijalizacija je proces tijekom kojeg pojedinac postaje član nekog društva, odnosno neke socijalne skupine. Prilikom toga on prihvaća njene interese, zahtjeve i norme. (Uzelac, 1995) Njegovo ponašanje time postaje podložno procjenama s obzirom na stvarne i deklarativne ciljeve određene grupe kojoj pripada. Ti ciljevi određuju kulturu pojedinog društva, koja određuje način na koji pripadnici društva misle i osjećaju, te upravljaju njihovim djelatnostima i definiraju način na koji oni gledaju na život. Članovi društva svoju kulturu smatraju neupitnom, budući da je ona postala dio njih. (Haralambos i sur., 2002)

Svaka kultura sadrži naputke na koji način se ponašati u određenim situacijama. Prema tome, ponašanja se unutar neke kulture mogu procijeniti kao primjerena, odnosno neprimjerena. Neprimjerena ponašanja nisu usklađena s postojećim vrijednosnim, pa ni s pravnim napucima društva kojem pojedinac pripada. U tom kontekstu se govori o odstupajućim, rizičnim, devijantnim ponašanjima koja uz određene uvjete poprimaju obilježja asocijalnih, antisocijalnih i delinkventnih ponašanja. (Bouillet, Uzelac, 2007) Takva ponašanja su dio sustava socijalnih devijacija, odnosno *kategorije kojom se objašnjava odstupanje od socijalnih normi, tzv. dominantnog socijalnog poretka, a označuju svjesna djelovanja pojedinca*. (Bouillet, Uzelac, 2007:38) U daljnjem dijelu rada bit će objašnjena razna određenog ovog problema, mogući uzroci, kao i najčešći oblici javljanja asocijalnih ponašanja.

3.1. Pojmovno određenje asocijalnog ponašanja

Socijalne devijacije, odnosno odstupanja od društvenih normi, su stari, ali uvijek aktualan društveni fenomen. Koller-Trbović i Žižak (2012) navode kako je poznato da je ova tema izuzetno složena i promjenjiva, jer su vidljive višestruke perspektive koje se odnose na različita stajališta, koje prema istim pojavama, činjenicama i situacijama iskazuju pojedinci i skupine različitih pozicija i uloga unutar društva. U kontekstu socijalnih devijacija višestruke perspektive su rezultat raznih stajališta velikog broja pojedinaca unutar društva, posebice u sustavima koji provode i imaju utjecaj na provedbu odgovora društva na taj problem. Obično se o nekom društvenom problemu, pa tako i o socijalnim devijacijama govori iz teorijske perspektive. Nju čini skup povezanih ideja, načela i pretpostavki o proučavanom fenomenu. Teorijska perspektiva je višeperspektivna, jer isti fenomen može biti proučavan od strane više

različitih teorija. (Koller-Trbović, Žižak, 2012) Upravo to je rezultat mnogobrojnim terminima kojima se objašnjava fenomen socijalnih devijacija unutar društva, odnosno odstupanja od socijalnih normi. U daljnjem dijelu rada bit će objašnjeni neki od termina.

Značajan broj autora (Koller-Trbović, Žižak, 2012, Šakić, Franc, Mlačić, 2002), koji se bavi tematikom socijalnih devijacija, je suglasan oko određenja tog fenomena kao društveno/socijalno neprihvatljivog, odnosno kao nečega što je nepoželjno, štetno ili ugrožavajuće za društvo u cjelini. Uvidom u literaturu vidljivo je kako je to društveni fenomen koji je definiran raznim terminima. Koller-Trbović i Žižak (2012) navode kako je to samo jedan od društvenih problema koji pripada kategoriji neuređenih problema. Turpin, Phahlamohlaka i Marais (2009) neuređene, *messy*, probleme opisuju kao složene fenomene pri čijem definiranju i razumijevanju nastaju nesuglasice, te je način i mogućnost njihovih rješavanja popraćena neizvjesnošću. O takvim problemima riječ je ako postoji mnogo različitih načina na koji se oni mogu definirati i rješavati. Razni termini vidljivi su i kod ovog fenomena. U literaturi se nailazi na termine poput smetnje ponašanja, asocijalno ponašanje, antisocijalno ponašanje, društveno neprihvatljivo/neprikladno ponašanje, devijantno ponašanje, delinkventno ponašanje, nesocijalizirano, nedovoljna socijalna integracija, opozicijsko ponašanje, poremećaji emocija i ponašanja, emocionalni poremećaji i poremećaji ponašanja, abnormalno ponašanje, psihosocijalne smetnje, disocijalno ponašanje, djeca s teškoćama u odgoju i ponašanju i slično. (Koller-Trbović, 2003, u Bouillet, Uzelac, 2007) Mnoštvo različitih termina rezultat je nedostatka svakog termina koji bi jednoznačno zadovoljio sve aspekte ovog fenomena. (Bouillet, Uzelac, 2007)

Zbog složenosti prirode fenomena Bouillet i Uzelac (2007) ističu da se stručnjaci koji se bave ovom tematikom suočavaju s brojnim teškoćama i nedoumicama prilikom definiranja, klasificiranja i jezičnog određivanja samog fenomena. Uz to, rezultat brojnih termina te definicija koje se odnose na odstupanje od socijalnih normi je i veliki broj stručnjaka različitih profila koji se bave ovom tematikom. Neki od njih smatraju kako su to pojedinci koji imaju emocionalnim poteškoća i problema u prilagodbi, drugi smatraju da su to djeca i mladi koji su u riziku od napuštanja škole te neće naučiti potrebne vještine za život nakon školovanja, dok treći pak smatraju kako su to djeca i mladi s različitim zdravstvenih problema. (Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004)

U kontekstu terminologije Uzelac (1995) ističe kako su se prije rabili termini poput odgojne zapuštenosti i prijestupničkog ponašanje, dok se u novije vrijeme rabe termini poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja.

Uzelac (1995) navodi kako termin *odgojna zapuštenost* ima relativno široku primjenu. Pediček (1985, u Uzelac, 1995) ističe kako je odgojna zapuštenost odstupajuća pojava tijekom procesa socijalizacije, koja je rezultat neodgovarajućih biopsihosocijalnih čimbenika razvoja ličnosti kod djeteta. Ona se izražava u nesocijaliziranom ponašanju i zahtjeva primjerene kurativne mjere. Ovom definicijom autor je želio istaknuti široko shvaćanje odgoja kao procesa socijalizacije.

Termin *prijestupničko ponašanje* se odnosi se na najviši stupanj odgojne zapuštenosti. Jašović (1978) navodi kako je prijestupničko ponašanje ono ponašanje koje je protiv društva, odnosno kojim se krše pravne i moralne norme određenog društva i koje izaziva reakciju društva s ciljem zaštite društvenih dobara i vrijednosti. Na taj način su se nastojala obuhvatiti sva ponašanja koja u većoj ili manjoj mjeri odstupaju od pisanih i nepisanih standarda ponašanja i koja za posljedicu imaju neku sankciju. (Uzelac, 1995) Sam termin, prema Bouillet i Uzelac (2007:125) *nedovoljno asocira na ponašanje koje krši samo pisane norme, što je s aspekta prevencije dijagnosticiranja i tretmana nedovoljno i neprihvatljivo*.

Termin *poremećaji u ponašanju* se danas koristi vrlo često, ali u medicinsko-psihijatrijskoj literaturi, navode Bouillet i Uzelac (2007). Koristeći ovaj termin se polazi od stajališta kako je ponašanje, a i poremećaj u socijalnom ponašanju individualna pojava. Međutim, poremećaji u socijalnom ponašanju premašuju taj individualan karakter, budući da se preko normi i sustava vrijednosti dovode u odnos s ponašanjem drugih pojedinaca, te s društvom kao sustavom. Rezultat toga je društvena reakcija. Pod pojmom poremećaji u ponašanju Meščić-Blažević (2007) podrazumijeva biološke, psihološke i socijalne pojave koje pogađaju pojedinca, negativno djeluju na njegovu aktivnost i reaktivnost te neugodno, a ponekad i štetno i opasno utječu na širu i užu zajednicu. Uzelac (1995), pak ističe kako novije definicije poremećaja u ponašanju podrazumijevaju ona ponašanja koja se uvelike razlikuju od uobičajenog ponašanja mladih u nekoj sredini, koje je štetno i opasno za osobu koja se tako ponaša te za njenu okolinu, ali i ponašanje za koje je nužna stručna i/ili šira društvena pomoć s ciljem uspješne reintegracije u društvo. (Meščić-Blažević, 2007) Shapiro (2002) ističe kako je dijagnoza poremećaja ozbiljnija, te da se takva djeca i mladi ponašaju neprihvatljivo, navodeći najčešće situacije u kojima se to može prepoznati, poput nepohađanja

nastave, nepoštivanja vremena određenog za dolazak kući, uništavanja tuđe imovine i agresivnost prema drugim ljudima i životinjama. Uzelac (1995) ističe da se pod ovim terminom opisuju pojedinci koji su nasilni, nestabilni, besprizorni, bez nadzorni, neuključeni, neprilagođeni, deficitni, devijantni, asocijalni, huligani, amoralni, destruktivni, inkontabilni, konfliktni, neusklađenog ponašanja, pseudosocijalni, preddelinkventni, delikventni, antisocijalni, prestupnici, kriminalni, moralno ludi, patološki zaostali, pedagoški zaostali, abnormalni, moralni imbecilni, odgojno zapušteni, odgojno zanemareni, odgojno pokvareni, moralno defektni, nezreli, karakterno poremećeni, s poremećajima u ponašanju i ličnosti, moralno zapušteni, izuzetna djeca s poremećajima asocijalne i antisocijalne prirode teško odgojiva, teška djeca, problem djeca, izuzetna djeca, nepopravljivi i slično. (Uzelac, 1995) Kao i ostali termini i termin poremećaji u ponašanju ima nedostataka, koji se nastoje prevladati sve češćom uporabom termina rizična ponašanja ili djeca i mladi u riziku. (Bouillet, Uzelac, 2007)

Kao što je i navedeno, u suvremenoj literaturi se sve češće spominju termini poput *rizičnih ponašanja* te su primjereniji području pedagogije, odnosno socijalne pedagogije. U kontekstu rizičnih ponašanja Bouillet i Uzelac (2007) navode nekoliko skupina autora. Jedna skupina smatra da su u riziku oni pojedinci koji su suočeni s emocionalnim teškoćama i problemima u prilagođavanju, dok druga skupina da su to djeca i mladi u riziku od napuštanja završetka školovanja, ili pak oni čije će obrazovanje biti problem u budućnosti. Treća skupina stručnjaka pod tim terminom opisuje djecu i mlade različitih socijalnih problema. (Bouillet, Uzelac, 2007) Termin rizična ponašanja ili djeca i mladi u riziku se sve češće spominje u literaturi te se putem njega nastoje opisati djeca i mladi koji su suočeni s velikim brojem problema poput izloženosti prenatalnom stresu, siromaštvu, zlostavljanju, školskom neuspjehu, maloljetničkim trudnoćama i delinkvenciji što rezultira daljnjim razvojem rizičnih ponašanja. (Bašić, Ferić, 2004, Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004). Drayfoos (1990, u Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004) koristi termin u riziku kako bi opisala onu djecu i mlade koji su u riziku da se ne razviju u odgovorne odrasle osobe. Nadalje, pod pojmom u riziku se označavaju ona djeca i mladi koji *posjeduju set ponašanja, uzroka i posljedica koje za mladog čovjeka znače opasnost od negativnih događanja u budućnosti*. (Uzelac, Koller-Trbović, Bašić, 2004:58) Rizična ponašanja mogu biti osobito štetna za pojedinca, budući da se iz njih mogu razviti brojna ponašanja poput asocijalnog, antisocijalnog, društveno neprihvatljivog, devijantnog ponašanja, delinkventnog ponašanja, nesocijaliziranog te ponašanja koja su karakterizirana kao nedovoljno socijalno integrirana. Pojmovi devijantno ponašanje,

socijaliziranost i socijalna integracija su nešto širi od oblika ponašanja, stoga će detaljnije biti objašnjenja asocijalna, antisocijalna, društveno neprihvatljiva ili neprilagođena ili delinkventna ponašanja koja proizlaze iz rizičnih ponašanja. (Bouillet, Uzelac, 2007)

Termin *antisocijalno ponašanje* je jedan od suvremenih izraza koji se koristi prilikom objašnjavanja socijalnih devijacija u društvenim znanostima, posebice u psihologiji. Pod tim pojmom se opisuju nasilna, delinkventna i kriminalna ponašanja, antisocijalni poremećaji te poremećaji ponašanja i ličnosti. (Stoff i sur., 1997, u Šakić, Franc, Mlačić, 2002) Za iste oblike ponašanja u sociologiji se koristi termin devijantno ponašanje, dok se iz perspektive prava i kriminologije u kontekstu djece i adolescenata antisocijalno ponašanje nazivaju delinkvencijom. (Šakić, Franz, Mlačić, 2002) Bouillet i Uzelac (2007) pod pojmom antisocijalnog ponašanja podrazumijevaju ona ponašanja koja su u suprotnosti sa socijalnim i moralnim normama te su štetna za funkcioniranje cjelokupne grupe ili društva. Stoga, izazivaju reakciju društva. Osobe koje se ponašaju antisocijalno nemaju osjećaj krivnje i odgovornosti, te nisu u mogućnost učiti na osnovi socijalnog iskustva i skloni su odgađanju zadovoljenja potrebe. (Petz, 1992)

Pojam *asocijalno ponašanje* objašnjava nesocijalnu, nedruževnu, protudruštvenu osobu koja ne voli društvo i zajednicu ili se ne obazire na njih, nema nikakvih socijalnih osjećaja, nehumana je i sebična. (Klaić, 1990) Nadalje, Petz (1992) asocijalno ponašanje opisuje kao socijalno nezavisno ponašanje, na koje ne utječu socijalne norme i standardi te stoga nije u skladu s njima. Takve osobe su indiferentne prema dominantnim vrijednostima unutar društva, običajima i pravilima te njihovo ponašanje nije usmjereno prema socijalno poželjnim ciljevima. (Bouillet, Uzelac, 2007)

Društveno neprihvatljivo i/ili neprilagođeno ponašanje ima nekoliko značenja. Za neke je to pojam koji opisuje sve oblike devijacija u ponašanju mladih, drugi kao termin za kršenje kaznenopravnih odredbi, dok ga neki upotrebljavaju s ciljem označavanja predznaka delinkventnog ponašanja. (Jašović, 1978) Bouillet i Uzelac (2007) pod ovim terminom opisuju neuspješnost pojedinca ili grupe da se prilagode danim društvenim prilikama i uvjetima. Razlozi neuspješne prilagodbe mogu biti razni, navode isti autori, te nisu vezani isključivo uz kršenje određenih pravila ponašanja ili odstupanja od njih. Ovaj pojam je vrlo širok i neodređen, budući da svaka neprilagođenost društvenim pravilima nije negativna, a ponašanje pojedinaca se u određenim okolnostima može procijeniti neprihvatljivim. (Bouillet, Uzelac, 2007)

Termin *delinkventno ponašanje ili delinkvencija* nije lako definirati, ističu Bouillet i Uzelac (2007). Jedna od definicija koja se susreće opisuje delinkventno ponašanje kao ono koje se doživljava pogrešnim u nekom društvu, koje *uključuje povredu nekog zakonskog pravila i ima određene posljedice, koje uključuju progon od strane države, odgovaranje pred sudom i mogućnost izricanja neke sankcije*. (Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004:37) S navedenim se slaže i Horvatić (2002) koji delinkventno ponašanje definira kao svako kažnjivo ponašanje, osim disciplinarnih mjera unutar nekog pravnog sustava, koje uključuje kaznena djela i prekršaje. Na temelju toga, zaključuje se kako se ovim terminom označavaju samo ona ponašanja koja za posljedicu imaju neku sanaciju.

Temeljem svega, može se zaključiti kako je terminologija kojom se opisuje fenomen socijalnih devijacija vrlo složena. Rezultat složenosti su stručnjaci raznih profila koji se bave ovom tematikom, ali i nedostaci pojedinih termina kojim se nastoji opisati fenomen. Stoga, vidljivo je kako su najčešći termini koji se danas koriste poremećaji u socijalnom ponašanju te rizična ponašanja, prilikom čega se termin poremećaja u socijalnom ponašanju koristi češće u medicinsko-psihijatrijskoj literaturi, dok je termin rizičnih ponašanja vidljiv češće u literaturi društvenih znanosti, poput psihologije, pedagogije, sociologije i slično. Proučavajući termin rizičnih ponašanja vidljivo je kako pretjerana izloženost djece i mladeži riziku rezultira raznim rizičnim ponašanjima, poput antisocijalnog, asocijalnog, delinkventnog, devijantnog i slično. Za potrebe ovog rada, u daljnjem dijelu koristit će se termin asocijalna ponašanja, budući da je primjeren području pedagogije.

3.2. *Rizični čimbenici za pojavu i razvoj asocijalnog ponašanja*

Kako bi se razumjela rizična ponašanja, a samim time i asocijalna ponašanja koja proizlaze iz rizičnih, nužno je spomenuti rizične čimbenike koji utječu na pojavu i razvoj asocijalnih ponašanja. U novije vrijeme se rizičnim čimbenicima pridaje sve više pozornosti, te se brojni autori bave ovom tematikom.

Rizični čimbenici se definiraju kao bilo koji utjecaj koji pojačava vjerojatnost pojavljivanja budućeg asocijalnog, antisocijalnog, delinkventnog i neprihvatljivog ponašanja, napredovanja prema vrlo ozbiljnom stanju te podržavanja problematičnih uvjeta. (Ajduković, 2000, Hawkins i sur, 2000) Kazdin i suradnici (1997, u Bašić, 2009) smatraju kako je rizični faktor prediktor povećane vjerojatnosti za javljanje kasnijih prekršaja pojedinaca. Dakle, to su svi utjecaji koji povećavaju vjerojatnost javljanja teškoća tijekom socijalizacije. (Radetić-

Paić, Ružić-Baf, Zuliani, 2011) Rizični čimbenici se odnose podjednako na one iz područja prenatalnog i biološkog, pa sve do širokih okolnosti i uvjeta života koji utječu na dijete. (Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004)

S obzirom na to da rizične čimbenike proučava velik broj autora, vidljiv je i velik broj klasifikacija rizičnih čimbenika. Primjerice Williams, Ayers i Arthur (1997, u Bašić, 2009) rizične čimbenike dijele na genetske ili biološke, individualne ili vršnjačke, čimbenike povezane sa školom, čimbenike povezane s obitelji i čimbenike povezane sa zajednicom. Howell (2003) i Hawkins i sur. (2000), svoju kategorizaciju rizičnih čimbenika kreiraju na sličan način kao Williams, Ayers i Arthur (1997, u Bašić, 2009) te in dijele na one povezane sa zajednicom, obiteljske rizične čimbenike, rizične čimbenike u školi te individualno-vršnjačke rizične čimbenike. Nadalje, Howell (2003) rizične čimbenike dijeli na gotovo identičan način pa je tako vidljiva podjela na čimbenike susjedstva, školske čimbenike, obiteljske čimbenike, vršnjake čimbenike te dječje čimbenike.

S obzirom na razne navedene podjele u daljem dijelu rada bit će objašnjeni rizični čimbenici prema sljedećoj podjeli: genetski/biološki rizični čimbenici, individualni rizični čimbenici, obiteljski rizični čimbenici, školski rizični čimbenici, vršnjački rizični čimbenici te rizični čimbenici unutar zajednice.

Pod *genetskim i biološkim čimbenicima* Williams, Ayers i Arthur (1997, u Bašić, 2009) podrazumijeva prenatalnu traumu, neurotoksičnost, te konzumiranje alkohola i/ili droge od strane majke tijekom trudnoće.

Individualni čimbenici koji utječu na pojavu i razvoj asocijalnih ponašanja su povezani s oštećenjima u kognitivno-emocionalnim vještinama. (Koller-Trbović, Nikolić, Dugandžić, 2009) U ovu vrstu rizičnih čimbenika se ubrajaju misli o rizičnom ponašanju (Williams, Ayers i Arthur, 1997, u Bašić, 2009), rano uključivanje u probleme ponašanja (Hawkins i sur. 2000), težak temperament, impulzivno ponašanje, hiperaktivnost, zlouporaba droga, agresija, rani ulazak u ometajuće ponašanje, povlačenje u sebe, niska inteligencija (Howell, 2003), nisko samopouzdanje, vanjski lokus kontrole, slaba kontrola ega, neučinkovite vještine savladavanja poteškoća (Koller-Trbović, Nikolić, Dugandžić, 2009), nedostatak samokontrole i asertivnosti, nisko samopoštovanje i samouvjerenost te emocionalni ili psihički problemi. (Garden, Green i Marcus, 1994, u Uzelac, Koller-Trbović, Bašić, 2004)

Čimbenici za koje se može reći da u najvećoj mjeri utječu na pojavu rizičnih ponašanja je obitelj, odnosno *obiteljski čimbenici*. U brojnim radovima se nalazi mnoštvo rizičnih čimbenika u kontekstu obitelji poput jednoroditeljskih ili velikih obitelji, niskog socioekonomskog statusa roditelja, nezaposlenih roditelja, roditeljske zlouporabe droga, depresije majke, majčinstva u doba adolescencije, fizičkog kažnjavanja (Howell, 2003), nedovoljne komunikacije i odnosa s djetetom (Howell, 2003, Koller-Trbović, Nikolić, Dugandžić, 2009), roditeljskog asocijalnog i delinkventnog ponašanja (Howell, 2003, Williams, Ayers i Arthur, 1997, u Bašić, 2009, Hawkins i sur., 2000), nedostatne supervizije nad djetetom (Howell, 2003, Williams, Ayers i Arthur, 1997, u Bašić, 2009), roditeljskog fizičkog ili seksualnog zlostavljanja (Howell, 2003, Williams, Ayers i Arthur, 1997, u Bašić, 2009, Koller-Trbović, Nikolić, Dugandžić, 2009), roditeljskog zanemarivanja te roditeljskog neslaganja u discipliniranju djeteta. (Howell, 2003, Hawkins i sur., 2000, Koller-Trbović, Nikolić, Dugandžić, 2009, Zloković, Vrcelj, 2010) Moos i Moos (2002, u Štambuk, Ajduković i Biruški, 2015) za razvoj asocijalnih ponašanja ističu važnim obiteljsku klimu i roditeljski nadzor, budući da obiteljska klima i funkcioniranje svih članova unutar obitelji utječu na samog pojedinca. Metode roditeljskog nadzora se mijenjaju tijekom razvoja djeteta, dok njihova funkcija ostaje ista, primjerice roditelji se trude povećati svoje znanje o djetetovim aktivnostima, te razgovarati s djecom o svojim saznanjima i mogućim brigama o tome kako i s kime provode vrijeme. (Štambuk, Ajduković i Biruški, 2015) Roditeljski nadzor i primjerena disciplina su od iznimne važnosti, jer one mogu smanjiti prilike za izloženost djece i mladih rizičnim ponašanjima koje vode do asocijalnih, te tako smanjiti negativne utjecaje na proces socijalizacije. (Mazefsky i Farrell, 2005, u Štambuk, Ajduković i Biruški, 2015) Rezultati istraživanja Spana, Vazsonyia i Bollandaa (2009) potvrđuju navedeno, budući da se petogodišnjim longitudinalnim istraživanjem pokazalo kako je veća izloženost nasilju povezana sa smanjivanjem roditeljskog nadzora, što je također povezano s većom zastupljenošću nasilnog ponašanja kod adolescenata. Na uključenost adolescenata u nasilje ili neki drugi oblik rizičnog ponašanja koje vodi razvoju asocijalnog ponašanja kod pojedinca, utječe i izloženost nasilju kada djeca i mladi imaju prilike vidjeti u obitelji. (Štambuk, Ajduković i Biruški, 2015)

Škola, kao odgojno obrazovna uloga, nije samo mjesto stjecanja znanja, vještina i sposobnosti, nego ona uz obitelj zauzima važno mjesto u socijalizaciji te oblikovanju osobnosti mladih. Mnoga djeca i mladi u školi doživljavaju neuspjeh (Williams, Ayers i Arthur, 1997, u Bašić, 2009, Hawkins i sur., 2000) što za posljedicu ima gubitak

samopoštovanja, samopouzdanja i razvijanja osjećaja nekompetentnosti. Sve to može rezultirati pojavom asocijalnih oblika ponašanja. Osim školskog neuspjeha, u školskom okruženju uzrok asocijalnom ponašanju mogu biti razni disciplinski problemi, socijalna izolacija učenika, slaba potpora ili potpuni izostanak potpore od strane nastavnika (Meščić-Blažević, 2007), niske obrazovne aspiracije i niska motivacija za organizaciju i funkcioniranje škole. (Howell, 2003) Koller-Trbović, Nikolić, Dugandžić (2009) tomu dodaju i sukobe s nastavnicima, nisku školsku kulturu s niskim kriterijima uspjeha i nedemokratski učiteljski stil. Sve to može pridonijeti nedostatnoj privrženosti školi (Williams, Ayers i Arthur (1997, u Bašić, 2009, Hawkins i sur., 2000) i bijegu učenika u tzv. asocijalnu samoću. (Meščić-Blažević, 2007)

Velik utjecaj na razvoj asocijalnih ponašanja su *vršnjaci*, posebno ako je riječ o adolescentima. Adolescencija je period života tijekom kojeg je utjecaj prijatelja i vršnjačkih skupina snažan. Vršnjaci utječu na pojedinca jače, ako je osoba nesigurnija i sklonija društvenom konformiranju. Budući da je adolescencija period u kojemu mladi imaju snažnu potrebu pripadati i uklopiti se u skupinu vršnjaka sličnih interesa, problem nastaje ako su to osobe sklone marginaliziranim ponašanjima. Rizično ponašanje se ponekad smatra opravdanim, jer adolescenti tako ispituju granice dopuštenoga, ističe Maščić-Blažević (2007), međutim ipak postoji opravdana zabrinutost da adolescenti ulaskom u rizična ponašanja mogu narušiti svoj biopsihosocijalni razvoj. (Meščić-Blažević, 2007) U radovima nekih od autora nalaze se čimbenici koji povećavaju vjerojatnost razvoja asocijalnih ponašanja, a to su povezanost s vršnjacima, braćom i sestrama asocijalnog ponašanja, (Williams, Ayers i Arthur, 1997, u Bašić, 2009, Hawkins i sur., 2000, Howel, 2003, Meščić-Blažević, 2007), pozitivna stajališta prema asocijalnim ponašanjima (Hawkins i sur., 2000) i asocijalno ponašanje u slobodno vrijeme, kao što je skitnja, kombinirana sa zlouporabom alkohola i droge i problemi u odnosima s vršnjacima. (Koller-Trbović, Dugandžić, 2009)

Čimbenici koji utječu na pojavu i razvoj asocijalnih ponašanja unutar *zajednice*, odnosno susjedstva su kronično nasilje unutar zajednice, ekonomska deprivacija, kvaliteta stanovanja, zdravstvena skrb, socijalna skrb, loše škole, siromaštvo (Williams, Ayers i Arthur, 1997, u Bašić, 2009), mobilnost, blagi zakoni i norme u zajednici, (Hawkins i sur., 2000), posjedovanje oružja i delinkvencija (Hawkins i sur., 2000, Howell, 2003), dostupnost droga. (Hawkins i sur., 2000) te dezorganizirano susjedstvo (Howell, 2003).

Svi navedeni čimbenici, bili da su vezani uz zajednicu, obitelj, školu, vršnjake, ili pak samog pojedinca osobito veliko značenje imaju u vrijeme adolescencije, kada mladi raznim eksperimentima i neprimjerenim oblicima ponašanje žele pokazati vlastitu samostalnost i nezavisnost od roditelja, dok u isto vrijeme nisu zreli za preuzimanje odgovornosti. (Meščić-Blažević, 2007) Stoga, potrebno je djelovati na njih s ciljem njihova reduciranja.

3.3. Najčešći oblici asocijalnog ponašanja

Tijekom adolescencije mladi manifestiraju širok spektar različitih oblika asocijalnih ponašanja, neka u većoj mjeri neka u manjoj. U radovima brojnih autora vidljiva su razna rizična ponašanja koja vode do asocijalnih, kao i već razvijena asocijalna ponašanja kod pojedinaca. U sljedećem dijelu rada bit će prikazana neka od istraživanja s naglaskom na najučestalije oblike.

Rezultati istraživanja provedenog od strane autora Meščić-Blažević (2007) upućuju na nekoliko najučestalijih oblika rizičnih ponašanja, koji mogu rezultirati javljanjem asocijalnog ponašanja. Među najučestalijim oblicima Meščić-Blažević (2007) navodi izbjegavanje nastave i zanemarivanje školskih obveza (učestalo neopravdano izostajanje s nastave—markiranje, slab školski uspjeh, ometanje nastave), agresivno ponašanje, manifestirano psovanjem, vrijeđanjem drugih osoba, namjernim uništavanjem imovine, sudjelovanjem u tučnjavama i nasilju prema drugima, sudjelovanje u krađama, konzumiranje različitih lakših sredstava ovisnosti, ali i težih droga i rizična seksualna ponašanja (prerana seksualna aktivnost, učestalo mijenjanje partnera uz nepotpuno znanje o reproduktivnom zdravlju što dovode do maloljetničkih trudnoća i širenja spolno prenosivih bolesti). Navedeni oblici, ističe Meščić-Blažević (2007), se mogu javiti izolirano ili češće kao kombinacija.

Prema Bašić (2009) rizična ponašanja je potrebno promatrati kao multiproblematična ponašanja, dok su najčešća agresivna ponašanja te ozbiljnija ponašanja, poput krađe i teških napada i razbojstva, pušenja, zloupotrebe droga i alkohola i rizična seksualna ponašanja. Uz to, Dryfoos (1990, u Bašić 2009) smatra da posebnu pažnju treba obratiti delinkvenciji, nasilju, napuštanju škole i rizičnim seksualnim ponašanjima, osobito maloljetničkim trudnoćama.

McWhirter i suradnici (1993, u Bašić, 2009) u kategoriju najčešćih rizičnih ponašanja ubrajaju napuštanje škole, zlouporabu droga, maloljetničku delinkvenciju, maloljetne trudnice, suicide mladih i slično.

Bašić, Koller-Trbović, Uzelac (2004) navode kako rizična ponašanja, koja vode do asocijalnih oblika ponašanja mogu imati nekoliko razina s obzirom na učestalije oblike poput neopravdanog izostajanja s nastave do nešto manje učestalijih, ali opasnijih, poput sitnih krađa, ranog upuštanja u spolne odnose, pa sve do ozbiljnih, kao što su fizički napadi, vršnjačka nasilja, zlouporaba droga, i nošenja oružja. Stevens i Griffin (2001, u Bašić, Koller-Trbović, Uzelac, 2004) provode istraživanje kojim su se ispitala rizična ponašanja. Istraživanje je provedeno na uzorku od 674 učenika i učenica 6.-8. razreda osnovne škole. Prema dobivenim rezultatima vidljivo je kako su muški ispitanici uključeni u višestruka rizična ponašanja. Najčešća rizična ponašanja uključuju konzumaciju alkohola, fizičke borbe, konzumaciju marihuane, cigareta te nošenje oružja u školu. Poput ispitanika, i ispitanice su uključene u višestruka rizična ponašanja. Iako su ispitanici i ispitanice izvještavali o uključenosti u slična rizična ponašanja, ispitanice su u neka ponašanja bila uključena više nego ispitanici. Ponašanja koja se najčešće javljaju kod ispitanica uključuju konzumiranje alkohola, fizičke borbe, pušenje, te ozbiljno razmišljanje o samoubojstvu. Tadić, Murati i Mihanović (1998) provode istraživanje u Hrvatskoj na uzorku mladih od 15 i 16 godina. Rezultati su pokazali da je 70% ispitanika pušilo barem jednom, dok je njih 22% pušilo barem jednu cigaretu dnevno. S obzirom na konzumaciju alkohola, rezultati su pokazali da je 83% ispitanika probalo neko alkoholno piće, dok je njih 22% izjavilo da je bilo pod utjecajem alkohola barem jednom u posljednjih 12 mjeseci. Bašić, Koller-Trbović, Uzelac (2004) ističu najčešća rizična ponašanja djece i mladih, a to su zloupotreba alkohola i/ili droga, rano stupanje u spolne odnose, napuštanje škole/problemi u školi, delinkvencija djece i mladih i nasilje, najčešće vršnjačko.

Šakić, Franc, Mlačić. (2002) provode istraživanje o pojavnosti antisocijalnih i rizičnih oblika ponašanja hrvatskih srednjoškolaca. Prema dobivenim rezultatima vidljivo je da je 80,8% srednjoškolaca počinilo najmanje jedno od jedanaest devijantnih ponašanja koje je istraživanjem bilo obuhvaćeno, 50,3% najmanje jedno od 4 djela vandalizma, 47,5% najmanje jedno od 8 nasilnih djela, 32,2% najmanje jedno od 8 tipova krađa, 14% najmanje jedno od 3 ozbiljna kaznena djela, a 5,9% najmanje jedno od 2 djela preprodaje droge.

Zloković i Vrčelj (2010) su ispitivanjem učitelja dobile rezultate o najčešćim rizičnim ponašanjima djece i mladih iz njihove perspektive. Rezultati pokazuju kako se među najčešće oblike rizičnih ponašanja ubrajaju rana seksualna aktivnost ili seksualizirano ponašanje neprimjereno dobi, konzumiranje alkohola i droga, nezainteresiranost za školu, obveze ili postignuće, *dokoličarenje*- ne osmišljene životne aktivnosti, nasilje nad vršnjacima, sklonost rizičnoj vožnji motornih vozila, loše prehrambene navike, pušenje duhana, nasilje nad odraslima (roditeljima, nastavnicima ili drugim osobama), izbjegavanje i bježanje s nastave, obiteljski problemi, sklonost hazardnim igrama (kladionice i kockarnice), dugotrajna noćna izbivanja i dugotrajno napuštanje škole. Razlog tomu su, navode učitelji znatiželja, utjecaj vršnjaka, zabava, želja za samopotvrđivanjem, dosada, psihički problemi, problemi u obitelji, neznanje o štetnim posljedicama te problemi u školi.

Temeljem navedenih istraživanja može se zaključiti kako su najučestaliji oblici rizičnog ponašanja koje vode ka asocijalnom izbjegavanju nastave i zanemarivanje školskih obveza, konzumiranje alkohola i/ili droga, rizična seksualna ponašanja te nasilje prema drugima.

4. Slobodno vrijeme i asocijalna ponašanja

U suvremenoj znanstvenoj literaturi slobodno se vrijeme procjenjuje kao prostor u kojemu se pojavljuju razna asocijalna ponašanja. Previšić (2000) navodi kako razvoj djece i mladih tijekom slobodnog vremena može biti ugrožen raznim negativnim utjecajima, budući da mladi ne znaju organizirati svoje slobodno vrijeme, te ga iz tog razloga povode u velikoj mjeri besciljno, stihijski i nesadržajno. U takvim uvjetima, koji nisu kontrolirani, na mlade nerijetko utječu pojedinci ili skupine asocijalnih i društveno neprihvatljivih ponašanja. Stoga, ako se slobodno vrijeme ne ispuni pozitivnim sadržajima i ponudama koje će mladima pružiti mogućnost samootkrivanja i samopotvrđivanja, ono predstavlja tzv. asocijalnu bombu. (Mešćić-Blažević, 2007)

Radetić-Paić, Ružić-Baf i Zuliani (2011) navodi kako je slobodno vrijeme jedno od najznačajnijih područja na kojima bi se trebale provoditi mjere za reduciranje asocijalnih ponašanja djece i mladih. S ciljem smanjivanja pojave i razvoja asocijalnih ponašanja trebalo bi se osigurati djeci i mladima što kvalitetniju provedbu slobodnog vremena s aktivnostima i sadržajima koji bi zadovoljili njihove interese i potrebe. Ukoliko slobodno vrijeme nije kvalitetno osmišljeno, ono predstavlja izvor asocijalnih oblika ponašanja. (Radetić-Paić, Ružić-Baf, Zuliani, 2011) U daljnjem dijelu rada bit će prikazana neka od istraživanja koja se dotiču slobodnog vremena i pojave asocijalnih oblika ponašanja.

Prema istraživanjima zaključuje se kako delinkventi raspolažu sa znatno više slobodnog vremena, nego djeca i mladi ne delikventni, te se najveći broj kaznenih djela i drugih oblika asocijalnog ponašanja javlja tijekom slobodnog vremena. (Bašić, 1984, u Radetić-Paić, Ružić-Baf, Zuliani, 2011) To ukazuje na potrebu kvalitetnog organiziranja slobodnog vremena.

Istraživanje koje je provela autorica Ilišin (2001) na uzorku redovite populacije osnovnoškolaca od 5. do 8. razreda pokazuje kako četvrtina osnovnoškolaca ne sudjeluje u izvanškolskim aktivnostima, te 39% ispitanika ima više od 4 sata slobodnog vremena dnevno. To upućuje na zaključak o kumulativnom djelovanju rizičnih čimbenika, u ovom slučaju do pojave i razvoja asocijalnih ponašanja. (Radetić-Paić, Ružić-Baf, Zuliani, 2011)

Navedeno potvrđuju i rezultati istraživanja autorice Koller-Trbović (2001) provedeni na uzorku od 568 ispitanika u 12 centara za socijalnu skrb. Rezultati pokazuju kako 64% ispitanika nije sudjelovalo u organiziranim slobodnim aktivnostima, 42% je neadekvatno

provodilo slobodno vrijeme, a 8% je imalo interese neprimjerene dobi. U odnosu na redovitu populaciju, vidljivo je kako niti ta populacija najčešće ne provodi slobodno vrijeme organizirano. Može se pretpostaviti da je redovita populacija razvila mehanizme zaštite, neovisno o području slobodnog vremena, dok djeci i mladima u riziku neorganizirano provođenje slobodnog vremena predstavlja rizičan čimbenik. Iz toga razloga, nužno je organizirati slobodno vrijeme kako bi im se pomoglo da se lakše odupru rizičnim čimbenicima.

Radetić-Paić, Ružić-Baf, Zuliani (2011) ističu da aktivnosti u slobodnom vremenu čine važnu djelatnost te su značajan čimbenik djetetova razvoja. Uključivanjem djece u, primjerice, sportske aktivnosti pruža im se mogućnost većeg broja socijalnih kontakata i doprinosi se značajno razvoju njihova prosocijalnog ponašanja, dok je neuključivanje rizičan čimbenik za pojavu i razvoj asocijalnih oblika ponašanja. (Radetić-Paić, Blažević, Babić, 2012) U prilog tomu ide i činjenica da sportaši imaju značajno manje izražene internalizirane, eksternalizirane i ukupne probleme u ponašanju.

U istraživanju provedenom na uzorku od 100 djece, maloljetnika i mladih punoljetnika u gradu Puli, najzastupljeniji oblik rizika, vezan uz aktivnosti tijekom slobodnog vremena, je bilo neadekvatno korištenje slobodnog vremena (62%). Udio ispitanika koji se nije uključivao u organizirane slobodne aktivnosti je iznosio 52%, prema čemu se može zaključiti da je gotovo polovina sudjelovala u organiziranim aktivnostima, što autori ocjenjuju kao pozitivno, međutim zabrinjava i dosta veliki broj onih koji svoje slobodno vrijeme provode neadekvatno. (Radetić-Paić, Ružić-Baf, Zuliani, 2011)

Na uzorku djece i mladih grada Pule, 2008. godine, je provedeno istraživanje čiji rezultati pokazuju kako bi 63% ispitanika moglo bolje koristiti svoje slobodno vrijeme, da 52% ima ograničen broj organiziranih aktivnosti, dok 43% nema posebnih interesa. To pokazuje na potrebu ulaganja u područje slobodnog vremena, s ciljem poticanja djece i mladih na uključivanje u ponuđene slobodne aktivnosti, povećati ponudu i dostupnost raznih organizacija slobodnog vremena unutar lokalne zajednice. (Radetić-Paić, 2010)

Sve navedeno upućuje na zaključak kako neorganizirano slobodno vrijeme pridonosi pojavi i razvoju rizičnih ponašanja, što samim time može i rezultirati pojavom asocijalnih oblika ponašanja, osobito kod populacije adolescenata. Stoga, nužno je istražiti načine provedbe slobodnog vremena djece i mladih kao i njihove interese jer bi se na taj način povećala vjerojatnost uključivanja u neke od njih.

5. Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka

Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka javna je ustanova socijalne skrbi koja se bavi prevencijom i dijagnostikom poremećaja u ponašanju, resocijalizacijom djece i mladeži s poremećajima u ponašanju i prihvatom djece i mladeži. Osnivačka prava nad Domom ima Republika Hrvatska, a prava i dužnosti osnivača obavlja Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Sjedište doma je u Rijeci, na adresi Vukovarska ulica 49. Osim sjedišta, svoju djelatnost, odnosno razne oblike socijalnih usluga ili tretmana, Dom obavlja u još dva zasebna objekta na adresama Vukovarska 47 i Čandekova 2. (Statut Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka)

Djelatnost Doma je pružanje usluga djeci i mladima koja su u riziku za razvoj problema u ponašanju te djeci i mlađim punoljetnim osobama do navršene 21. godine života s problemima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja. Dom pruža razne vrste socijalnih usluga, a to su:

1. usluga smještaja-timska procjena/dijagnostika
2. usluga boravka-timska procjena/dijagnostika
3. usluga smještaja u malim skupinama
4. usluga privremenog smještaja radi provođenja kraćih rehabilitacijskih (tretmanskih) programa
5. usluga privremenog smještaja u kriznim situacijama (prihvat)
6. usluga organiziranog stanovanja uz sveobuhvatnu podršku
7. usluga organiziranog stanovanja uz povremenu podršku
8. usluga cjelodnevnog boravka kod pružatelja usluga socijalne skrbi
9. usluga poludnevnog boravka kod pružatelja usluga socijalne skrbi
10. usluga poludnevnog boravka u školi
11. usluga savjetovanja i pomaganja nakon izlaska iz skrbi
12. usluga savjetovanja i pomaganja primarnih obitelji ili specijaliziranih udomiteljskih obitelji. (Statut Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka)

Pored navedenog u Domu se provodi izvršenje odgojnih mjera izrečenih maloljetnicima i mlađim punoljetnim osobama (uključivanje u pojedinačni ili skupni psihosocijalni rad u savjetovalištu za mlade, upućivanje u disciplinski centar, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu) te smještaja maloljetnicima,

koji su u tijeku pripremnog postupka, rješenjem sudca za mladež upućeni na privremeni smještaj u ustanovu, do okončanja pripremnog postupka pred sudom.

Navedene usluge koje pruža Dom se organiziraju i obavljaju u ustrojbenim jedinicama: Odjel dijagnostike, savjetovanja i prihvata, Odjel boravka i Odjel smještaja.

Na Odjelu dijagnostike, savjetovanja i prihvata, se odvijaju timska procjena/dijagnostika, savjetovanje kao i prihvati. Dijagnostika odnosno timska procjena se provodi kroz usluge smještaja i boravka korisnika te traje 30 dana. Timska procjena se provodi multidisciplinarno, te se nastoje procijeniti osobna i ponašajna obilježja djece i mlađih punoljetnih osoba, kao i karakteristike obitelji i roditeljskih kompetencija. Na temelju pojedinačnih nalaza i mišljenja stručnjaka izrađuje se timska sinteza, odnosno nalaz i mišljenje tima koji sadrži prijedlog za daljnje, postupak te metode i tehnike tretmana korisnika. Na ovom Odjelu se nude i usluge savjetovanja koje pružaju socijalni radnici, socijalni pedagozi, psiholozi i pedagozi. Postupkom savjetovanja nastoji se pomoći djeci i mladima obuhvaćenih tretmanom radi ispoljavanja problema u ponašanju, onima koji su u riziku za razvoj problema u ponašanju, djeci i mladima iz primarnih obitelji, onima smještenim u udomiteljskim obiteljima ili onima iz posvojiteljskih obitelji. Uz to, ova usluga se pruža i djeci i mladima koji izlaze iz institucija socijalne skrbi, poput odgojnih ustanova, domova i drugih ustanova/udruga koje brinu o djeci bez roditeljske skrbi, kao i primarnim, udomiteljskim i posvojiteljskim obiteljima. Savjetovanjem se nastoji ostvariti kvaliteta života, te zaštititi mentalno zdravlje unutar zajednice, prevenirati i rano otkriti problem u ponašanju i emocionalnu poteškoću, educirati roditelje o odgojnim postupcima s ciljem jačanja njihovih roditeljskih kompetencija, te osnažiti obitelj i podići nivo kvalitete roditeljske interakcije. Osim navedene dijagnostike i savjetovanja Odjel prima uslugu privremenog smještaja u kriznim situacijama (prihvati) djeci i mlađim punoljetnim osobama do navršene 21. godine života s problemima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja koja su u skitnji bez roditeljskog nadzora. Dom skrbi za djecu i mlade do povratka u vlastitu ili udomiteljsku obitelj. Usluga privremenog smještaja pruža se i djeci bez pratnje, stranim državljanima u dobi od 14 do 18 godina sve dok im se ne osigura smještaj na neki drugi način ili do povratka u zemlju odakle dolaze. Unutar ove usluge djeci i mladima se osigurava rad na odgojnom području, socijalni rad, socijalno-pedagoška podrška te briga o zdravlju i njega. (*Web stranice Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka*)

Odjel smještaja se odnosi na mušku i žensku resocijalizaciju, te na Odjel male skupine. Na Odjelu muške i ženske resocijalizacije se osigurava usluga privremenog smještaja s ciljem

provođenja kraćih rehabilitacijskih (tretmanskih) programa djeci i mladima od 14. do 18. godine života i mlađim punoljetnicima, do navršene 21. godine života s problemima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja. U okviru usluge smještaja u malim skupinama se osigurava smještaj djece od 8. do 14. godine koji iskazuju probleme u ponašanju i teškoće mentalnog zdravlja. Tretmanskim radom djeci i mladima je osigurana: stalna briga i nadzor, stanovanje, prehrana, briga o zdravlju, odgoj, stručna pomoć kroz odgojne sadržaje i rad usmjeren na razvijanje osjećaja odgovornosti, razvijanje radnih, kulturnih i higijenskih navika, socijalna i psihosocijalna podrška, stručna pomoć u učenju, provođenje programa slobodnih i radno-okupacijskih aktivnosti, organiziranje provođenja slobodnog vremena, iniciranje i podržavanje kontakata s članovima obitelji kako bi se ostvarili kvalitetnija međusobna komunikacija, priprema korisnika za povrat u primarnu obitelj, odnosno osposobljavanje za samostalni život i rad.

Usluga poludnevnog boravka kod pružatelja usluga socijalne skrbi (u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka) je namijenjen djeci i mlađim punoljetnim osobama koji su u riziku za razvoj poremećaja u ponašanju ili su kod njih već vidljivi blaži oblici odstupanja u ponašanju. U okviru ove usluge, djeci i mladima osnovnoškolske i srednjoškolske dobi se osigurava prehrana, briga o zdravlju, socijalno-pedagoška podrške, stručna pomoć putem odgojnih sadržaja, svakodnevna pomoć u učenju te općenito stručna pomoć na obrazovnom planu, vođenje brige o školskim i izvanškolskim aktivnostima, razvijanje kulturnih, higijenskih i radnih navika, organiziranje provođenja slobodnih aktivnosti i savjetodavni rad s roditeljima ili skrbnicima. Usluga poludnevnog boravka se pruža i u školama (OŠ *Srdoči*, OŠ *Vežica*, OŠ *Podmurvice*, OŠ *Brajda*, OŠ *Pehlin* te OŠ *Zamet*), a njena specifičnost je u tome što se provodi u prostorima škole, te na taj način stručni djelatnici mogu pravovremeno i preventivno intervenirati u svakom slučaju bez potrebe za izdvajanjem učenika iz njegovog primarnog socijalnog okruženja. Time se osigurava kontinuirana i izravna pomoć u prevladavanju teškoća.

Misija Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka je svakom korisniku pružiti kontinuiranu stručnu pomoć i podršku primjerenu specifičnim potrebama korisnika u sigurnom i poticajnom okruženju uz prihvaćanje, uvažavanje i razumijevanje, njegujući ulogu pozitivnog autoriteta odgojitelja, dok je vizija Doma stvoriti sigurno i poticajno okruženje u kojemu svi korisnici imaju prilike ostvariti sve svoje potencijale.

6. Metodologija

6.1. Problem istraživanja

Slobodno vrijeme je dominantna tema u svakodnevnom životu čovjeka, budući da sadržaji slobodnog vremena kod pojedinaca, pridonose formiranju identiteta, kao i kvaliteti življenja u budućnosti, osobito kod djece i mladih. U literaturi se vrlo često razlikuje pojam slobodnog vremena od *dokolice*, odnosno *praznog prostora koji nije iskorišten ni za odmor, ni za razonodu, niti za osobni razvoj, već ima osobine besciljnog trošenja vremena ili ispunjavanja slobodnog vremena oblicima neprihvatljivog ponašanja*, poput pušenja, opijanja, delinkvencije, nasilja, lutnje, rizičnih seksualnih ponašanja te pretjerane konzumacije masovnih medija. (Arbunić, 2004:223, Zloković, Vrcelj, 2010) Osobiti naglasak autori stavljaju na djecu i mlade, adolescente, budući da oni, za razliku od odraslih, imaju više slobodnog vremena. Istraživanja su pokazala kako veliki utjecaj na slobodno vrijeme djece i mladih, imaju roditelji, te vršnjačke skupine u kojima se pojedinci nalaze. (Ilišin, 2000, Mlinarević, Gajger, 2010, Ilišin, 1999b, Leburic i Relja, 1999, Ilišin i sur., 2001, Plenković, 2000, Bouillet, 2008) Stoga, stil odgoja, kao i vršnjačke grupe, u kojima adolescenti pronalaze potporu za vlastite interese, motive, stajališta te pogled na život, stvaraju prostor razvoju tzv. *dokolice*. Poseban naglasak je potrebno staviti na djecu i mlade asocijalnog ponašanja uključene u rehabilitacijske programe pri domovima za odgoj djece i mladeži, budući da se neorganiziranim slobodnim vremenom stvara mogućnost češće pojave neprihvatljivih oblika ponašanja. Stoga, s ciljem smanjivanja asocijalnih ponašanja kod korisnika uključenih u rehabilitacijske programe, pri domovima za odgoj djece i mladeži, nužno je istražiti načine provođenja njihova slobodnog vremena, kao i dobiti uvid u njihove interese i prijedloge u kontekstu toga, kako bi se organizirale one aktivnosti u koje bi se korisnici uključili ukoliko one nisu već organizirane.

6.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja predstavljaju mišljenja korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka o načinu provođenja njihova slobodnog vremena prije dolaska u Dom te tijekom boravka u Domu, kao i ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, utjecaj značajnih drugih na njihovo slobodno vrijeme, te prijedlozi za poboljšanje provedbe slobodnog vremena u Domu.

6.3. *Cilj i zadaci istraživanja*

Ispitati način i aktivnosti provođenja slobodnog vremena djece i mladih uključenih u rehabilitacijski program pri Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka, prije dolaska u Dom te tijekom boravka u Domu, te temeljem ispitane situacije uvidjeti moguće prijedloge za poboljšanje provođenja slobodnog vremena. Temeljno istraživačko pitanje glasi: *Koji su interesi, motivacija i mogućnost uključivanja, korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, u slobodne aktivnosti organizirane od strane Doma za odgoj djece i mladeži, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze i u gradu Rijeci te koji su značajni drugi u oblikovanju njihova slobodnog vremena? Iz navedenog slijede zadaci istraživanja.*

Zadaci istraživanja:

1. Ispitati način provođenja slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka i tijekom boravka u Domu.
2. Ispitati ponudu i mogućnost uključivanja u izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze, gradu Rijeci te u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka.
3. Ispitati motiviranost sudionika istraživanja za uključivanje u ponuđene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze i gradu Rijeci te aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka.
4. Ispitati na koji način značajni drugi (roditelji i prijatelji/vršnjaci) utječu na oblikovanje slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i tijekom boravka u Domu.
5. Ispitati prijedloge sudionika istraživanja za kvalitetniju provedbu njihova slobodnog vremena.

6.4. *Metode i postupci prikupljanja i obrade podataka*

Kako bi se ostvario postavljeni cilj istraživanja, koristio se kvalitativni istraživački pristup. Tehnika koja se koristila u svrhu prikupljanja podataka je bio polustrukturirani intervju, budući da se, uz prikupljanje konkretnih činjenica, težilo i ka razumijevanju načina na koji sudionici istraživanja razmišljaju i osjećaju se o navedenoj temi. Metoda polustrukturiranog intervjua odabrana je iz razloga fleksibilnosti pri prikupljanju podataka. S

jedne strane polustrukturirani intervju ima zadanu strukturu pitanja koja će biti postavljena svim sudionicima istraživanja, a s druge strane dozvoljava kreiranje i postavljanje novih pitanja koja nastaju kao rezultat sadržaja koji sugovornik iznosi. Za potrebe ovog istraživanja konstruiran je protokol (*Prilog 1.*) koji sadrži pitanja kojima su se ispitali interesi sudionika za provođenje njihova slobodnog vremena (*Pitanja broj 1 i 2*), način provođenja slobodnog vremena prije dolaska u Dom (*Pitanje broj 8*), ponuda i mogućnosti uključivanja u izvanškolske, izvannastavne aktivnosti te aktivnosti organizirane od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka (*Pitanja broj 3, 4 i 9*), motiviranost za uključivanje u njih (*Pitanja broj 4, 5, 6, 9, 10 i 11*), značajni drugi u oblikovanju slobodnog vremena (*Pitanja broj 7, 12 i 13*), te prijedlozi za kvalitetnije provođenja slobodnog vremena u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka (*Pitanja broj 14 i 15*). Prije provedbe svakog intervjuja, sudionici istraživanja su bili upoznati s ciljem istraživanja, te im je zajamčena anonimnost i povjerljivost na korištenje dobivenih rezultata isključivo u svrhe pisanja ovog diplomskog rada. Također, dano im je do znanja kako u svakom trenutku mogu odustati od sudjelovanja u istraživanju. Intervjui su zabilježeni audio snimkama, u svrhu daljnje obrade podataka. S obzirom na to da je sudjelovanje bilo dobrovoljno, pojedini sudionici su pristali na provedbu intervjuja, međutim nisu se složili sa snimanjem intervjuja, te su stoga tijekom provedbe tih intervjuja vođene bilješke. Od ukupnog broja ispitanika (13), tri korisnika su pristala na provedbu intervjuja, ukoliko taj intervju ne bude zabilježen audio snimkom. Stoga, od ukupnog broja ispitanika, deset intervjuja je snimano dok su tijekom provedbe ostala tri vođene bilješke. Intervjui su provedeni u razdoblju od 7. lipnja, 2017. do 14. lipnja, 2017. godine.

U obradi i analizi podataka koristio se kvalitativni pristup (tematska analiza), pri čemu je jedinica analize bila provedeni intervjui. Preslušane su snimke intervjuja, te su iste transkribirane. Tijekom tematske analize izrađena je trofazna tematska mreža (*Slika 3.*) koja uključuje temeljne, organizirajuće i globalnu temu. Temeljne teme su najnižeg reda i odnose se na transkripte, odnosno intervjuje sudionika istraživanja. Organizirajuće teme su grupirane temeljne teme koje se odnose na apstraktnije načelo, dok je globalna tema nadređena tema. U ovom istraživanju iz organizirajućih tema je izvedena jedna globalna, nadređena tema koja čini odgovor na glavno istraživačko pitanje o načinu provođenja slobodnog vremena djece i mladih pri Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka.

6.5. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja su činili korisnici Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka koji koriste uslugu privremenog smještaja radi provođenja kraćih rehabilitacijskih (tretmanskih) programa. Ondje borave djeca u dobi od 8. do 18. godine života te mlađe punoljetne osobe, do navršene 21. godine života, s problemima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja, što i čini uzorak ovog istraživanja. Za odabir ispitanika koristio se namjeran uzorka, pri čemu je uvjet za izbor sudionika bio smještaj u navedenom Domu, te korištenje usluga privremenog smještaja radi provođenja rehabilitacijskih programa. Ovakva vrsta uzorka je bila odabrana budući da su kod korisnika u Domu vidljiva asocijalna ponašanja. Nadalje, uzorak ovog istraživanja je i prigodan, budući da su korisnici Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka bili dostupni istraživaču. Detaljniji opis uzorka vidljiv je u *Tablici 1.*

<i>Sudionici</i>	<i>Spol</i>	<i>Suglasnost audio-zapisa</i>	<i>Trajanje intervjua</i>	<i>Duljina boravka u Domu</i>
Sudionik 1	Ž	DA	5:56	2 godine
Sudionik 2	M	NE*	-	1 godina
Sudionik 3	M	NE*	-	8 mjeseci
Sudionik 4	M	DA	7:21	2 godine
Sudionik 5	M	DA	7:55	2 godine
Sudionik 6	M	DA	6:28	3 mjeseca
Sudionik 7	Ž	DA	4:25	1,5 godina
Sudionik 8	Ž	DA	5:18	1,5 godina
Sudionik 9	Ž	DA	5:59	7 mjeseci
Sudionik 10	Ž	NE*	-	2 godine
Sudionik 11	M	DA	11:00	2 godine
Sudionik 12	M	DA	8:35	2 godine
Sudionik 13	M	DA	7:53	1 godina

**Od sudionika istraživanja nije dobivena suglasnost o snimanju intervjua, te su se stoga vodila bilješke tijekom provedbe intervjua.*

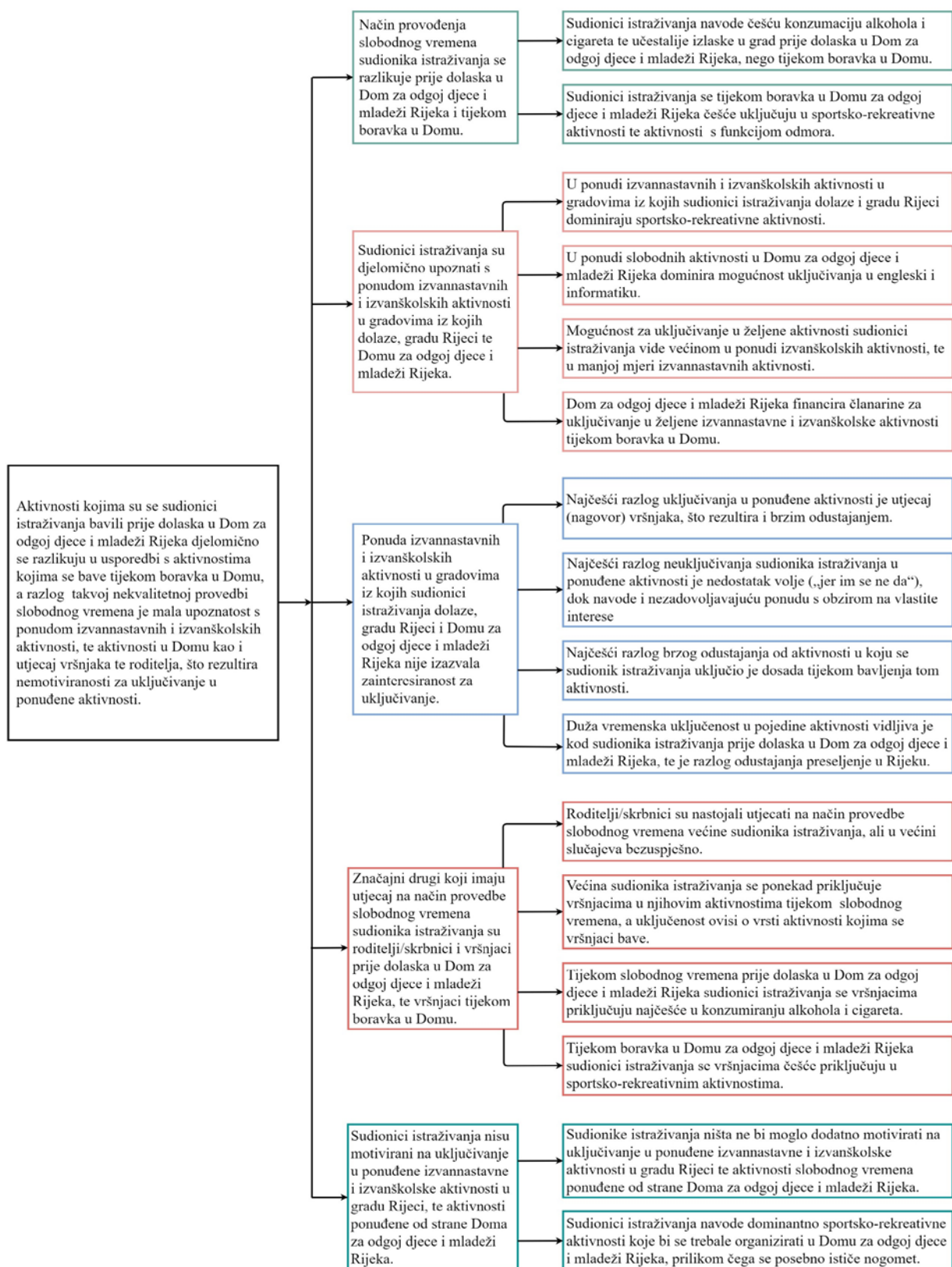
Tablica 1. Sudionici istraživanja

Iz *Tablice 1.* vidljivo je kako je ukupan broj ispitanika bio trinaest ($M=8$, $\check{Z}=5$). Od ukupnog broja ispitanika suglasnost za snimanje provedenog intervjua je dobivena od deset ispitanika, dok su prilikom ostala tri vođenje bilješke. Prosječno trajanje intervjua bilo je pet-šest minuta. S obzirom na duljinu boravka u Domu za odgoj djece i mladeži vidljivo je kako najviše sudionika boravi u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka 2 godine (šest ispitanika), zatim dva sudionika 1,5 godinu, dva sudionika godinu dana, dok su ostali sudionici u Domu manje od godinu dana. S obzirom na dob, uzorak su činili ispitanici od 8 do 18 godina.

7. Rezultati istraživanja

Rezultati istraživanja prikazani su trirazinskom tematskom mrežom (*Slika 3.*) koja je nastala kao rezultat tematske analize provedenih intervjua. Trirazinska tematska mreža uključuje temeljne teme (teme najnižeg reda iz provedenih intervjua sa sudionicima istraživanja/transkripata), organizirajuće teme (grupirane temeljne teme koje sumiraju apstraktnije načelo, u ovom radu/istraživanju prikazano ukupno pet organizirajućih tema) i globalna, nadređena tema. U kontekstu ovog rada/istraživanja iz organizirajućih tema je izvedena jedna globalna, odnosno nadređena tema koja predstavlja odgovor na temeljno istraživačko pitanje o načinu provedbe slobodnog vremena korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka.

Provedena tematska analiza rezultirala je sa 16 temeljnih tema, koje su objedinjene u 5 organizirajućih tema u skladu s definiranim zadacima ovog istraživanja. U daljem dijelu rada rezultati će biti prikazani s obzirom na zadatke istraživanja, odnosno s obzirom na organizirajuće teme ovog istraživanja.

Slika 3. Trorazinska tematska mreža

Kako je vidljivo iz *Slike 3.*, tematskom analizom se došlo do globalne teme: *Aktivnosti kojima su se sudionici istraživanja bavili prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka djelomično se razlikuju u usporedbi s aktivnostima kojima se bave tijekom boravka u Domu, a razlog takvoj nekvalitetnoj provedbi slobodnog vremena je mala upoznatost s ponudom izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, te aktivnosti u Domu, kao i utjecaj vršnjaka, što rezultira nemotiviranosti za uključivanje u ponuđene aktivnosti.* Da bi se tema detaljnije opisala polazi se od organizacijskih tema, koje se dodatno objašnjavaju kroz prikaz temeljnih tema. Stoga, daljnji dio rada strukturiran je tako da prikazuje navedenih pet organizacijskih tema, što je u skladu s postavljenim istraživačkim pitanjima :

- 1) Provođenje slobodnog vremena korisnika Doma za odgoj djece i mladeži prije dolaska u Dom i tijekom boravka u Domu
- 2) Ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te aktivnosti u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka
- 3) Motiviranost korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka za uključivanje u ponuđene aktivnosti
- 4) Značajni drugi u oblikovanju slobodnog vremena korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka
- 5) Prijedlozi za kvalitetniju provedbu slobodnog vremena

7.1. Provođenje slobodnog vremena korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka prije dolaska u Dom i tijekom boravka u Domu

Izjave sudionika istraživanja prikazuju kako se način provedbe njihova slobodnog vremena u nekim aktivnostima razlike prije njihova dolaska u Dom, te tijekom boravka u Domu, dok se primjećuju i aktivnosti kojima su se sudionici istraživanja bavili i prije dolaska u Dom i tijekom boravka u Domu.

Način provođenja slobodnog vremena prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka	
Aktivnost	Broj sudionika istraživanja koji navode tu aktivnost u odgovorima
Izlasci	9
Konзумiranje alkohola	7
Druženje s prijateljima (vršnjacima)	5

Konзумiranje cigareta	4
Nogomet	4
Odbojka	1
Playstation	1
Internet	1
Treninzi	1
Odlazak na more	1
Gledanje TV-a	1
Spavanje	1
Plesanje	1
Crtanje	1
Fizički napadi na druge osobe	1
Druženje s curom/dečkom	1
Druženje s bratom	1
Druženje s obitelji	1

Tablica 2. Provođenje slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka

Iz *Tablice 2.* je vidljivo kako sudionici istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, dominantno navode izlaske u grad kao najčešću aktivnost u slobodno vrijeme, prilikom čega su vidljivi izlasci u klubove, odlasci na kave, ili pak druženja s prijateljima bez posjećivanja kafića (*Izlazila sam s društvom van, isto tako s društvom sam išla igrati odbojku. Samo po klubovima vikendom smo išli van.- Ispitanik 1, Imao sam prijatelja tamo Davida i Marka s kojima sam često išao van.- Ispitanik 3, ili bit negdje na kavi.- Ispitanik 4, A s prijateljima koje znam otprije izlazim u grad.- Ispitanik 5, Pa poslije škole sam odmah išao van, družio se s ekipom, Van sam izlazio s društvom i tako. Nas troje je bilo. Pa u kafiće i tako.- Ispitanik 6, Pa znali smo ostajati do kasno u noć negdje vani, po klubovima smo išli.- Ispitanik 7, većinom sam bila vani i nisam bila kući, jedino kad je padala kiša, ali ni tada nisam bila baš kući. I većinom sam poslije škole odmah pustila torbu i išla van zezat se došla bi doma oko 11 i tako.- Ispitanik 8, Našli smo se i onda se dogovorili u koji kafić idemo.- Ispitanik 9, Mislim znao bi izaći, ali ne na taj način kako to drugi definiraju izlazak. Zašto bi izlazio tako. Našao bi se s prijateljima pred neki kafić, ali ne tako često.- Ispitanik 11, bio*

sam vani u klubovima samo sam dolazio doma otuširati se. Znao sam tu i tamo otići na kavu i tako prošetati malo.- Ispitanik 12). Uz izlaske, najučestalije aktivnosti prije dolaska u Dom su bile konzumiranje alkohola i cigareta (*Zajedno smo igrali nogomet, nekada i pušili i pili.- Ispitanik 2, ili smo se družili samo i pušili.- Ispitanik 3, Pa dakle, krećemo ja i brat u školu, i mi ne idemo zapravo u školu, nego se idemo naći s nekom curom, ili bit negdje na kavi i napušt se i tako.- Ispitanik 4, Pa jesmo, opijali smo se i pušili smo. Pušit sam počeo u petom osnovne, prvu pljugu sam zapalio u šestom osnovne i napio sam se prvi puta u šestom osnovne.- Ispitanik 5, Pa pili smo, pričali.- Ispitanik 6, Pa opijala sam se oko zato i jesam tu. U loše društvo sam upala.- Ispitanik 7, Samo što sam tamo znala otići poslije škole piti. Da svaki dan smo pili zato sam i došla tu u Dom.- Ispitanik 9, Pa prije nego što sam došla u Dom sam provodila svoje vrijeme vani najčešće, družila sam se s prijateljima, išli smo skoro svaki dan piti.- Ispitanik 10).*

Osim izlazaka i konzumiranja alkohola i cigareta kod pojedinih sudionika tijekom njihova boravka kod kuće je vidljiva i uključenost u neke od sportsko-rekreativnih aktivnosti tijekom slobodnog vremena. Odbojku navodi jedna od ispitanica izražavajući poseban interes za nju (*A ovako preko tjedna smo samo išli do igrališta igrati odojku i to je to. A to stvarno obožavam igrati.- Ispitanik 1), dok nogomet navode isključivo muški sudionici istraživanja (Zajedno smo igrali nogomet.- Ispitanik 2, Imao sam prijatelja tamo Davida i Marka s kojima sam često išao van. S njima sam zajedno igrao nogomet.- Ispitanik 3, Ne znam, loptao sam se.- Ispitanik 5, Išao sam van, igrao sam nogomet.- Ispitanik 6).* Osim odbojke i nogometa u odgovorima sudionika istraživanja, spominje se i teretana (*Sportom. E, teretanom.- Ispitanik 11), te ples i crtanje (Plesao i crtao.- Ispitanik 13).*

Osim navedenog primjećuju se i aktivnosti koje imaju funkciju odmora tijekom slobodnog vremena, poput spavanja (*Spavao sam po cijeli dan.- Ispitanik 12), odlazaka na more (preko ljeta sam išao na more.- Ispitanik 11) i crtanja (plesao i crtao.- Ispitanik 13).* Uz to, iz odgovora sudionika je vidljiv utjecaj masovnih medija, budući da su pojedini sudionici istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, tijekom slobodnog vremena, gledali TV (*gledanja televizije.- Ispitanik 11, Gledao filmove.- Ispitanik 13), igrali Playstation (Kod kuće sam isto igrao stalno Playstation.- Ispitanik 2) i bili na internetu (Ja sam uvijek na internetu. Na Facebook-u i Whats up-u.- Ispitanik 9).*

Sve navedene aktivnosti sudionici istraživanju su većinom radili u društvu. Naime, oni se tijekom slobodnog vremena družu s pojedincima iz svoje okoline, pa tako navode česta

druženja s prijateljima (*Družio sam se s prijateljima Nikolom i Romeom.*- Ispitanik 2, *Imao sam prijatelja tamo Davida i Marka s kojima sam često išao van. S njima sam zajedno igrao nogomet ili smo se družili samo i pušili.*- Ispitanik 3, *Pa šta ja znam znao sam se tući, radio nered, išao sam na utakmice s prijateljima i to je to.*- Ispitanik 5, *Pa poslije škole sam odmah išao van, družio se s ekipom, ispred dućana.*- Ispitanik 6, *Pa bila sam stalno vani, družila sam se sa starijima od sebe, svašta sam radila, gluposti.*- Ispitanik 7, *družila sam se s prijateljima.*- Ispitanik 10), braćom/sestrama (*Pa većinu vremena sam provodio sa starijim bratom. I samo s njim. Svaki dan i cijeli dan. Često se znamo tući s drugima i tako.*- Ispitanik 4, *curom/dečkom (idemo naći s nekom curom.*- Ispitanik 4) i obitelji (*Ja sam po horoskopu rak što znači da sam ja obiteljska osoba što i jesam. Nego ja sam više osoba koja voli biti u kući, životinje.*- Ispitanik 13). Najviše vremena sudionici istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka provode s prijateljima, nakon čega slijede druženja s braćom/sestrama, curom/dečkom i obitelji.

Uz navedeno primjećuje se kako su pojedini sudionici istraživanja izostajali iz škole tijekom njihova boravka kod kuće (*Pa dakle, krećemo ja i brat u školu, i mi ne idemo zapravo u školu, nego se idemo naći s nekom curom, ili bit negdje na kavi, napuštiti se i tako.*- Ispitanik 4, *Nisam baš mario toliko za školom pa sam pao razred i nitko nije mario za to i onda se evo došao ovdje.*- Ispitanik 11).

U odnosu na način provedbe slobodnog vremena prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, gdje su izlasci te konzumiranje alkohola i cigareta bili dominantne aktivnosti, tijekom boravka u Domu su vidljiva češća uključivanja sudionika istraživanja u sportsko-rekreativne aktivnosti.

Način provođenja slobodnog vremena tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka	
Aktivnost	Broj sudionika istraživanja koji navode tu aktivnost u odgovorima
Nogomet	6
Izlasci	4
Druženje s curom/dečkom	3
Gledanje TV-a	3
Playstation	3
Spavanje	3

Odbojka	2
Igre na računalu	2
Druženje s prijateljima	2
Teretana	2
Odlasci na more	2
Šetnja	2
Facebook	2
Biti na mobitelu	1
Košarka	1
Box	1
Kickboxing	1
Informatika i engleski (u Domu)	1
Konzumiranje cigareta (duhana)	1
Plesanje	1
Slušanje glazbe	1
Crtanje	1

Tablica 3. Provođenje slobodnog vremena sudionika istraživanja tijekom boravka u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka

Izlasci su i dalje vidljivi u odgovorima sudionika istraživanja kao jedan od načina provođenja slobodnog vremena tijekom boravka u Domu, ali ne u tolikoj mjeri (*Ili sam izlazila nekad van.- Ispitanik 1, Pa ne znam volim izlaziti s prijateljima van.- Ispitanik 5, biti na kavi.- Ispitanik 7, većinom idem van malo.- Ispitanik 8, Idemo na kavu.- Ispitanik 9, Idem van u klubove samo. Navečer idemo tamo, pa sad i ne tako često kao prije, prije smo išli svaki drugi tjedan.- Ispitanik 12*). Uz izlaske, vidljivo je i konzumiranje alkohola i cigareta, međutim, također ne tako često kao tijekom boravka kod kuće (*Najčešće u slobodno vrijeme pušim i spavam.- Ispitanik 10, pijemo po kafićima.- Ispitanik 12*).

U usporedbi s načinom provedbe slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, uočena je češća uključenost u sportsko-rekreativne aktivnosti tijekom boravka u Domu. S obzirom na vrstu sporta kojom se sudionici istraživanja bave, i tijekom boravka u Domu dominira nogomet kao najčešća sportska aktivnost i to isključivo u odgovorima muških ispitanika (*nekada u Domu igramo i nogomet, ali se ne*

natječemo nigdje.- Ispitanik 2, Osim toga volim igrati i nogomet.- Ispitanik 3, Pa nogomet igramo. Zbog toga što igram od rođenja. Od rođenja, otkad znam za sebe. Volim to.- Ispitanik 4, Igram nogomet.- Ispitanik 5, S nogometom se bavim.- Ispitanik 6, Nogometom.- Ispitanik 12). Uz nogomet, kao dominantnu sportsku aktivnost kojoj se sudionici istraživanja bave u Domu, kod muških sudionika istraživanja je vidljiva okupiranost košarkom (*nekada i igram košarku s prijateljima iz Doma. Čak sam pobijedio i profesora jednom kad smo igrali.- Ispitanik 2*), kickbox-om (*Kickboxing ponekada.- Ispitanik 4, Trenirao sam ja prije i kickboxing.- Ispitanik 11*), box-om (*Jedno vrijeme sam išao i na box.- Ispitanik 2*) te teretanom (*ponekada teretana i tako.- Ispitanik 4, Teretana, sport.- Ispitanik 11*). Suprotno tomu, ženske sudionice istraživanja navode odbojku, kao jedinu sportsku aktivnost kojom se bavi nekolicina njih (*Hmmm...pa igrat odbojku.- Ispitanik 1, ponekad samo igramo odbojku i to je to.- Ispitanik 7*). Ples je jedina aktivnost kojom se bave i muški i ženski sudionici istraživanja (*Plesanjem, to me opušta, kad sam ljuta onda volim plesat, bilo tko da mi pusti pjesme ja ću odmah plesat, ne mogu, to volim od malih nogu.- Ispitanik 8, postoji jedna plesna grupa u koju idem. Idem na ples od svoje pete godine.- Ispitanik 13*).

Opisujući način na koji provode svoje slobodno vrijeme u Domu, u odgovorima ispitanika se uočavaju i aktivnosti vezane uz funkciju odmora u slobodno vrijeme, te se tim aktivnostima bave isključivo ženske sudionice istraživanja. Nekolicina ženskih sudionika istraživanja navodi kako slobodno vrijeme provodi spavajući (*U slobodno vrijeme volim spavati.- Ispitanik 8, Spavanjem.- Ispitanik 9, Najčešće u slobodno vrijeme pušim i spavam.- Ispitanik 10*) i u šetnjama (*Pa šetati volim.- Ispitanik 7, Osim toga ako mi se da odem negdje i prošetati.- Ispitanik 10*), dok spominju i slušanje glazbe (*Nekada pjesme slušam i na mobitelu je ih imam skinute.- Ispitanik 10*) te odlaske na more (*Sad kako je došlo lijepo vrijeme idem na more.- Ispitanik 5, ići na more.- Ispitanik 7, Idem na more.- Ispitanik 8*). Uz navedeno jedan od sudionika istraživanja navodi i crtanje te čitanje knjiga kao aktivnosti u slobodnom vremenu koja ga opuštaju. (*Crtanjem. Čitam knjigu.- Ispitanik 13*)

Poput provođenja slobodnog vremena kod kuće, tijekom slobodnog vremena u Domu sudionici istraživanja navode druženja s curom/dečkom (*Curom.- Ispitanik 4, biti s curom.- Ispitanik 5, budem s dečkom.- Ispitanik 9*) i prijateljima (*Pa prijateljima.- Ispitanik 4, družiti se sa svojim društvom.- Ispitanik 7*), međutim, ne u tolikoj mjeri kao tijekom slobodnog vremena prije dolaska u Dom. Druženja s prijateljima i curom /dečkom podjednako navode muški i ženski sudionici istraživanja.

Osim navedenih aktivnosti pojedini sudionici istraživanja ističu kako su u slobodno vrijeme zaokupljeni gledanjem TV-a (*gledala TV.- Ispitanik 1, volim gledati televiziju.- Ispitanik 8, Gledati filmove.- Ispitanik 13*), Facebook-om (*Pa dobro to da, idem na Facebook.- Ispitanik 7, Dosta vremena provedem na internetu i tamo sam najčešće na Facebooku gdje se dopisujem s prijateljima, a nekada i na Youtube-u slušam pjesme.- Ispitanik 10*) te raznim igricama na računalu (*Nekada sam i na kompjuteru i tamo slušam pjesme i igram neke igrice na kompjuteru.- Ispitanik 2, Nekada sam i na kompjuteru i tamo slušam pjesme i igram neke igrice na kompjuteru.- Ispitanik 3, Igram igrice.- Ispitanik 9*), a najčešće Playstation-om (*U Domu najviše volim igrati Playstation. Njega imamo u Domu i to smo dobili od ravnateljice.- Ispitanik 2, U slobodno vrijeme najviše volim igrati Playstationa i to najviše volim igricu Need for speed. U igranju igrice na Playstation-u provodim čak i nekoliko sati na dan. Volim igrati Playstation zato što volim aute.- Ispitanik 3*).

U odnosu boravak kod kuće, odnosno prije dolaska u Dom, u odgovorima ispitanika nisu vidljivi izostanci iz škole.

7.2. Ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te aktivnosti u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka

Na temelju izjava sudionika istraživanja vidljivo je da postoji samo generalna upoznatost s ponudom izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, te tijekom boravka u Domu, kao i s aktivnostima ponuđenim od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka.

Ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze		
Aktivnost	Broj sudionika istraživanja koji navode tu aktivnost u odgovorima	
Izvannastavna	Nogomet	5
	Odbojka	4
	Košarka	3
	Rukomet	2
	Graničar	1
	Ples	1

Atletika (izvanškolska aktivnost)	1
Nije upoznat s nikakvim aktivnostima.	4
Nisu se nudile nikakve aktivnosti u gradovima odakle sudionici istraživanja dolaze.	1

Tablica 4. Ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze

Na temelju izjava sudionika istraživanja o izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima u gradovima iz kojih dolaze, može se zaključiti kako prevladavaju sportsko-rekreativne aktivnosti. Dominantna aktivnost koju, većinom muški sudionici istraživanja navode, je nogomet (*Pa sjećam se da se u mojoj školi od kuda dolazim mogao igrati nogomet i graničara, ali se nisam nikada uključio u njih, nisam nikada igrao za školu ništa.*- Ispitanik 3, *Znači, nogomet.*- Ispitanik 4, *Pa nogomet.*- Ispitanik 6, *Pa imali smo nogomet.*- Ispitanik 8, *Nogomet.*- Ispitanik 9), dok slijedi odbojka (*Odbojka.*- Ispitanik 4, *odbojka.*- Ispitanik 6, *Pa sve po malo, odbojka.*- Ispitanik 8, *Odbojka.*- Ispitanik 9), košarka (*Košarka.*- Ispitanik 4, *Košarka.*- Ispitanik 6, *Pa košarka.*- Ispitanik 8), rukomet (*Bio je rukomet.*- Ispitanik 6, *rukomet.*- Ispitanik 9), graničar (*Pa sjećam se da se u mojoj školi od kuda dolazim mogao igrati nogomet i graničara, ali se nisam nikada uključio u njih, nisam nikada igrao za školu ništa.*- Ispitanik 3), atletika (*Atletika znači.*- Ispitanik 4) te ples (*Pa imali smo plesanje.*- Ispitanik 8). Nekolicina ispitanika nije upoznata ni s kakvim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima (*Pa, iskreno da vam kažem više se ni ne sjećam.*- Ispitanik 1, *Pa nema aktivnosti.*- Ispitanik 5, *Ma ja vam to ne znam jer skoro nikada nisam ni bila u školi, često sam bježala i družila se sa svojim društvom tamo pa nisam s tim ni upoznata.*- Ispitanik 10, *Šta ja znam.*- Ispitanik 12), dok jedan ispitanik navodi kako se nisu nudile nikakve izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u njegovoj školi i gradu prije dolaska u Dom (*Nisu se nudile nikakve aktivnosti.*- Ispitanik 2). Ispitanici koji nisu upoznati s nikakvim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima već duže vremena borave u Domu, te se iz toga razloga niti ne sjećaju kako su se aktivnosti nudile u njihovoj školi prije dolaska u Dom.

U odnosu na upoznatost s ponudom izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze, vidljiva je veća upoznatost s ponudom izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradu Rijeci.

Ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradu Rijeci		
Aktivnost		Broj sudionika istraživanja koji navode tu aktivnost u odgovorima
Izvannastavna	Košarka	3
	Nogomet	2
	Odbojka	1
	Engleski	1
	Stolni nogomet	1
Izvanškolska	Teretana	4
	Box	3
	Košarka	1
Sudionik istraživanja nije upoznat s aktivnostima koje se nude		4

Tablica 5. Ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradu Rijeci

U ponudi izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradu Rijeci (s kojima su sudionici istraživanja upoznati) dominiraju sportsko-rekreativne aktivnosti. Najčešća aktivnost koju sudionici istraživanja navode kako izvannastavnu u gradu Rijeci je košarka (*Ja mislim da možda i ima, nisam se raspitivao. Ali vjerojatno je košarka i nogomet.*- Ispitanik 4, *Možete igrati za školu recimo košarku.*- Ispitanik 11, *Košarka.*- Ispitanik 12), dok se imaju mogućnost uključiti i u nogomet (*Ali vjerojatno je košarka i nogomet.*- Ispitanik 4, *Nogomet.*- Ispitanik 12), odbojku (*Pa čula sam da ima dosta, ali nisam htjela ništa sad osim odbojke.*- Ispitanik 1), engleski (*Pa i tamo se nude aktivnosti tipa engleski.*- Ispitanik 11) i stolni nogomet (*Stolni nogomet.*- Ispitanik 11). Odbojku, engleski i stolni nogomet navode isključivo ženske sudionice istraživanja, nogomet isključivo muški sudionici istraživanja, dok košarku podjednako navode i muški i ženski sudionici istraživanja. S obzirom na izvanškolske aktivnosti sudionici istraživanja najčešće ističu teretanu (*Pa u Rijeci sam išao na box, a čuo sam da se može ići i u teretanu.*- Ispitanik 3, *Teretana, u gradu dolje.*- Ispitanik 6, *U teretanu možemo ići.*- Ispitanik 11, *Pa možda teretanu.*- Ispitanik 12), nakon čega slijede box (*Bilo je*

nešto vezano za box, pa ima svakakvih drugih aktivnosti.- Ispitanik 1, Pa u Rijeci sam išao na box, a čuo sam da se može ići i u teretanu i na kickboxing, ali uključio sam se samo u box.- Ispitanik 3, Pa možda box teretanu.- Ispitanik 12), košarka i nogomet (Imate nogomet košarka iii.- Ispitanik 12). Košarku kao izvanškolsku aktivnost isključivo navode muški ispitanici, dok je upoznatost s teretanom i box-om vidljiva i kod ženskih ispitanika. Ono što je zanimljivo i poticajno za uključivanje u izvanškolske aktivnosti su plaćene mjesečne članarine od strane Doma (Dom je to plaćao.- Ispitanik 1, Mogu se uključiti u njih jer je Dom to priredio kao aktivnost. Omogućuje nam da možemo birati aktivnosti koje hoćemo.- Ispitanik 4, Paaa..nemamo to u Domu, ali možemo odabrati to ako hoćemo i trenirati to. Pa Dom plaća.- Ispitanik 5, Pa financira Dom, i to je neka teretana na Potoku.- Ispitanik 11, Znam da Dom to plaća.- Ispitanik 12, Isto tako Dom pruža da možemo ići u kino. Ne baš kad god želimo, to mora biti u dogovoru sa svima, da oni koji žele ići u kino da idu. To je većinom subotama i nedjeljama ako se ide i to se onda mora dogovoriti s dežurnim odgajateljima, ali nam je plaćeno.- Ispitanik 13). Nekolicina sudionika istraživanja nije upoznata ni s kakvim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima u gradu Rijeci, prilikom čega je to češće kod ženskih sudionika istraživanja (Ma joj ja vam teško i tjelesni radim, a pogotovo ne još nešto treće.- Ispitanik 7, Nisu nam ništa za te aktivnosti govorili. Znamo tu i tamo pomagati nositi cvijeće kada ga moraju nositi na tržnicu i tako.- Ispitanik 8, Ne znam za nikakve aktivnosti.- Ispitanik 9, Ma nisam upoznata jer u školu skoro ni ne idem. Haha- Ispitanik 10, Nemamo mi nikakve aktivnosti u školi, u Rijeci ne znam.- Ispitanik 13).

Ponuda aktivnosti u slobodno vrijeme od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka	
Aktivnost	Broj sudionika istraživanja koji navode tu aktivnost u odgovorima
Informatika	11
Engleski	10
Stolni tenis	5
Stolni nogomet	2
Košarka	2
Nogomet	2
Badminton	1
Šah	1
Društvene igre	1
Volonterski klub	1

Tablica 6. Ponuda aktivnosti u slobodno vrijeme od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka

Dominantne aktivnosti koje sudionici istraživanja navode su engleski i informatika. Te aktivnosti navode svi sudionici istraživanja osim dva koji borave na Odjelu male skupine, budući da su oni još premali za uključivanje u ovakvu vrstu aktivnosti. Iz odgovora sudionika istraživanje vidljivo je kako se samo pojedini od njih uključuju u ovu aktivnost, dok su svi upoznati s činjenicom da ona postoji. (*Pa ima informatika i to je to ja mislim. Nikad nisam bila tamo.- Ispitanik 1, Pa čuo sam da ima informatika da.- Ispitanik 11, Čula sam da ima neka informatika, engleski.- Ispitanik 12, Da ima informatika. Nisam bio zato što nisam čovjek od informatike. Volim se baviti kompjuterima raznim aplikacijama itd, ali ono što oni rade me baš ne zanima. To su sve obične stvari koje već znam.- Ispitanik 13*). Prema odgovorima sudionika istraživanja informatika je aktivnost u koju se dominantno uključuju muški sudionici istraživanja, te se u nju uključuju korisnici Doma koji imaju slabe ocjene iz informatike ili im je u tom trenutku dosadno (*Pa većinom tu imamo engleski i informatiku, ali ja na to ne idem. To idu većinom dečki s muškog odjela i idu većinom ona djeca kojima je dosadno ili imaju slabe ocjene.- Ispitanik 8, To morate dečke pitati ja ne znam. Mi se cure ne uključujemo baš u to.- Ispitanik 9, Vidjela sam dečke da idu i na engleski i informatiku pa pitajte njih oni će vam više znati to tome reći. Možda se uključuju jer imaju slabe ocjene iz tih predmeta ili možda jer hoće više naučiti.- Ispitanik 10, Jesam bio sam na informatici, kako ne.- Ispitanik 11*). Informatiku u Domu organizira profesor, odnosno odgojitelj s Odjela muškog resocijalizacije (*Ja mislim profesor Vinko. S muškog odjela.- Ispitanik 1, Profesor Vinko.- Ispitanik 5, Profesor tu s Odjela.- Ispitanik 6, Profesor Vinko.- Ispitanik 12*) te se aktivnost održava nekoliko puta na tjedan (*Paaa svaki dan u tjednu.- Ispitanik 4, Pa prije smo imali svaki dan, sad nemamo to.- Ispitanik 5, To je bilo svaki dan, kad je profesor u određenoj smjeni pa kad mu paše onda održi predavanje.- Ispitanik 11, Imali smo prije svaki dan.- Ispitanik 12*). Sadržaji koji se ondje uče su razni, poput rada u *word-u*, *excel-u*, izrada mapa na računalu i slično. (*Učimo LCDL, učimo o word-u, excel-u.- Ispitanik 4, Pa učimo. Neke ispitate smo morali polagat.- Ispitanik 5, Dođete tamo slušate profesora, pravite se da ga slušate. A šta ja znam on pređe svoje vi pokušavate upit i onda rješavate testove.- Ispitanik 11, Rješavali smo neke zadatke i sad bi opet trebali imati neke ispitate.- Ispitanik 12, Kako otvoriti word, kako napraviti mapu, razne stvari.- Ispitanik 13*). Osim informatike većina sudionika istraživanja je upoznata i s engleskim (*Pa engleski imamo samo, ne znam bio sam*

samo par puta.- Ispitanik 4), kao još jednom od aktivnosti koja se nudi u Domu. Prema odgovorima sudionika istraživanja voditeljici engleskog jezika izvorni govorni jezik je upravo engleski (*Kod profesorice Sherry.- Ispitanik 1, Sherry. Zabavno mi je tamo s tom profesoricom.- Ispitanik 5, Engleski dođe nam neka engleskinja.- Ispitanik 7, Dolazi neka žena iz Kanade, tj. nije više u Kanadi.- Ispitanik 13*). Cilj ove aktivnosti je naučiti korisnike Doma engleski jezik, kroz igru, što je posebno zanimljivo korisnicima (*Pa učimo engleski. Pa nekada znamo učiti uz igru. Pričamo i na hrvatskom i na engleskom.- Ispitanik 1, Pa igramo neke igre na engleskom, pogađamo neke riječi, životinje, stvari i tako.- Ispitanik 4, Pa neke zapravo zabavne igre, ali na engleskom. Pa mislim nešto jesam naučio što nisam znao, ali uz zabavu.- Ispitanik 5, Dolazi neka žena iz Kanade, tj. nije više u Kanadi. Dolazi ovdje mislim četvrtkom i to smo išli tamo i pričali na engleskom, komunicirali, igrali neke igrice itd.- Ispitanik 13*). Razlog uključivanja u ovu aktivnosti, kao i u informatiku su, navodi jedna sudionica slabe ocjene ili želja da se nešto više nauči (*Idu većinom ona djeca kojima je dosadno ili imaju slabe ocjene.- Ispitanik 8, Možda se uključuju jer imaju slabe ocjene iz tih predmeta ili možda jer hoće više naučiti.- Ispitanik 10*). Uz opisane aktivnosti engleskog jezika i informatike, u koje se sudionici istraživanja imaju mogućnost uključiti, vidljiva je i mogućnost uključivanja u neke od sportsko-rekreativnih aktivnosti. Stolni tenis je najčešća sportsko-rekreativna aktivnost koju sudionici istraživanja navode (*Kada sam došao smo igrali stolni tenis, ali nam je to dosadilo i više ne igramo. Nemamo ni reketu ni loptice za to jer su potržani, pa ni ne možemo igrati.- Ispitanik 2, Prije smo znali igrati stolni tenis.- Ispitanik 3, Stolni tenis.- Ispitanik 4, Pa stolni tenis.- Ispitanik 6, Pa ima stolni tenis.- Ispitanik 12*), dok se osim toga korisnici Doma mogu uključiti i u košarku (*Košarka.- Ispitanik 4, Pa ima košarka.- Ispitanik 6*), badminton (*Badminton.- Ispitanik 4*), nogomet (*Nogomet.- Ispitanik 4, Pa imaš nogomet.- Ispitanik 5*), šah (*Šah.- Ispitanik 4*) te svoje slobodno vrijeme provesti i u igranju društvenih igara (*Pa možemo igrati i društvene igre.- Ispitanik 4*). Jedan od sudionika istraživanja ističe i mogućnost uključivanja u volonterski klub koji je organiziran od strane Doma, te ga vodi ondje zaposlena pedagoginja (*Imamo i volonterski klub u Domu vodi ga profesorica Mara, ali se nikad nisam uključivao u to.- Ispitanik 11*).

7.3. Motiviranost korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka za uključivanje u ponuđene aktivnost

Iz odgovora sudionika istraživanja vidljiva je nemotiviranost za uključivanje u ponuđene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja

dolaze, gradu Rijeci te u aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. S obzirom na uključenost, iz odgovora sudionika istraživanja je vidljivo kako se nekoliko sudionika istraživanja nije uključilo u nikakve izvannastavne, izvanškolske aktivnosti ili aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži, nekoliko sudionika istraživanja su se uključila na kraći vremenski period, dok nekolicina kontinuirano bave ili su se bavili nekom sportskom aktivnosti.

Aktivnosti u koje su se sudionici istraživanja uključili		
	Vrsta aktivnosti	Broj sudionika istraživanja koji se uključio u navedenu aktivnost
Izvanškolska	Nogomet	2
	Ples	1
	Teretana	1
	Odbojka	1
	Rukomet	1
Izvannastavna	Nogomet	1
	<i>Box</i>	1
	<i>Kickbox</i>	1
	Teretana	1
Informatika (ponuđena od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka)		1
Nije se uključio u nikakvu ponuđenu aktivnost		3

Tablica 7. Aktivnosti u koje su se sudionici istraživanja uključili

Ukoliko se sudionici istraživanja uključuju u neku od aktivnosti slobodnog vremena, češće biraju izvanškolske aktivnosti, međutim vidljiva je uključenost nekih sudionika istraživanja i u izvannastavne aktivnosti te aktivnosti ponuđene od strane Doma.

Iz *Tablice 7.* je vidljivo da s obzirom na vrstu aktivnosti u koju su se sudionici istraživanja uključili prevladavaju sportsko-rekreativne aktivnosti, dok jedan sudionik navodi i uključenost u aktivnost informatike (*Pa prije sam ja išla na informatiku tu u Domu.-*

Ispitanik 7) ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Od sportsko-rekreativnih aktivnosti vidljiva je uključenost u odbojku (*Pa tako nekako da uključila sam se kad sam došla u Dom u odbojku.- Ispitanik 1*), box (*Išao sam na box.- Ispitanik 3*), nogomet (*Jesam, išao sam na nogomet.- Ispitanik 4*, *Da već sam trenirao. Ne, kod kuće kad sam bio.- Ispitanik 6*, *Da, nogomet. Svaki četvrtak i petak smo imali na Kantridi.- Ispitanik 12*), kickbox-ing (*U kickboxing. Dva mjeseca sam trenirao to.- Ispitanik 5*), rukomet (*Rukomet sam igrala kod kuće, sviđalo mi se to. Sama sam to birala.- Ispitanik 9*), teretanu (*E. Sportom, teretanom se bavim.- Ispitanik 11*) te ples (*Ne pet godine, nego od svoje pete godine idem na ples.- Ispitanik 13*). Nekolicina sudionika istraživanja se tijekom boravka kod kuće (prije dolaska u Dom) te tijekom boravka u Domu nije uključila ni u kakve izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradovima iz kojih dolaze i gradu Rijeci, niti u aktivnosti organizirane od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Razlog neuključivanja koji navode je najčešće „jer mu/joj se ne da“ (*Ma joj ja vam teško i tjelesni radim, a pogotovo ne još nešto treće.- Ispitanik 7*, *Nisam se u ništa uključivala.- Ispitanik 8*, *Nisam se uključio u nikakve aktivnosti zato što mi se ne da, radije bi spavala cijelo vrijeme ili se družila s prijateljicama tu na Odjelu.- Ispitanik 10*), dok je vidljiv i razlog nezadovoljavajuće ponude s obzirom na vlastite interese (*Nisam se uključio u nikakve aktivnosti zato što je to glupo i ne da mi se. Radnije bih u slobodno vrijeme bio vani ili igrao Playstation.- Ispitanik 2*).

Vremenski period u kojem su sudionici istraživanja bili uključeni u neku od aktivnosti	
Sudionik istraživanja se nije uključivao u ponuđene aktivnosti	4
Sudionik istraživanja uključen u aktivnost kraći vremenski period (do 2 mjeseca)	5
Sudionik istraživanja uključen u aktivnost duži vremenski period (do 2 godine)	4

Tablica 8. Vremenski period u kojem su sudionici istraživanja bili uključeni u neku od aktivnosti

Dio sudionika istraživanja se nikada nije uključilo u ponuđene aktivnosti, dok je također, prema odgovorima sudionika istraživanja vidljiva uključenost u neke od aktivnosti na kraći i duži vremenski period. Dio sudionika istraživanja koji su se uključili u neku od ponuđenih izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te aktivnosti od strane Doma za odgoj

djece i mladeži Rijeka na kraći vremenski period (do 2 mjeseca) čine isključivo muški sudionici. Razlog zbog kojeg su se uključili je utjecaj, odnosno nagovor vršnjaka. (*Išao sam na box jer mi je to bilo zanimljivo, a i zato jer su moji prijatelji išli isto iz Doma.*- Ispitanik 3), dok je najčešći razlog odustajanja bio „jer mu/joj je dosadilo“ (*Pa dosadilo mi je i nije mi se dalo ići više, a i moji prijatelji s kojima sam išao na box su isto odustali.*- Ispitanik 3, *Pa nije mi se dalo više.*- Ispitanik 5, *Ne, ne prije sam išao, ali sam odustao brzo.*- Ispitanik 6, *Pa prije sam ja išla na informatiku tu u Domu, ali mi je dosadilo.*- Ispitanik 7). Neki od sudionika istraživanja ne znaju zašto su odustali od neke aktivnosti. (*Nekad sam išao, ali ne znam zašto sam odustao.*- Ispitanik 4).

Nekolicina sudionika istraživanja su se jedan duži period (do 2 godine) bavili/ili se još uvijek bave nekom od ponuđenih izvannastavnih, izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih dolaze i gradu Rijeci. Najčešći period u kojemu su se sudionici istraživanja uključivali u aktivnosti su tijekom njihova boravka kod kuće (*Ne pet godine, nego od svoje pete godine se time bavim.*- Ispitanik 13). Međutim neki od sudionika navode kao početak bavljenja nekom aktivnosti preseljenje u Rijeku (*Pa tako nekako da uključila sam se kad sam došla u Dom.*- Ispitanik 1), dok je za druge to ujedno predstavljalo i prestanak bavljenja nekom aktivnosti (*Pa kod kuće sam bio uključen u neki nogometni klub sad više nisam.*- Ispitanik 6). Uz navedeno, najčešći razlozi odustajanja od neke aktivnosti su i ozljede (*Ne, ne mogu više igrati zbog koljena, ali tu i tamo ja igram svejedno.*- Ispitanik 1, *Ha, pa imao sam nekih faza kada sam prestajao, pa je onda bio taj bruh, pa sad od najnovijeg idem 2 mjeseca, jer dok sam se oporavio i sve to, ali već duže vrijeme se time bavim.*- Ispitanik 11), ali i jer im je dosadila aktivnost. (*Jer mi se nije više dalo.*- Ispitanik 9, *Pa nije mi se više dalo.*- Ispitanik 12).

7.4. Značajni drugi u oblikovanju slobodnog vremena korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka

U oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja prema odgovorima, prije dolaska u Dom te tijekom boravka u Domu je vidljiv velik utjecaj vršnjaka. Osim vršnjaka vidljiv je i utjecaj roditelja, odnosno skrbnika tijekom njegova boravka kod kuće, odnosno prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka.

Utjecaj vršnjaka u oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka

Vršnjaci uopće ne utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja	1
Vršnjaci ponekad utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja	8
Vršnjaci u velikoj mjeri utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja	4

Tablica 9. Utjecaj vršnjaka u oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka

Utjecaj vršnjaka na sudionike istraživanja vidljiv je prije njihova dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka. Sudionici istraživanja dominantno navode kako vršnjaci utječu na odabir njihovih aktivnosti u slobodno vrijeme, ali ponekad, prilikom čega to ovisi o vrsti aktivnosti kojom se vršnjaci bave. Najčešće aktivnosti u kojima se sudionici istraživanja pridružuju vršnjacima su konzumiranje alkohola i cigareta te aktivnost nogometa (*Paa.. kod kuće sam najviše igrao nogomet s prijateljima na igralištu i skoro smo cijeli dan bili na igralištu i nismo bili kod kuće. Moji prijatelji nisu određivali šta ćemo raditi, jedino sam im se pridružio kada su pušili.*- Ispitanik 2, *Ne određuju mi šta radim. nekada odem s njima van kada me pitaju, i skupa nekada igramo nogomet, košarku ili se samo družimo i pušimo. Pa radio sam skoro svaki puta isto što i oni. Zajedno smo se dogovarali šta ćemo raditi, nekada je netko samo davao prijedloge za to.*- Ispitanik 3, *A jesam povodljiv sam za njima. Pa pili smo skupa.*- Ispitanik 4, *Pa ne znam svašta smo radili. Pa poslije škole ručam, napravim zaduženja, učim, odem van poslije, do grada negdje, čak često na Vežicu i Vojaku. Pa ono igramo tu i tamo nogomet. Pa, ono tjedno dva-tri puta tjedno. Pušimo nekad zajedno i pijemo.*- Ispitanik 5, *Zajedno smo se dogovarali oko nekih aktivnosti, ali nisam povodljiva baš.*- Ispitanik 9, *Pa ne znam, nekada se uključim u neke aktivnosti s njima nekada ne. Na primjer kada me zovu da idemo pušiti van odem pogotovo s curama s ženskog Odjela, nekada samo pričamo i družimo se i tako.*- Ispitanik 10, *Dogovorili smo sve svi skupa i onda.. Pa znali smo se okupiti pa bi onda išli igrati svi skupa nešto.*- Ispitanik 12, *A ja sam s njima bio poslije škole, kad je došao velik odmor znali smo otići na kavu ili družiti se, ali ovako kada sam u kući doslovno cijele dane za kompjuterom i zato ću morati nosit naočale.*- Ispitanik 13). Svega jedan muški sudionik istraživanja navodi kako vršnjaci uopće ne utječu na njegov odabir aktivnosti tijekom slobodnog vremena (*Kažem, imam svugdje društvo, imam nekoga s kim se želim družiti nekog s kime ne, ali sve je to društvo, ali ne dopuštam da mi itko utječe na*

moje slobodno vrijeme kako bi ja htio da mi bude. Kažem određujem svoje slobodno vrijeme kako ja hoću, ne dam da mi nikome išta određuje, utječu mi neke obveze na slobodno vrijeme da, ali društvo ne... ja sam rekao pokušavam naći što zdravije društvo da što zdravije utječu na mene, ako već moraju utjecati.- Ispitanik 11), dok tri ženska sudionika istraživanja navode kako vršnjaci u velikoj mjeri utječu na odabir aktivnosti u slobodno vrijeme prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka (Pa manje više sam s njima provodila to slobodno vrijeme, što oni rade radim i ja.- Ispitanik 1, Pa da dogovor je bio šta ćemo raditi skupa.- Ispitanik 6, Pa znali smo ostajati do kasno u noć negdje vani, po klubovima smo išli stalno svi zajedno.- Ispitanik 7, Pa da znači utječu, većinom moji prijatelji i ja nemamo aktivnosti većinom ili idemo na tulume ili na more sad jer je ljeto počelo, onako noćni tulumi. Pa s njima sam šarala grafite glupirali smo se, malo smo pili ali to nije ono da je svako sam, nego ono svi zajedno smo to radili. Svi za jednoga. A bilo nas je oko 15 i od starih znači 18 godina pa na dolje, od 13-14 godina.- Ispitanik 8).

Osim vršnjaka koji su imali poprilično velik utjecaj na oblikovanje slobodnog vremena sudionika istraživanja, odnosno na odabir aktivnosti prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, vidljiv je i utjecaj roditelja, odnosno skrbnika sudionika istraživanja.

Utjecaj roditelja/skrbnika u oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka	
Roditelji/skrbnici ne utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja u slobodno vrijeme	5
Roditelji/skrbnici nastoje utjecati na odabir aktivnosti sudionika istraživanja, ali bezuspješno	7
Roditelji/skrbnici utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja	1

Tablica 10. Utjecaj roditelja/skrbnika u oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži

Iz *Tablice 10.* vidljivo je kako roditelji/skrbnici sudionika istraživanja u najvećem broju slučajeva nastoje utjecati na način provedbe slobodnog vremena sudionika istraživanja, ali bezuspješno (*Mislim jesu nekad. A većinom su mi govorili da budem doma i da pomažem*

doma. Mislim ja jesam pomagala doma, ali htjela sam malo i izlaziti van da ne budem samo u kući. Paaa znaju da ne idem u školu, ali ne znaju šta radim.- Ispitanik 1, Samo su mi mama i tata određivali da moram nekada čistiti i pomagati im nešto u kući, ali nekada sam im pomagao nekada nisam, kako mi se dalo. Pa jesu mama i tata su mi nekada zadavali da im pomognem u kući da nešto čistim, ali nekada sam to radio nekada nisam, ovisi kako mi se dalo taj dan, ali me nisu tjerali da se uključim u nikakve sportove što su se nudili niti u nikakve druga aktivnosti.- Ispitanik 3, Ma govorili su da pospremim sobu, ali ja nisam.- Ispitanik 4, Pa ono nekada sam joj znao pomoći, ali ne često. Pomoći oko braće, imam dva mlađa brata.- Ispitanik 5, Mama je meni govorila u 9 da spavam i bilo je ono mama daj šta pričaš. Ma ne, samo u svojoj sobi pospremit krevet i to je to.- Ispitanik 7, Pa većinom su mama i tata govorili da učim, ali to nije išla jer imam svoja pravila, brat bi mi rekao da dođem malo prije doma ali ni to ga nisam slušala jer ni on ne sluša pravila znači svi radimo po svome.- Ispitanik 8, Pa ako bi išao van dobio bi kaznu, ali sam svejedno išao. Ma mama stalno da idem čistiti sobu ovo ono, ali nisam to radio.- Ispitanik 12). Uz to, manje od polovine sudionika istraživanja navodi kako roditelji/skrbnici ne utječu na način provedbe njihova slobodnog vremena (*Nije mi nitko nikada određivao kako ću provoditi slobodno vrijeme, sam to određivao. Mogao sam i van kada hoću i najviše sam i bio vani s prijateljima. Nikada mi nisu ništa branili i nije ih zanimalo kako provodim slobodno vrijeme.- Ispitanik 2, Ne nisu mi određivali. Uvijek sam ja htio njoj pomoći.- Ispitanik 6, Njih nije bilo briga šta ja radim.- Ispitanik 9, Nije mi nitko nikada određivao kako ću provoditi slobodno vrijeme.- Ispitanik 10, Mislim nisam, nisam ima neku stegu, tata mi je radio od jutra do sutra, a mama je bila ta koja je sve radila tako da bio sam cijelo vrijeme vani, čak bi ono rekao uličar. Bio sam non-stop vani, ali to je bilo prije ovih izuma svi su bili vani, mogao si izaći kad hoćeš. Pa kažem to vrijeme 8-9 godina sam bio cijelo vrijeme vani i radio sam što sam htio, a i poslije sam isto tako. Ja sam vam bio cijelo vrijeme s loptom i ako nema nikoga nabijao bi loptu kiša sunce, nije bitno. A i dok je trajala škola, isto prvo u školu i onda odmah van s društvom, to je ta dob, a onda ono starije ne znam 13-14-15 tu sam se već išao ovako s curicama družiti, dobronamjerno i onda opet ako sam imao slobodno vrijeme. nisam imao ono ti sad moraš učiti to ne.- Ispitanik 11).* Svega jedan sudionik istraživanja navodi kako roditelji/skrbnici utječu na njegovo slobodno vrijeme (*Ne baš, većinom smo provodili slobodno vrijeme skupa. Nekad bi išli van šetat šta ja znam. Igrali smo ono ne ping pong nego s reketima. Kad nisu radili onda kad bi došli doma bi gledali film.- Ispitanik 13).*

Utjecaj vršnjaka u oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka	
Vršnjaci uopće ne utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja	3
Vršnjaci ponekad utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja	9
Vršnjaci u velikoj mjeri utječu na odabir aktivnosti sudionika istraživanja	1

Tablica 11. Utjecaj vršnjaka u oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka

Utjecaj vršnjaka na odabir aktivnosti tijekom slobodnog vremena je vidljiv i tijekom boravka kod kuće, odnosno prije dolaska u Dom, ali i tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka. Sudionici istraživanja dominantno navode kako vršnjaci tijekom njihova boravka u Domu ponekad utječu na odabir aktivnosti, a o tome ovisi vrsta aktivnosti s kojom se vršnjaci bave, što je bio slučaj i kod provedbe slobodnog vremena prije dolaska u Dom. Najčešće aktivnosti u kojima se sudionici istraživanja pridružuju vršnjacima su nogomet, košarka, šetnje, te u manjoj mjeri konzumiranje alkohola i cigareta, u usporedbi s konzumacijom tih sredstava prije dolaska u Dom (*Paa, na primjer ako se dogovorimo da idemo u đir negdje onda idemo.*- Ispitanik 1, *Nikako ne utječu. Ne radim isto što i oni uvijek i ne mogu me natjerati da nešto radim. Pridružim im se samo kada me zovu da pušim s njima. Nekada kada me zovu da idem igrati nogomet ili košarku s njima odem.*- Ispitanik 2, *Ne određuju mi šta radim. Nekada odem s njima van kada me pitaju, i skupa nekada igramo nogomet, košarku ili se samo družimo i pušimo.*- Ispitanik 3, *Pa nikako boli ih briga. Pa da pridružim im se u nogometu, košarci. Pa dobro sad, pijemo skupa. Pušimo skupa da. Pa ništa uzmemo par gajbi piva, jedno četiri-pet gajbi piva i pijemo u stanu kod prijatelja.*- Ispitanik 4, *Pa u društvu mi je svejedno, mislim ono družimo se svi zajedno, stalno smo zajedno, ali ne izlazimo ovako zajedno svi negdje.*- Ispitanik 5, *Pa najčešće idemo van u grad malo. Šetamo, idemo u dućan, najčešće navečer.*- Ispitanik 6, *Pa većinom idemo na tulume ili na more.*- Ispitanik 8, *Idem van ako me zovu da. Ništa pijemo po kafićima. Idemo navečer u klubove. Svaki drugi tjedan tamo idemo.*- Ispitanik 12).

Svega tri sudionika navode kako vršnjaci uopće nemaju utjecaj na provedbu njihova slobodnog vremena tijekom boravka u Domu (*Ne, ne utječu uopće.*- Ispitanik 9, *Aha, nisam povodljiv, a utječe ne znam. Ne znam što bi radio s njima skupa stvarno.*- Ispitanik 11, *Ne utječu, ne spavam kao oni po cijele dane.*- Ispitanik 13), dok je iz odgovora jednog sudionika istraživanja vidljivo kako vršnjaci imaju izrazito velik utjecaj (*Pa naravno, nego šta. Ako ide jedna party idemo sve. npr. ako ide jedna na more idemo sve.*- Ispitanik 7).

7.5. Prijedlozi za kvalitetniju provedbu slobodnog vremena

Osim načina provedbe slobodnog vremena sudionika istraživanja, ispitala se i dodatna motivacija za uključivanja u ponuđene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti te aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, kao način kvalitetnije provedbe slobodnog vremena.

Dodatna motivacije za uključivanje u ponuđene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti te aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka	
Ništa me ne bi moglo dodatno motivirati	8
Samo da je obavezna	2
Zanimljivije isplanirane aktivnosti	1
Nepostojanje drugih aktivnosti	1

Tablica 12. Dodatna motivacije za uključivanje u ponuđene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti te aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka

Velik broj sudionika istraživanja navodi u svojim odgovorima kako nisu zainteresirani za uključivanje u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradu Rijeci te aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Zabrinjavajuća je činjenica kako sudionici istraživanja, većinom muški sudionici, dominantno navode kako ih ništa ne bi moglo dodatno motivirati na uključivanje u te aktivnosti (*Ništa me neće motivirati.*- Ispitanik 1, *Ništa me ne bi moglo motivirati da se uključim u neke aktivnosti.*- Ispitanik 2, *Ništa me ne bi motiviralo.*- Ispitanik 3, *Ne, ne bi nijednu. Pa ne da mi se, ne pašu mi nijedna.*- Ispitanik 6, *Ništa.*- Ispitanik 9, *Ništa me ne bi moglo motivirati.*- Ispitanik 10, *Ništa. Pa nemam ja za to vremena. Nego bi radije ležao i spavao.*- Ispitanik 12, *Apsolutno baš ništa. Ne, ne pada mi*

ništa na pamet što bi me moglo motivirati.- Ispitanik 13). Svega nekoliko sudionika istraživanja navodi kako bi ih dodatno moglo motivirati nepostojanje drugih aktivnosti (*Da nemam curu. Onda bih imao više slobodnog vremena, ovako cijeli dan svaki dan provodim s curom.- Ispitanik 4*), zanimljivije isplanirane aktivnosti (*Pa prije sam ja išla na informatiku tu u Domu, ali mi je dosadilo.- Ispitanik 7*), te činjenica da je aktivnost obvezna. (*Samo kad bi trebala ići.- Ispitanik 8, Pa motivacija bi mi bila da moram.- Ispitanik 11*).

Osim način na koji se sudionike istraživanja može dodatno motivirati na uključivanje u ponuđene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradu Rijeci te aktivnosti organizirane od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, sudionici istraživanja su u svojim dogovorima dali neke od prijedloga što bi, s obzirom na njihove interese, voljeli da je organizirano u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka.

Prijedlozi za uvođenje aktivnosti slobodnog vremena u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka	
Aktivnosti koje bi trebalo uvesti	Broj sudionika istraživanja koji aktivnosti navode u svojim odgovorima
Ništa, dobro je ovako kako je	4
Odbojka	2
Nogomet	4
Popraviti stolni tenis (nove loptice i reketi)	1
Ples	1
Izleti	1
Svaki sport je dobrodošao	1

Tablica 13. Prijedlozi za uvođenje aktivnosti slobodnog vremena u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka

Najveći dio sudionika istraživanja navodi kako ne bi trebalo ništa dodatno organizirati u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka (*Ne, zbog toga što imamo stolni tenis i igram ga.- Ispitanik 5, Nemam pojma.- Ispitanik 6, Ništa.- Ispitanik 9, Iskreno dobro je ovako kako je.- Ispitanik 13*). Međutim, neki od sudionika istraživanja ipak navode neke od aktivnosti koje bi voljeli da su organizirane u Domu, prilikom čega prevladavaju sportsko-rekreativne aktivnosti. Neke od njih su odbojka (*Ja bih organizirala odbojku i nogomet.- Ispitanik 1, Da stave odbojku ili nešto.- Ispitanik 7*), nogomet (*Ja bih organizirala odbojku i nogomet.-*

Ispitanik 1, *Paaa, ja bi organizirao nogomet u Domu, da imamo trenera i da svaki dan treniramo i idemo na utakmice. Tako da se natječemo.*- Ispitanik 2), *Pa ja bi volio da u Domu imamo organizirani nogomet s trenerima i svime i da imamo treninge stalno i da idemo na natjecanja.*- Ispitanik 3, *Pa ne znam nogomet tu na Mlaku da idemo.*- Ispitanik 12) i ples (*Treba malo pojačati internet ahaha šalim se. Cure bi možda voljele plesanje i tulumi tako nešto, mislim ne baš tulumi, onako neki partiji na ženskom odjelu. Da češće se idemo negdje zezat ili tako nešto.*- Ispitanik 8), dok jedan sudionik istraživanja navodi kako je svaki sport dobrodošao (*Pa svaki sport je dobrodošao, znači uvijek sport zezancija druženja. Ali sport eto glavno je i zabavno i tako neke aktivnosti zabave. Ma šta god da je da se ljudi druže i da je sport, šta ja znam može biti kažem bilo šta na primjer nogomet.*- Ispitanik 11). S obzirom na spol, nogomet dominantno navode muški sudionici istraživanja, dok odbojku ženske sudionice istraživanja. Osim navedenog, jedan od sudionika istraživanja navodi i izlete u slobodno vrijeme (*Pa češći izleti. Pa bili smo išli na izlete neke. Bili smo u Tuhlju, ali ne u Istralandiji.*- Ispitanik 8), dok se uočava potreba popravka stolnog tenisa, odnosno kupovina novih loptica i reketa, budući da su stari potrgani (*Imamo, ali reketi su nikakvi, loptice su isto nikakve.*- Ispitanik 4).

7. Rasprava

Iz odgovora sudionika istraživanja primjećuje se kako se način njihove provedbe slobodnog vremena razlikuje prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka te tijekom boravka u Domu. Međutim, vidljive su i aktivnosti kojima su se sudionici istraživanja bavili i prije dolaska u Dom i tijekom boravka u Domu. Prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka sudionici istraživanja dominantno navode izlaske kao jednu od najčešćih aktivnosti tijekom slobodnog vremena, što podrazumijeva izlaske u klubove, ali i odlaske u grad na kave ili pak druženja s prijateljima bez posjećivanja kafića ili klubova. Isti rezultati vidljivi su i kod istraživanja provedenog od strane autora Leburčić i Relja (1999), koji navode kako je najdraže mjesto na kojemu mladi provode svoje slobodno vrijeme disko-klubovi i kafići. Sukladno tomu, Ilišin i Radin (2002) navode kako to predstavlja najrašireniji urbani kulturni obrazac provođenja slobodnog vremena. Iste rezultate navode i Mlinarević, Miliša i Proroković (2007) koji ističu kako mladi svoje slobodno vrijeme najčešće provode u kafićima, nakon čega slijede aktivnosti poput spavanja ili izležavanja, posjećivanja disko-klubova i slično. Uz izlaske, kao jedan od način provedbe slobodnog vremena prije dolaska u Dom, sudionici istraživanja navode konzumiranje alkohola i cigareta, što ne čudi, budući da je vrijeme adolescencije period života u kojem dolazi do eksperimentiranja s raznim stvarima, a upravo neke od njih su i konzumiranje alkohola i cigareta. Ilišin i Radin (2002) se u svom istraživanju, također dotiču teme, alkohola i cigareta, navodeći kako mladi sve češće eksperimentiraju s alkoholom i lakim drogama. Ono što ističu kao zabrinjavajuće je činjenica da su mladi skloni kušanju ili konzumiranju alkohola te da oni koji konzumiraju alkohol, najčešće i konzumiraju drogu. Što se tiče pušenja, Ilišin i Radin (2002) navode kako je rašireno u svim segmentima među mladima, a to je vidljivo osobito kod sudionika istraživanja prije dolaska u Dom. U odnosu na način provedbe slobodnog vremena prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, gdje su izlasci te konzumiranje alkohola i cigareta bili dominantne aktivnosti, tijekom boravka u Domu vidljiva je češća uključenost sudionika istraživanja u sportsko-rekreativne aktivnosti. Izlasci su i dalje vidljivi u odgovorima sudionika istraživanja, kao jedan od načina provođenja slobodnog vremena tijekom boravka u Domu, ali ne u tolikoj mjeri. Uz izlaske, vidljivo je i konzumiranje alkohola i cigareta, međutim isto ne tako često kao tijekom slobodnog vremena prije dolaska u Dom. Temeljem rezultata istraživanja, može se zaključiti kako tijekom slobodnog vremena kod mladih prevladavaju aktivnosti čija je prvenstvena funkcija zabava, razonoda i rekreacija, dok se

intelektualno i kreativno zahtjevnijim aktivnostima bavi razmjerno manji broj ispitanika, što potvrđuju i rezultati istraživanja Ilišin (1999b). Isto navodi i Mlinarević (2004) koja ističe da adolescenti svoje slobodno vrijeme velikim dijelom provode pasivno u hedonističkim sadržajima, poput zabava i tulumarenja u kafićima, bistroima i disko klubovima. Sportsko-rekreativne aktivnosti su, također, jedan od čestih načina provođenja slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom, ali i tijekom boravka u Domu. U svojim odgovorima sudionici istraživanja navode sportsko-rekreativne aktivnosti prije dolaska u Dom, prilikom čega su vidljive aktivnosti poput odbojke, nogometa, teretane i plesa. Odbojka, kao jedna od sportsko-rekreativnih aktivnosti dominira u odgovorima ženskih sudionika istraživanja, dok nogomet i teretanu navode isključivo muški sudionici istraživanja, prije dolaska u Dom. Jedan od sudionika istraživanja navodi crtanje kao aktivnosti koja ga je okupirala tijekom slobodnog vremena prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka. U usporedbi s načinom provedbe slobodnog vremena kod sudionika istraživanja tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka, uočena je češća uključenost u sportsko-rekreativne aktivnosti. S obzirom na vrstu sporta kojom se sudionici istraživanja bave, i tijekom boravka u Domu dominira nogomet kao najčešća sportska aktivnost i to, također, isključivo u odgovorima muških ispitanika. Uz nogomet, kao dominantnu sportsku aktivnost kojom se sudionici istraživanja bave u Domu, kod muških sudionika istraživanja je vidljiva okupiranost košarkom, *kickbox*-om, *box*-om te teretanom. Suprotno tomu, ženske sudionice istraživanja navode odbojku, kao jedinu sportsku aktivnost kojom se bavi nekolicina njih, kao što je to bio slučaj i prije dolaska u Dom. Ples je jedina aktivnost kojom se bave i muški i ženski sudionici istraživanja tijekom boravka u Domu. Vrkić-Dimić (2005) u svom istraživanju navodi kako se muški sudionici istraživanja u odnosu na ženske češće bave aktivnostima vezanim uz sport i rekreaciju, računalu i internet, igre, ali i uz alkohol i cigarete, dok s druge strane ispitanice češće vrijeme provode u druženju, šetnji i boravku u prirodi, čitanju, te se bave drugim aktivnostima poput telefoniranja, dopisivanja, astrologije, molitvi, razmišljanja i slično, što je djelomično vidljivo i u rezultatima ovog istraživanja. Uz navedeno, s obzirom na načina provedbe slobodnog vremena, primjećuju se i aktivnosti kojima se sudionici istraživanja bave tijekom slobodnog vremena, a imaju funkciju odmora, poput spavanja, gledanja TV-a te okupiranosti s računalom, odnosno internetom. Tim se aktivnostima bave isključivo ženske sudionice istraživanja prije dolaska u Dom te tijekom boravka u Domu. Nekolicina njih navodi kako slobodno vrijeme provodi spavajući i u šetnjama, dok spominju i slušanje glazbe te odlaske na more. Uz navedeno jedan od sudionika istraživanja navodi i crtanje te čitanje knjiga kao aktivnosti u slobodnom vremenu koje ga

opuštaju tijekom boravka u Domu. Osim navedenih aktivnosti pojedini sudionici istraživanja ističu kako su u slobodno vrijeme zaokupljeni gledanjem TV-a, *Facebook*-om te raznim igricama na računalu, a najčešće *Playstation*-om. Navedeno potvrđuju i rezultati istraživanja Bouillet (2009), koja ističe kako mladi svoje slobodno vrijeme najčešće žele provoditi u druženju s prijateljima, djevojkom ili dečkom, u odmoru, opuštanju i relaksaciji, izletima u prirodi, sportskim sadržajima, druženju s obitelji, putovanjima, izlascima i provodima te u čitanju. Prema rezultatima ovog istraživanja izleti u prirodu, putovanja te čitanje knjiga nije toliko popularno među sudionicima istraživanja. Nadalje, aktivnosti s funkcijom odmora i zabave navode i Jeđud i Novak (2006), budući da se dobivenim rezultatima njihovog istraživanja pokazuju kako se mladi u slobodno vrijeme bave gledanjem filmova, slušanjem glazbe, čitanjem, crtanjem te stjecanjem nekih novih vještina, ali velika većina njih je i potpuno pasivna, pa stoga vrijeme provodi u spavanju i odmaranju. Uz to, u istom istraživanju se pokazalo kako se ispitanici najčešće druže s prijateljima (pričaju, izlaze, šecu se i slično), bave se sportom i rekreacijom, provode vrijeme s curom /dečkom, ali i aktivnostima koje se ubrajaju u asocijalna ponašanja, poput opijanja, tuče, razbijanja, pušenja i slično, što potvrđuju rezultati ovog istraživanja. Gotovo sve aktivnosti sudionici ovog istraživanja provode u društvu s vršnjacima, braćom/sestrama, te curom/dečkom. Najviše vremena sudionici istraživanja prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka provode s prijateljima, odnosno vršnjacima, što i ne čudi budući da je vrijeme adolescencije period kojeg karakteriziraju češća druženja s vršnjacima, nego s obitelji. Poput provođenja slobodnog vremena kod kuće, tijekom slobodnog vremena u Domu sudionici istraživanja, također, navode druženja s curom/dečkom i prijateljima, međutim ne u tolikoj mjeri kao tijekom slobodnog vremena prije dolaska u Dom. Druženja s prijateljima i curom /dečkom, tijekom boravka u Domu, podjednako navode muški i ženski sudionici istraživanja. Isti rezultati vidljivi su i kod Leburić i Relja (1999) koji navode kako je najdraža osoba s kojima adolescenti provode svoje slobodno vrijeme prijatelj ili pak mladić odnosno djevojka, dodajući uz to kako su ta druženja svakodnevna. Nadalje, iste rezultate pokazuje i Vrkić-Dimić (2005) u svom istraživanju, budući da je prema dobivenim rezultatima vidljivo kako se najviše ispitanika u slobodno vrijeme druži s prijateljima, partnerom, susjedima i rođacima. Rezultati autorice Mlinarević (2006), također, podupiru rezultate ovog istraživanja budući da je u njenom istraživanju pokazano kako ispitanici svoje slobodno vrijeme najčešće provode s prijateljima, svojim vršnjacima. To ne čudi, ističe Mlinarević (2006), budući da u vrijeme adolescencije mladi preispituju sebe i druge te je vršnjačka interakcija posebno snažna. Nadalje, svi ispitanici u istraživanju autorice Mlinarević (2006) iskazuju i često sudjelovanje

roditelja u njihovom slobodnom vremenu, ali i ostalih članova svoje obitelji poput braće i sestara. U odgovorima sudionika istraživanja primjećuje se kako su neki od njih često izostajali iz škole prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, međutim to nije tako čest slučaj tijekom njihova boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka. Meščić-Blažić (2007) stavljaju naglasak na nekoliko najučestalijih oblika rizičnih ponašanja, koji mogu rezultirati javljanjem asocijalnog ponašanja, a upravo jedno od njih je i izbjegavanje nastave i zanemarivanje školskih obveza (učestalo neopravdano izostajanje s nastave– markiranje, slab školski uspjeh, ometanje nastave), što se uočava i u rezultatima ovog istraživanja.

S obzirom na ponudu izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te aktivnosti ponuđenih od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka vidljivo je da postoji samo generalna upoznatost s ponudom. Na temelju izjava sudionika istraživanja o ponudi izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih dolaze, može se zaključiti kako prevladavaju sportsko-rekreativne aktivnosti. Dominantna aktivnost koju, većinom muški sudionici, navode je nogomet, dok slijedi, rukomet, graničar, atletika te ples. Nekolicina ispitanika nije upoznata ni s kakvim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima, dok je vidljivo kako se u nekim gradovima nisu nudile nikakve izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Razlog nepoznavanja izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti je i duljina boravka u Domu, budući da se sudionici istraživanja više ne sjećaju koje su se aktivnosti nudile u njihovoj školi prije dolaska u Dom. U kontekstu ponude izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti, vidljiva je nešto veća upoznatost s ponudom u gradu Rijeci, odnosno tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka. U ponudi izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradu Rijeci, prema odgovorima sudionika istraživanja, dominiraju sportsko-rekreativne aktivnosti. Najčešća aktivnost koju sudionici istraživanja navode kao izvannastavnu u gradu Rijeci je košarka, dok se imaju mogućnost uključiti i u nogomet, odbojku, engleski i stolni nogomet. Odbojku, engleski i stolni nogomet navode isključivo ženske sudionice istraživanja, nogomet isključivo muški sudionici istraživanja, dok košarku podjednako navode i muški i ženski sudionici istraživanja. S obzirom na izvanškolske aktivnosti sudionici istraživanja najčešće ističu teretanu, nakon čega slijede *box*, košarka i nogomet. Košarku isključivo navode muški sudionici istraživanja, dok je upoznatost s teretanom i *box*-om vidljiva i kod ženskih ispitanika. Ono što je zanimljivo i poticajno za uključivanje u izvanškolske aktivnosti su plaćene mjesečne članarine od strane Doma. Osim navedenog, nekolicina sudionika istraživanja nije upoznata ni s kakvim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima u gradu Rijeci, prilikom čega je neupoznatost s ponudom češća kod ženskih ispitanika. Rezultati

istraživanja autorice Martinčević (2010) prikazuju kako od ukupnog broja djevojčica u istraživanju o izvannastavnim aktivnostima u njih uključeno 52%, a od ukupnog broja dječaka 35%, što nije u skladu s rezultatima ovog istraživanja. S obzirom na ponudu aktivnosti tijekom slobodnog vremena od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, sudionici istraživanja dominantno navode engleski i informatiku, međutim samo pojedini od njih se uključuju u ovu aktivnost. Prema odgovorima sudionika istraživanja informatika je aktivnost u koju se dominantno uključuju muški sudionici istraživanja te se u nju uključuju oni koji imaju slabe ocjene iz informatike ili im je u tom trenutku dosadno. Aktivnost se održava nekoliko puta na tjedan, dok su sadržaji koji se ondje uče su razni, poput rada u *word-u*, *excel-u*, izrada mapa na računalu i slično. Osim informatike većina je sudionika istraživanja upoznata i s engleskim kao još jednom od aktivnosti koja se nudi u Domu. Cilj ove aktivnosti je naučiti korisnike Doma engleski jezik kroz igru, što je posebno zanimljivo korisnicima. Razlog uključivanja u ovu aktivnosti, kao i u informatiku je, su slabe ocjene ili želja da se nešto više nauči. Uz opisane aktivnosti engleskog jezika i informatike u koje se sudionici istraživanja imaju mogućnost uključiti, vidljiva je i mogućnost uključivanja u neke od sportsko-rekreativnih aktivnosti. Stolni nogomet je najčešća sportsko-rekreativna aktivnost koju sudionici istraživanja navode, dok se osim toga mogu uključiti i u košarku, badminton te svoje slobodno vrijeme provesti i u igranju društvenih igara. Volonterski klub unutar Doma je, također, jedan od mogućih načina provođenja slobodnog vremena navode sudionici istraživanja.

Prema odgovorima sudionika istraživanja može se zaključiti kako ne postoji motivacija za uključivanje u ponuđene izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradu Rijeci i gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze te u aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Nekolicina ispitanika se nije uključila u nikakve ponuđene aktivnosti, dok neki od sudionika istraživanja navode kako su se uključili na kraći vremenski period, dok se neki kontinuirano bave određenom aktivnosti već duže vrijeme. Oni sudionici koji se uključuju u ponuđene aktivnosti, najčešće biraju izvanškolske aktivnosti, međutim vidljiva je i uključenost u izvannastavne aktivnosti i aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, ali ne u tolikoj mjeri. S obzirom na vrstu aktivnosti u koju se sudionici uključuju vidljiva je uključenost u informatiku (ponuđenu od strane Doma), dok se od sportsko-rekreativnih aktivnosti sudionici istraživanja uključuju u odbojku, *box*, nogomet, *kickbox-ing*, rukomet, teretanu i ples. Nekoliko sudionika istraživanja se tijekom boravka kod kuće (prije dolaska u Dom) te tijekom boravka u Doma nije uključila u nikakve izvannastavne

i izvanškolske aktivnosti u gradovima iz kojih dolaze i gradu Rijeci, niti u aktivnosti organizirane od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Razlog neuključivanja koji navode je najčešće „jer mu/joj se ne da“, dok je vidljiv i razlog nezadovoljavajuće ponude s obzirom na vlastite interese. Oni sudionici istraživanja koji su se uključili u neku od ponuđenih izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti te aktivnosti od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka na kraći vremenski period (do dva mjeseca) čine isključivo muški sudionici, a razlog zbog kojeg su se uključili je utjecaj vršnjaka. Razlog uključivanja ne čudi, budući da je adolescencija period života tijekom kojeg je utjecaj prijatelja i vršnjačkih skupina snažan. Vršnjaci utječu na pojedinca jače, ako je osoba nesigurnija i sklonija društvenom konformiranju, što je vrlo čest slučaj tijekom perioda adolescencije. Najčešći razlog za odustajanje je „jer im je dosadilo“, dok neki od njih ne znaju zbog čega su odustali. Nekoliko sudionika istraživanja su se duže vrijeme bavili nekom od ponuđenih izvannastavnih, izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih dolaze i gradu Rijeci, ili aktivnosti ponuđenih od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka ili se još uvijek bave njome. Najčešći period u kojem su se sudionici istraživanja uključivali u aktivnosti kojima su se bavili duže vrijeme je tijekom njihova boravka kod kuće. Međutim neki od sudionika navode kao početak bavljenja nekom aktivnosti preseljenje u Rijeku, dok za druge to ujedno predstavlja i prestanak bavljenja nekom aktivnosti. Uz navedeno najčešći razlozi odustajanja od neke aktivnosti su i ozljede, ali i jer im je dosadila aktivnost.

U oblikovanju slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom te tijekom boravka u Domu vidljiv je velik utjecaj vršnjaka. Osim vršnjaka, koji utječu na slobodno vrijeme sudionika istraživanja, prije dolaska u Dom je vidljiv i utjecaj roditelja, odnosno skrbnika. Sudionici istraživanja dominantno navode kako vršnjaci utječu na odabir njihovih aktivnosti u slobodno vrijeme, ali ponekad, prilikom čega vrsta aktivnosti utječe na to da li će se sudionik istraživanja vršnjacima pridružiti ili ne. Najčešće aktivnosti u kojima se sudionici istraživanja pridružuju vršnjacima su konzumiranje alkohola i cigareta, te u aktivnosti nogometa. Iz odgovora sudionika istraživanja je vidljivo kako na neke od njih vršnjaci uopće ne utječu na njihov odabir aktivnosti tijekom slobodnog vremena, dok na nekoliko vršnjaci u velikoj mjeri utječu na odabir aktivnosti u slobodno vrijeme prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka. Utjecaj vršnjaka ne čudi budući da su sudionici istraživanja adolescenti, a upravo je adolescencija period života tijekom kojeg je utjecaj prijatelja i vršnjačkih skupina snažan. Nadalje, budući da je adolescencija period u kojemu mladi imaju snažnu potrebu pripadati i uklopiti se u skupinu vršnjaka sličnih interesa, problem nastaje ako

su to osobe sklone marginaliziranim ponašanjima, što je i vidljivo u ovom istraživanju, poput pridruživanja vršnjacima u aktivnostima konzumiranja alkohola i cigareta. Osim vršnjaka koji su imali poprilično velik utjecaj na oblikovanje slobodnog vremena sudionika istraživanja, odnosno na odabir aktivnosti prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka, vidljiv je i utjecaj roditelja, odnosno skrbnika sudionika istraživanja. Roditelji/skrbnici sudionika istraživanja u najvećem broju slučajeva nastoje utjecati na način provedbe slobodnog vremena, ali bezuspješno. Uz to, manje od polovine sudionika istraživanja navodi kako roditelji/skrbnici ne utječu na način provedbe njihova slobodnog vremena, dok svega jedan sudionik istraživanja navodi kako roditelji/skrbnici utječu na njegovo slobodno vrijeme te da najčešće slobodno vrijeme provodi u njihovom društvu. Ono što je vidljivo kao problem je nedostatak roditeljskog nadzora nad nekim sudionicima istraživanja, budući da rezultati istraživanja Spana, Vazsonyia i Bolland (2009) potvrđuju kako je veća izloženost nasilju povezana sa smanjivanjem roditeljskog nadzora, što je također povezano s većom zastupljenošću nasilnog ponašanja kod adolescenata. Rezultat nedostatka nadzora nad adolescentom utječe na učestalost uključenosti adolescenata u nasilje ili neki drugi oblik rizičnog ponašanja koje vodi razvoju asocijalnog ponašanja kod pojedinca. Utjecaj vršnjaka na odabir aktivnosti tijekom slobodnog vremena vidljiv je i tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka. Sudionici istraživanja dominantno navode kako vršnjaci tijekom njihova boravka u Domu ponekad utječu na odabir aktivnosti, te o tome ovisi vrsta aktivnosti s kojom se vršnjaci bave, što je bio slučaj i kod provedbe slobodnog vremena prije dolaska u Dom. Najčešće aktivnosti u kojima se sudionici istraživanja pridružuju vršnjacima su nogomet, košarka, šetnje, te u manjoj mjeri konzumiranje alkohola i cigareta, u usporedbi s konzumacijom tih sredstava prije dolaska u Dom. Na neke od sudionika istraživanja vršnjaci nemaju utjecaj, dok neki navode kako oni uvelike određuju način provođenja njihova slobodnog vremena, što je bio slučaj i prije dolaska u Dom.

Osim navedenog, istraživanjem su se nastojale dobiti preporuke za kvalitetniju provedbu slobodnog vremena sudionika istraživanja, odnosno korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Iz odgovora sudionika istraživanja vidljivo je kako velik broj sudionika istraživanja nije zainteresiran za uključivanje u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradu Rijeci te aktivnosti ponuđene od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Ono što se pokazalo kao zabrinjavajuća činjenica je da sudionici istraživanja, većinom muški korisnici Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, dominantno navode kako ih ništa ne bi moglo dodatno motivirati na uključivanje u ponuđene aktivnosti. Međutim, neki od njih navode aktivnosti koje bi voljeli da

su organizirane u Domu s obzirom na vlastite interese, prilikom čega je vidljivo kako prevladavaju sportsko-rekreativne aktivnosti. Neke od njih su odbojka, nogomet i ples. S obzirom na spol, nogomet u svojim odgovorima dominantno navode muški sudionici istraživanja, dok odbojku ženske sudionice istraživanja. Osim navedenog sudionici istraživanja su iskazali interes i za izlete u slobodno vrijeme. Uz to, uočava se i potreba popravka stolnog tenisa, odnosno kupovina novih loptica i reketa.

8. Zaključak

Slobodno vrijeme djeteta ima značajnu ulogu u njegovom razvoju, odnosno sazrijevanju te stjecanju identiteta. Iz toga razloga, nužno je da ono bude strukturirano i isplanirano, jer u suprotnom postaje prostor za javljanje brojnih rizičnih ponašanja, iz kojih se neminovno razvijaju i asocijalna ponašanja. Posebnu pažnju unutar društva potrebno je posvetiti djeci u riziku, te onima kod kojih su već vidljivi oblici asocijalnog ponašanja, s ciljem smanjivanja učestalosti javljanja takvih oblika ponašanja. Jedno od područja u kojem se može djelovati na to je slobodno vrijeme.

Kako bi se odgovorilo na glavno istraživačko pitanje *Koji su interesi, motivacija i mogućnost uključivanja, korisnika Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, u slobodne aktivnosti organizirane od strane Doma za odgoj djece i mladeži, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze i gradu Rijeci te koji su značajni drugi u oblikovanju njihova slobodnog vremena?* provedeno je trinaest polustrukturiranih intervjua s korisnicima Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka. Prilikom toga dobivene su informacije o načinu provođenja slobodnog vremena sudionika istraživanja prije dolaska u Dom i tijekom boravka u Domu, kakva je ponuda izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze i gradu Rijeci te aktivnosti ponuđenih od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, motivacija korisnika za uključivanje u njih te značajnim drugim u oblikovanju njihova slobodnog vremena.

Iz rezultata istraživanja se može zaključiti kako su korisnici Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, tijekom slobodnog vremena, primarno zainteresirani za aktivnosti/sadržaje koje se vežu u funkciju odmora i zabave, odnosno koje pripadaju sferi privatnosti, poput zabave, prijateljstva, razonode te ljubavi, dok se intelektualno i kreativno zahtjevnijim aktivnostima bavi razmjerno manji broj ispitanika. To je slučaj i prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži te tijekom njihova boravka u Domu. Način njihove provedbe slobodnog vremena se razlikuje, ukoliko se uzmu u obzir aktivnosti kojima su bili okupirani prije dolaska u Dom te tijekom boravka u Domu. Kod sudionika istraživanja prije dolaska u Dom je češće vidljiva tzv. *dokolica*, odnosno neorganizirano i stihijsko provođenje slobodnog vremena, dok je boravkom u Domu vidljiva češća uključenost u sportsko-rekreativne aktivnosti, čime se *dokoličarenje* smanjilo, ali je i dalje vidljivo u manjoj mjeri. Prije dolaska u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka sudionici istraživanja su tijekom slobodnog vremena

bili zaokupljeni izlascima u kafiće i disco-klubove, što je za sobom neminovno vodilo i konzumiranju alkohola i cigareta. Suprotno tomu, preseljenjem u Dom sudionici istraživanja u manjoj mjeri navode ove aktivnosti, dok se u njihovim odgovorima češće pronalaze sportsko-rekreativne aktivnosti. Aktivnosti s funkcijom odmora vidljive su i prije dolaska u Dom i tijekom boravka u Domu, a odnose se na spavanje, gledanje TV-a, okupiranost računalom (*Playstation, Facebook*) i internetom, što je češće vidljivo kod ženskih sudionica istraživanja. Gotovo sve aktivnosti sudionici istraživanja provode u društvu prijatelja/vršnjaka, cure/dečka ili pak braće/sestara. Iz toga se može zaključiti kako preseljenje u Dom ima pozitivnu ulogu na razvoj sudionika.

Osim načina provođenja slobodnog vremena, istraživanjem se nastojala saznati ponuda izvanškolskih i izvannastavnih aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze te u gradu Rijeci, kao i ponuda aktivnosti od strane Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka, kako bi se uvidjelo imaju li se sudionici istraživanja mogućnost uključiti u neke od željenih aktivnosti, što bi pridonijelo kvalitetnijem načinu provedbe njihova slobodnog vremena. Rezultati istraživanja pokazuju kako su sudionici istraživanja najmanje upoznati s ponudom izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti tijekom boravka kod kuće, odnosno prije dolaska u Dom. Jedan od mogućih razloga je i duljina boravka u Domu, budući da se najčešće ponude ne sjećaju oni sudionici koji već duže vremena borave u Domu. S ponudom izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradu Rijeci, sudionici istraživanja su više upoznati, međutim nisu previše zainteresirani za uključivanje u iste, unatoč plaćenim mjesečnim članarinama od strane Doma. U kontekstu izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti u gradu Rijeci, sudionici istraživanja dominantno navode sportsko-rekreativne aktivnosti. Svega mali broj sudionika se uključuje u te aktivnosti te je uključenost najčešće kratkotrajna. S obzirom na aktivnosti ponuđene od strane Doma prevladavaju engleski i informatika, u koje se većinom uključuju muški sudionici istraživanja te je to, prema izjavi sudionika, namijenjeno najčešće korisnicima koji imaju slabe ocjene iz tih predmeta.

Ukoliko se promotri motivacija za uključivanje u izvannastavne i izvanškolske aktivnosti u gradovima iz kojih sudionici istraživanja dolaze, gradu Rijeci te Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka, može se zaključiti kako je ona relativno niska, osobito u periodu kada su sudionici istraživanja boravili još kod kuće, stoga je vidljivo da je samo nekoliko sudionika bilo uključeno u neke od ponuđenih aktivnosti. Uključenost u ponuđene aktivnosti se povećava preseljenjem u Dom za odgoj djece i mladeži Rijeka. Prema odgovorima sudionika istraživanja vidljivo je kako se, tijekom boravka u Domu, najveći broj njih uključuje u

ponuđene aktivnosti na kraći vremenski period, dok se u manjoj mjeri uočava i uključenost na duži vremenski period, kao i neuključenost pojedinih sudionika ni u kakve ponuđene aktivnosti. Razlog zbog kojeg se sudionici istraživanja ne uključuju je najčešće „jer mu/joj se ne da“, dok je vidljiv i razlog nezadovoljavajuće ponude s obzirom na vlastite interese. Ukoliko se uključuju, sudionici istraživanja najčešće biraju izvanškolske aktivnosti, dok je vidljiva i uključenost u izvannastavne aktivnosti i aktivnosti ponuđene od strane Doma. Najčešći razlog zbog kojeg se sudionici istraživanja uključuju u ponuđene aktivnosti je utjecaj, odnosno nagovor vršnjaka, prema čemu se može zaključiti kako se oni ne uključuju s obzirom na vlastite interese, što rezultira i brzim odustajanjem. Oni sudionici koji se duže vremena bave nekom od aktivnosti, započeli su se njome baviti prije dolaska u Dom, dok je za neke preseljenje u Dom značio početak bavljenja nekom od aktivnosti. Najčešći razlog odustajanja od aktivnosti kojima su se duže vremena pojedini sudionici bavili su ozljede ili jer im je aktivnost dosadila.

Razlog neorganiziranog i stihijskog provođenja slobodnog vremena su i značajni drugi koji sudionici istraživanja navode u svojim odgovorima, a to su vršnjaci i roditelji/skrbnici prije dolaska u Dom. Utjecaj vršnjaka u vrijeme adolescencije je posebno snažan što je vidljivo i u odgovorima sudionika istraživanja, koji navode kako se najčešće ponekad vršnjacima pridruže u njihovim aktivnostima, i to u nekim od oblika rizičnog ponašanja te u sportsko-rekreativnim aktivnostima. S obzirom da je utjecaj vršnjaka osobito snažan u ovom periodu, roditelji nastoje utjecati na sudionike, ali u većini slučajeva bezuspješno.

Na temelju ispitanike situacije, odnosno rezultata istraživanja, moguće je uvidjeti neke od prijedloga s ciljem poboljšanja provođenja slobodnog vremena u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka:

- Organizirati odbojku u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka kao aktivnosti kojom u koju bi se korisnici mogli uključiti.
- Organizirati nogomet u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka kao aktivnosti kojom u koju bi se korisnici mogli uključiti.
- Popraviti stolni tenis, odnosno kupiti nove reketi i loptice.
- Organizirati aktivnost plesa tijekom slobodnog vremena u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka.
- Organizirati razne izlete tijekom slobodnog vremena.

Na temelju svega iznesenog uočava se važnost dobro organiziranog slobodnog vremena, osobito kod djece i mladeži kod kojih su uočena asocijalna ponašanja. Ulaganjem u područje slobodnog vremena, u kontekstu prikupljanja informacija o interesima djece i mladeži za provedbom slobodnog vremena te povećanje ponude izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti na temelju tih informacija, stvara se veća mogućnost za uključivanjem u njih, a samim time se smanjuje i vjerojatnost za razvojem tzv. *dokolice*. Dakako, veliku ulogu u tome imaju roditelji, odnosno skrbnici djeteta, kojima se preporučuje korištenje autoritativnog odgojnog stila, prilikom čega će pokazati čvrstu roditeljsku kontrolu, ali ujedno i emocionalnu toplinu.

Doprinos ovoga rada očituje se u prijedlozima koji su proizašli iz odgovora sudionika istraživanja, na temelju čega bi se na kvalitetniji način mogla organizirati provedbe njihova slobodnog vremena tijekom boravka u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka.

Literatura

1. Ajduković, M. (2000). Ekološko multidimenzionalni pristup sagledavanja činitelja rizika i zaštite u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži, u Bašić, J., Janković, J. (ur.). *Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži*. Zagreb: Povjerenstvo vlade RH za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju, str. 47-62.
2. Arbunić, A. (2004). Roditelji i slobodno vrijeme djece. *Pedagoški istraživanja*, 1(2), 221-229. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/139354>, pristupljeno: 25.5.2017.
3. Badrić, M., Prskalo, I. (2011). Participiranje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu djece i mladih. *Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 152(3-4), 479-494. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=123183, pristupljeno: 15.6.2017.
4. Bašić, J. (2009). *Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Zagreb: Školska knjiga
5. Bašić, J., Ferić, M. (2004). Djeca i mladi u riziku–rizična ponašanja, u *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 57-71.
6. Bašić, J., Koller-Trbović, N., Uzelac, S. (2004). *Poremećaji u ponašanju i rizična ponašanja: pristupi i pojmovna određenja*. Zagreb: Edukacijsko–rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
7. Bouillet, D. (2008). Slobodno vrijeme zagrebačkih studenata: prilika za hedonizam ili samoostvarenje. *Sociologija i prostor*, 46(3-4), 341-367. Dostupno na: <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/355/>, pristupljeno: 2.6.2017.
8. Bouillet, D., Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga
9. Cindrić, M. (1992). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole. *Život i škola*. god. 41 (1), 49-68.
10. Haralambos, M., Holborn, M., Jurinić, M. P., Rusan, R., Tomić, V., & Fanuko, N. (2002). *Sociologija: teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
11. Hawkins, J. D., Herrenkohl, T. I., Farrington, D. P., Brewer, D., Catalano, R. F., Harachi, T. W., & Cothorn, L. (2000). *Predictors of Youth Violence*. *Juvenile Justice Bulletin*. Dostupno na:

- http://www.crim.cam.ac.uk/people/academic_research/david_farrington/predviol.pdf, pristupljeno: 15.6.2017.
12. Horvatić, Ž. (2002). *Rječnik kaznenog prava*. Zagreb: Masmedia.
 13. Howell, J. C. (2003). *Preventing and reducing juvenile delinquency: A comprehensive framework*. London: Sage. Dostupno na: https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=kICmv_FbUjcC&oi=fnd&pg=PR13&dq=preventing+and+reducing+juvenile+delinquency+howell&ots=8A8NBt7dg_&sig=EzqQvsfa6VhDlxwj-lsh-EcQLMA&redir_esc=y#v=onepage&q=preventing%20and%20reducing%20juvenile%20delinquency%20howell&f=false, pristupljeno: 15.6.2017.
 14. Ilišin, V. (1999a). Mladi i televizijski medij. *Napredak*, 140 (2), 143 - 153.
 15. Ilišin, V. (1999b). Slobodno vrijeme mladih s posebnim osvrtom na ruralno urbani kontinuum. *Sociologija i prostor*, (143), 21-44. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/119964>, pristupljeno: 2.6.2017.
 16. Ilišin, V. (2000). Promjene u slobodnom vremenu mladih. *Napredak*, 141 (4), 419-429.
 17. Ilišin, V. (2001) Slobodno vrijeme. U: Ilišin, V., Martinović-Bobinec, A., Radin, F. (ur.). *Djeca i mediji-uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 91-117
 18. Ilišin, V., Radin, F. (2007). *Mladi: problem ili resurs*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
 19. Ilišin, V., Radin, F. (2002.). *Mladi uoči trećeg milenija*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
 20. Ivančić, I., Sabo, J. (2012). *Izvanastavne aktivnosti i njihov utjecaj na učenikovo slobodno vrijeme*. Dostupno na: <http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/izvanastavne-aktivnosti-i-njihov-utjecaj-na-ucenikovo-slobodno-vrijeme.html>, pristupljeno: 2.6.2017.
 21. Jakovčić, M. (2011). Geografija slobodnog vremena mladih—kako izabrati svoj najdraži trgovački centar. *Hrvatski geografski glasnik*, 73(1.), 51-69. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=106395, pristupljeno: 2.6.2017.
 22. Janković, V. (1973). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: Pedagoško-knjiženi zbor
 23. Jašović, Ž.B. (1978). *Kriminologija maloljetničke delikvencije*. Beograd: Naučna knjiga

24. Jeđud, I., Novak, T. (2006). Provođenje slobodnog vremena djece i mladih s poremećajima u ponašanju–kvalitativna metoda. *Revija za sociologiju*, 37(1-2), 77-90. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/13267>, pristupljeno: 2.6. 2017.
25. Klaić, B. (1990). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske
26. Koller Trbović, N., Nikolić, B., & Dugandžić, V. (2009). Procjena čimbenika rizika kod djece i mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju u različitim intervencijskim sustavima: socio-ekološki model. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 45(2), 37-54. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/52011>, pristupljeno: 15.6.2017.
27. Koller-Trbović, N. (2001). Prava i potrebe djece iz perspektive djece i odraslih. U: Žižak, A., Koller-Trbović, N., Lebedina-Manzoni, M. (ur.). *Od rizika do intervencije*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 97-110
28. Koller-Trbović, N., & Žižak, A. (2012). Problemi u ponašanju djece i mladih i odgovori društva: višestruke perspektive. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 20(1), 49-62. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/85002>, pristupljeno: 15.6.2017.
29. Leburić, A., Relja, I. (1999). Kultura i zabava mladih u slobodnom vremenu. Zagreb: *Napredak*, 140 (2): 175-184.
30. Martinčević, J. (2010). Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. *Život i Škola*, (24). Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=94831, pristupljeno: 2.6.2017.
31. Meščić-Blažević, L. (2007). Pedagoška prevencija poremećaja u ponašanju adolescenata. *Pedagogijska istraživanja*, 4(2), 301-306. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/118308>, pristupljeno: 15.6.2017.
32. Mlinarevic, V., Gajger, V. (2010). *Slobodno vrijeme mladih-prostor kreativnog djelovanja*. Dostupno na: http://bib.irb.hr/datoteka/505378.Slobodno_vrijeme_mladih_-_prostor_kreativnog_djelovanja.pdf, pristupljeno: 25.5.2017.
33. Mlinarević, V. (2004). Stilovi slobodnog vremena srednjoškolaca Slavonije i Baranje. *Pedagogijska istraživanja*, 1(2), 241-255. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=205503, pristupljeno: 2.6.2017.
34. Mlinarević, V. (2006). Kultura slobodnog vremena. *Napredak*, 148 (1), 54-70. Dostupno na: <https://bib.irb.hr/datoteka/505836.Kultura.pdf>, pristupljeno: 2.6.2017.

35. Mlinarević, V., Miliša, Z., Proroković, A. (2007). Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije–usporedba slavonskih gradova i Zadra. *Pedagogijska istraživanja*, 4(1), 81-97. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174925, pristupljeno: 2.6.2017.
36. Mušanović, M., Rosić, V. (1997). *Opća pedagogija*. Rijeka: Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju
37. Pehar-Zvačko, L. (2003). *Slobodno vrijeme mladih, ili...* Sarajevo: Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu
38. Petz, B. (ur) (1992). *Psihologijski rječnik*. Zagreb: Prosvjeta
39. Plenković, J. (2000). *Slobodno vrijeme mladeži*. Rijeka, Sveučilište u Rijeci
40. Polić, R. (2004). Odgoj i dokolica. *Metodički ogledi*, 10(2), 25-37. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/6269>, pristupljeno: 2.6.2017.
41. Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagogijske teorije i odgojne prakse. *Napredak*, 141 (4), 403-410.
42. Puževski, V. (2002). *Škola otvorenih vrata*. Jastrebarsko: Naklada Slap
43. Radetić Paić, M. (2011). Specifična obilježja obiteljskog okruženja mladih s poremećajima u ponašanju grada Pule. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47(1), 17-30. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/63439>, pristupljeno: 15.6.2017.
44. Radetić-Paić, M. (2010). Specifični rizici i potrebe djece i mladeži s poremećajima u ponašanju grada Pule. *Kriminologija i socijalna integracija*, 18(1), 13-23.
45. Radetić-Paić, M., Blažević, I., & Babić, V. (2012). Vladanje i školsko postignuće kao prediktori poremećaja u ponašanju djece u osnovnoj školi. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 7(14), 5-16. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/78840>, pristupljeno: 15.6.2017.
46. Radetić-Paić, M., Ružić-Baf, M., Zuliani, Đ. (2011). *Poremećaji nedovoljno kontroliranog ponašanja sa psihološkog, socijalnopedagoškog te informacijskog i komunikacijskog aspekta*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
47. Rosić, V. (2001). *Domski odgoj*. Rijeka: Graftrade
48. Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme, slobodne aktivnosti-priručnik za uspješno organiziranje i vođenje*. Rijeka: Žagar
49. Shapiro, E. L. (2002). *Malo prevencije*. Zagreb Mozaik knjiga
50. Spano, R., Vazsonyi, A. T., & Bolland, J. (2009). Does parenting mediate the effects of exposure to violence on violent behavior? An ecological–transactional model of community violence. *Journal of adolescence*, 32(5), 1321-1341. Dostupno na:

https://www.researchgate.net/profile/Richard_Spano/publication/23931480_Does_parenting_mediate_the_effects_of_exposure_to_violence_on_violent_behavior_An_ecological-transactional_model_of_community_violence/links/0922b4f75e538a8498000000/Does-parenting-mediate-the-effects-of-exposure-to-violence-on-violent-behavior-An-ecological-transactional-model-of-community-violence.pdf, pristupljeno: 15.6.2017.

51. *Statut Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka* (Dobiveno na uvid od strane ustanove)
52. Šakić, V., Franc, R., & Mlačić, B. (2002). Samoiskazana sklonost adolescenata socijalnim devijacijama i antisocijalnim ponašanjima. *Društvena istraživanja*, 11(2-3 (58-59)), 265-289. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=30834, pristupljeno: 15.6.2017
53. Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgojne znanosti*, 9(2 (14)), 133-145. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/23549>, pristupljeno: 2.6.2017.
54. Štambuk, M., Ajduković, D., & Čorkalo Biruški, D. (2015). Razvojni ishodi mladih izloženih antisocijalnom ponašanju u zajednici i uloga obiteljskog funkcioniranja. *Ljetopis socijalnog rada*, 22(2), 243-269. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=217073, pristupljeno: 15.6.2017.
55. Tadić, R., Murati, T., Mihanović, V. (1998). *Mladež u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Državi zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži
56. Turpin, M., Phahlamohlaka, J., & Marais, M. A. (2009). *Multiple perspectives approach as a framework to analyse social systems in a developing country context*. Dostupno na: http://researchspace.csir.co.za/dspace/bitstream/handle/10204/3571/Turpin_d1_2009.pdf?sequence=1, pristupljeno: 15.6.2017.
57. Uzelac, S. (1995). *Socijalna edukologija – osnove socijalne edukologije mladih s poremećajima u socijalnom ponašanju*. Zagreb: Sagena.
58. Vrkić Dimić, J. (2005). Stvarne i željene aktivnosti studenata u slobodnom vremenu. *Pedagoški istraživanja*, 2(2), 313-325. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=205410, Pristupljeno: 2.6.2017.
59. *Web stranice Doma za odgoj djece i mladeži Rijeka*. Dostupno na: <http://dzo-rijeka.hr/otopina>, pristupljeno: 15.6.2017.
60. Zloković, J., & Vrcelj, S. (2010). Rizična ponašanja djece i mladih. *Odgojne znanosti*, 12(1 (19)), 197-213. Dostupno na:

[http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=89842,](http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=89842)

15.6.2017.

pristupljeno:

Prilozi

Prilog 1. *Protokol za provedbu intervjua*

Protokol za provedbu intervjua

- 1) Čime se voliš baviti u slobodno vrijeme i postoji li neki poseban razlog zašto se voliš baviti baš tim aktivnostima?
- 2) Postoji li mogućnost uključivanja u te aktivnosti u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka, u tvojoj školi ili negdje u gradu Rijeci?
- 3) Jesi li upoznat/a s aktivnostima koje se nude u Domu za odgoj djece i mladeži Rijeka i možeš li mi opisati neke od njih? Jesi li se uključio/la u neke od njih?
- 4) Jesi li upoznat s aktivnostima koje se nude u tvojoj školi ili negdje drugdje u gradu Rijeci i možeš li mi ih opisati? Jesi li se uključio/la u neke od njih?
- 5) Zbog čega si se uključio/nisi uključio u neke od njih?
- 6) Ako si bio uključen u neke od njih zbog čega si odustao/la?
- 7) Na koji način utječu tvoji prijatelji (drugi korisnici iz Doma) na provedbu tvoga slobodnog vremena pri Domu?
- 8) Što si najčešće radio/la u svoje slobodno vrijeme prije dolaska u Dom?
- 9) Koje aktivnosti provođenja slobodnog vremena su se nudile u školi i u mjestu iz kojega dolaziš? Jesi li bio uključen u neke od njih i koje su to bile?
- 10) Zašto se nisi uključio u niti jednu od tih aktivnosti?
- 11) Ako se nisi uključio na koji način si provodio/la svoje slobodno vrijeme?
- 12) Je li ti netko iz obitelji određivao kako ćeš provoditi svoje slobodno vrijeme, ako da na koji način?
- 13) Na koji način su tvoji prijatelji utjecali na provedbu tvog slobodnog vremena prije dolaska u Dom?
- 14) Što bi te moglo dodatno motivirati da se uključiš u neke aktivnosti ponuđene u školi, u gradu Rijeci ili u Domu?
- 15) Možeš li navesti neke aktivnosti koje bi volio da su organizirane u Domu za odgoj djece i mladeži!